

PROVINCIALE STATEN VAN GRONINGEN
VERGADERING VAN 13 MAART 2019

Inhoud

1.	Opening, welkom en mededelingen	2
2.	Regeling van werkzaamheden en vaststelling agenda	3
3.	Bespreekpunten	4
A.	Regionale oproep aan Tweede Kamer inzake schade en versterking.....	4
4.	Hamerstukken.....	82
A.	Voordracht Aanbevelingen Noordelijke Rekenkamer 'Energie in transitie' (2019-01)	82
B.	Voordracht Afkoopsom bij overdracht areaal na realisatie project.....	82
	Groot Onderhoud N363 (2019-02)	82
C.	Voordracht Projectvoorstel Cybersecurity Noord-Nederland (2019-03).....	82
D.	Voordracht Vaststelling Wadloopverordening Groningen 2019, 29 januari 2019 (2019-04)	82
E.	Voordracht Wijziging Gemeenschappelijke Regeling Prolander 5 februari 2019 (2019-05).....	83
F.	Voordracht Voorbereiding accountantsdiensten 2019, 5 februari 2019 (2019-06)	83
G.	Voordracht Reglement van Orde PS Groningen en Verordeningen burgerinitiatief en ambtelijke bijstand (2019-07).....	83
H.	Voordracht Verordening rechtspositie decentrale politieke ambtsdragers provincie Groningen 2019, 26 februari 2019 (2019-08).....	83
I.	Voordracht Herdenken en vieren van 75 jaar bevrijding, 5 maart 2019 (2019-09)	83
J.	Voordracht Wijziging vergaderschema PS 2019 (2019-10)	83
5.	Ingekomen brieven	83
A.	Ingekomen brieven van Gedeputeerde Staten.....	83
B.	Ingekomen brieven van derden	83
C.	Nagekomen brieven van derden	83
6.	Sluiting	84

PROVINCIALE STATEN VAN GRONINGEN VERGADERING VAN 13 MAART 2019

Voorzitter: de heer F.J. Paas

Griffiers: mevrouw H. Engels-van Nijen en mevrouw J. Bordewijk

Aanwezige 40 leden Provinciale Staten: de heer N. Bakker (VVD), de heer B. Batterman (PvdA), mevrouw A. Beenen (PvdA), mevrouw P. Blink (Groninger Belang), mevrouw M.M. Bootsma-Kamp (SP), de heer R.H. van der Born (ChristenUnie), de heer R. Brader (SP), mevrouw L.N. Dijkstra (VVD), de heer G. Engelkens (PvdA), mevrouw M. Heidekamp-Prins (CDA), de heer H.H. Hensen (SP), de heer R. Jousma (SP), de heer R.M. Kaatee (Fractie Kaatee), de heer G. Kamminga (D66), de heer A.J.M. van Kesteren (PVV), mevrouw A.G. van Kleef-Schrör (CDA), mevrouw B.E.B. Kruize (D66), de heer J.H. Mastenbroek (SP), de heer H.A. Meendering (GroenLinks), de heer H. Miedema (GroenLinks), de heer M.K.R. Miesen (VVD), de heer A.J. Nolles (GroenLinks), mevrouw H.M. Oudman-Dam (ChristenUnie), mevrouw A.T.G. Poort (SP), de heer D. Ram (PVV), de heer M.S. Scheffers (Groninger Belang), de heer H.L.A. Schijf (D66), de heer A. Schmaal (Groninger Belang), de heer R.J. Schoenmaker (PvdA), de heer C.M.C. Șerbănescu-Kele (SP), de heer J.K. Star (CDA), de heer G.J. Steenberghe (ChristenUnie), de heer R. Visser (PvdA), mevrouw J.C. Voerman (PvdA), de heer R.W. de Wit (CDA), de heer J. Wolters (SP), mevrouw K. de Wrede (PvdA), mevrouw E.M. Wulfse (VVD), de heer T. Zwertbroek (D66), de heer B. Zwiers (Partij voor het Noorden)

Afwezig: de heer F.B. Geijtenbeek (ChristenUnie), mevrouw D. de Haas (PvdA), de heer R. Knecht (CDA)

Aanwezige leden Gedeputeerde Staten: de heer P.H.R. Brouns, de heer E. Eikenaar, mevrouw F.Q. Gräper-van Koolwijk, mevrouw N. Homan-Brinkman, de heer H. Staghouwer

Afwezig: ---

1. Opening, welkom en mededelingen

De VOORZITTER: Dames en heren, ik open de vergadering.

Dames en heren, hartelijk welkom. Ik open de vergadering. Ik zie dat ik niemand meer hoeft uit te nodigen om zijn of haar zetel in te nemen. Hartelijk welkom ook aan de gasten van de Staten en aan de gedeputeerden.

Er zijn nog een paar gedeputeerden die u mist. Van een daarvan, namelijk van gedeputeerde Staghouwer, weet ik zeker dat hij op dit moment een boom aan het planten is. Het is van dat weer waarbij je een boom ook geen water hoeft te geven, dat is heel prettig. Dus als hij straks wat verregend en verwaaid binnenkomt, dan weet u dat hij voor de goede zaak actief is geweest. Ik vermoed dat ook gedeputeerde Gräper bezig is met een goede zaak – al weet ik niet precies welke dat is. Maar zij zal later deze ochtend alsnog aanschuiven.

De gasten van de Staten kunnen zichzelf gelukkig prijzen, omdat ze de gast zijn van de nestrix van de Staten, mevrouw Van Kleef van de CDA-fractie. Zij is het meest ervaren Statenlid uit ons gezelschap, dus als het u vandaag niet goed vergaat: wij hebben niets beters in de aanbieding. Dus ik hoop dat u een mooi debat meemaakt, we hebben aan de voorbereiding van alles gedaan.

Het is een stormachtige dag. Het is de dag waarop het Britse Lagerhuis stemt over de no-deal-Brexit en als de voortekenen niet bedriegen, wordt ook die weer afgewezen. Het is de dag waarop deze middag de beide Planbureaus voorleggen wat ze van het concept-Klimaatakkoord vinden – dat wil zeggen, wat hun berekeningen zijn. Want uiteindelijk is het woord aan de politici om daar vervolgens wat mee te doen. En voor ons is het de laatste Statenvergadering voor de verkiezingen, precies over een week vandaag. Dus er is allerlei drukte om ons heen en laten we eens kijken of we temidden van al dat tumult een mooie Statenvergadering kunnen organiseren.

We hebben een paar berichten van verhindering. Een bericht van verhindering is ontvangen van de heer Knecht, van de heer Geijtenbeek en van mevrouw De Haas. Mis ik dan nog iemand, die zich wel bij iemand anders heeft afgemeld? Nee? Dat is niet het geval.

2. Regeling van werkzaamheden en vaststelling agenda

De VOORZITTER: Dan is het 'Meertmoand Streektoalmoand', vorig jaar was het nog 'Dialectmoand', dus we gaan erop vooruit. Dat betekent dat u vandaag u zich mag – met de nadruk op 'mag' – uiten in een streektaal naar keuze, waarbij het prettig is dat de anderen het ook kunnen verstaan. Dus de varianten van het Gronings verdienen de aanbeveling. *Moar 't is oal goud.*

Dan de vergaderorde van vandaag: ik neem de agenda even met u door. De besprekpunten van vandaag zijn 3.A 'Regionale oproep aan de Tweede Kamer inzake schade en versterking'. Dat onderwerp, dat weet u nog, is vooruitgeschoven vanuit de agenda van de Staten van 6 en 8 februari. Dat wordt een volledig debat in twee termijnen.

Dan 3.B 'Vervolgproces ontwerp-Klimaatakkoord en de intentieverklaring Regionale Energiestrategie': ook dat wordt een volledig debat.

Dan 3.C 'Uitbreiding Camping Wedderbergen: dat wordt eveneens een volledig debat.

Dan 'Uitkomst bestuurlijk overleg Rijk-regio inzake BO-MIRT' als punt 3.D is een volledig debat.

Dan 'Onderzoek naar de meerwaarde verbinding N355-A7 in relatie tot de Aanpak Ring-West': dat punt, 3.E, is doorgeschoven vanuit de agenda van 6 en 8 februari. Dat wordt een motiedebat.

En er is een voorstel vreemd aan de orde van de fractie van D66 over artikel 1 van de Grondwet. Daarover hebben we het gehad in het presidium en daar leek het ons een goed idee dat dat wordt toegevoegd aan de agenda van de Staten. Het presidium was daar unaniem over, dus ik vermoed dat er voldoende draagvlak is in de Staten om het te kunnen behandelen. Het gebruikelijke stramien bij een voorstel vreemd aan de orde is een volledig debat in twee termijnen. Dus dat gaan we ook hierbij doen.

Dan hebben we nog één voorstel vreemd aan de orde van de agenda ontvangen: dat is afgelopen maandag binnengekomen en het is van de Partij van de Arbeid en gaat over de geitenstop. Nou, daar hebben we nog niets over afgesproken in het presidium, dus dat leg ik rechtstreeks aan u voor. Wie is er voor om dat punt, 3.G, vandaag te behandelen? Nou, dat is royaal meer dan het vereiste aantal van eenderde van de stemmen, zie ik. Dan voegen we dat dus toe aan de agenda.

We zijn nog bezig met de regeling van de werkzaamheden. Er zijn nog tien hamerstukken onder agendapunt 4 af te handelen. Het is een beetje rumoerig. Geef ik daar aanleiding toe? Nee, hè? Er is een voordracht van het presidium met een aangepast vergaderschema 2019. Zoals u kunt zien, zijn de data ongewijzigd gebleven, alleen de aanpassing is een iets flexibelere indeling van de commissievergaderingen en iets andere tijdstippen van aanvang van die commissies. Dit is een voordracht die niet van tevoren is besproken in een commissie. Toch hebben we hem in nauwe samenspraak met het presidium bij de hamerstukken gezet. Is er iemand die daar bezwaar tegen heeft? Dat is niet het geval, dan blijft hij daar staan.

Dat brengt ons bij de spreektijd. Tien minuten per fractie, is het voorstel. En dat zou betekenen 40 minuten voor het College. U kunt daarmee instemmen, dat zie ik.

Dan de Triple-V Trofee: vergaderen via de voorzitter. Ja, dat is nu een organisatiedingetje geworden. Mevrouw Voerman was de laatste winnares en daarmee dus ook het jurylid bij de laatste Statenvergadering. Die liep een beetje anders dan we aan de voorkant dachten. Dus ik zou, met uw goedvinden, mevrouw Voerman willen vragen om nu de felbegeerde trofee als inspiratiebron voor ons allen uit te reiken aan de winnaar, want dan hebben we met de winnaar of winnares ook weer een nieuw jurylid voor vandaag. Mevrouw Voerman.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Voorzitter, ik moet dit ook natuurlijk weer via u doen, dus dat probeer ik dan ook even goed te doen. Het is al een tijdje geleden, dus ik moest even heel diep graven in mijn geheugen. Maar ik herinner mij een heel mooi debat, waarin ik lijnrecht tegenover een andere *debater* stond en dat ging over een mestsilo. Mevrouw Oudman was dat: zij heeft toen haar punt heel sterk verdedigd, vonden wij, en ook netjes via de voorzitter. Er was maar één foutje in haar woordvoering en dat heeft ze gelijk rechtgezet. Dus zij verdient de Triple-V Trofee. [Overhandigt de trofee aan mevrouw Oudman.]

De VOORZITTER: Ik vind het een woord van compliment waard aan de juryvoorzitter, dat ze tijdens het debat ook nog kon opletten op de stijl van haar tegenstandster. Sommige mensen zijn

multitalenten. Van harte gefeliciteerd, mevrouw Oudman. Het nadeel van deze procedure is dat mevrouw Oudman hem nu niet op haar nachtkastje kan zetten, want ze is hem aan het eind van de vergadering weer kwijt.

Conform besloten.

3. Besprekpunten

A. Regionale oproep aan Tweede Kamer inzake schade en versterking

De heer MASTENBROEK (SP): Vandaag bespreken wij alsnog de brief van bestuurders en maatschappelijke organisaties van Groningen uit januari 2019. Een paar weken geleden kwam er iets tussen. Sindsdien is er alweer heel veel gebeurd – of eigenlijk: alweer heel lang niks gebeurd. Gisteren hebben velen denk ik 'Pauw & Jinek' gezien. Voor sommigen zullen de verhalen nieuw zijn geweest, vooral in de rest van Nederland. Nieuw waren de verhalen niet voor de mensen die een beetje hebben opgelet in de afgelopen jaren en nieuw waren ze naar ik aanneem voor niemand in deze zaal.

Met de brief uit januari is de druk op de minister om stappen te zetten en echt iets te gaan doen voor Groningen, opgevoerd. Die druk is samen met vernietigende uitspraken van de Raad van State het enige wat kan helpen om Groningen en de Groningers te laten krijgen wat ze nodig hebben en verdienen. Veel *spindoctors* doen alsof het heel erg moeilijk is om vast te stellen wat Groningen nodig heeft. Dat is het niet. Groningen heeft heel erg veel geld nodig, om de rampzalige gevolgen van het uitzuigbeleid van vele decennia ongedaan te maken. Groningen heeft het niet nodig dat dat geld beheerd wordt door clubjes waar de NAM en de minister steeds aan de rem trekken. Provincie en gemeenten kunnen dat zelf wel goed besteden. De plannen liggen klaar, Groningen kan aan de slag, maar wordt nog dagelijks tegengewerkt.

Waar een minister met droge ogen beweert dat als de inspectiemannetjes zijn geweest, je wel binnen een jaar wilt weten wat er moet gebeuren aan je huis en daarna toch ook wel wilt dat de aannemer komt, moet er nog steeds wel iets groots misgaan. De vraag van mijn fractie aan de gedeputeerde is dan ook simpel: klopt onze indruk dat de capaciteit bij het CVW is weggelopen, doordat de minister steeds weer uitvluchten zoekt om aan de slag te gaan? Klopt het dat het idiote circus rond het computerspelletje van de NAM voor die vertraging heeft gezorgd? En deelt u onze conclusie dat dit dus een welbewuste strategie van die NAM is, die kennelijk nog een grote vinger in de pap heeft – of in ieder geval nog steeds een grote voorraad zand in de raderen strooit?

Gisteren was er ook het nodige te doen over 'onkunde' en 'kinnesinne'. Dat zal wel. Voor mijn fractie is het wel duidelijk dat iedereen die RTV Noord gesproken heeft voor dat onderzoek, zijn eigen belangen heeft. Ik heb de afgelopen vier jaar vijf gedeputeerden zien, die zich volledig ingezet hebben voor hun taak. Als het gaat over de verdeeldheid over het gasdossier, is de constatering wel terecht. Waar wij begonnen zijn met een strijdend College dat zich afzette tegen het afbraakbeleid van Henk Kamp en zijn VVD-PvdA-kabinet, is een aantal partijen in Groningen gedraaid toen het nieuwe kabinet aantrad. Gedeputeerden, maar ook burgemeesters uit die hoek hebben sindsdien die felle toon tegengehouden. Wij zijn er trots op dat onze gedeputeerde Eelco Eikenaar daar niet in mee is gegaan. Hij heeft steeds maar één belang voor ogen gehad: het belang van de Groningers. Hij heeft dus niet ingestemd met de slechte voorstellen uit Den Haag, maar doorgeknokt tot het beter werd.

De regio moet eensgezind zijn, maar wel in de goede lijn. Als bestuurders met Haagse belangen bereid zijn compromissen te sluiten ten koste van Groningers, als halve oplossingen als 'hosanna' binnengehaald worden en als de zorgvuldig opgebouwde druk op de minister weer wordt losgelaten in ruil voor vage toezeggingen – die een paar maanden later dan niets waard blijken te zijn – is Groningen nog verder van huis.

De heer ZWIERS (PvVN): Als kleine eenmanspartij, die toch misschien na de verkiezingen weer met één of twee man terugkomt en toch geen kans maakt op een zetel in het College, even een heel neutrale opmerking. Toen we begonnen vier jaar geleden, heb ik gezegd dat ook de Partij voor het Noorden alles gaat steunen. Als er goede voorstellen komen vanuit dit College, gaan we erin mee. Ik hoor hier nu zeggen dat de SP toch een beetje een eigen rol heeft gespeeld. Haar gedeputeerde is blijven staan voor waar de SP voor staat en die heeft daar ook een *Alleingang* in gepleegd – vooral de laatste maanden. De Partij voor het Noorden is van mening – ik vraag u daar ook naar – dat dit een heel slechte zaak is geweest. Als je een bestuurder bent, moet je gezamenlijk naar buiten optrekken

en niet in twee clubjes. Dat heeft de positie van onze provincie zwak gemaakt, ongeacht hoe personen in elkaar zitten. Wij vonden dit een heel slecht signaal en u gaat dit nu omdraaien. Dat ben ik niet met u eens. U mag hier misschien wel anders tegenaan kijken, maar zo wordt er in den lande ook naar gekeken. Ik hoop dat u mij daarin kunt bevestigen.

De VOORZITTER: Zullen we de volgende keer een vraag doen? De heer Mastenbroek.

De heer MASTENBROEK (SP): Dat is inderdaad geen vraag en ik kan er in die zin ook weinig mee. Ik blijf bij wat ik heb gezegd: wij zijn zeker voor één lijn. Één lijn is ook zeker sterker dan een verdeeld signaal. Maar het moet wel een goede lijn zijn. Maar er waren krachten in de provincie en ook daarbuiten. Met name daarbuiten, laten we wel wezen: we moeten ook niet doen alsof Groningen rollebollend over straat gaat. Groningen wordt gewoon keihard tegengewerkt, maar als die lijn niet de juiste is, dan kun je daar niet in meegaan.

De minister gebruikt die situatie kundig door te blijven pappen en nathouden en uitstellen, maar het alternatief – en dat moet denk ik ook de Partij voor het Noorden zich realiseren – voor voortzetting van die strijd is het incasseren van grote verliezen. Wat mijn fractie betreft is er dus de volle steun voor wat in deze Staten voor wat in deze Staten wel ‘de lijn-Eikenaar’ is genoemd.

Mevrouw WULFSE (VVD): Even in aanvulling op wat de SP gezegd heeft. We staan nu voor een grote versterkingsoperatie, die hopelijk zo snel mogelijk kan starten. En we hebben gezien dat een aantal panden zich daarin uitbreidt de afgelopen tijd. De VVD vindt het heel belangrijk dat eerst de panden die het langst niet aan die norm voldoen, versterkt worden en dat we daarna gebiedsgericht gaan werken. Dus het moet allebei, maar wel eerst die panden die het langst niet aan de norm voldoen. Hoe kijkt de SP daarnaar? We gaan straks een motie indienen en ik ben heel benieuwd of de SP dat ook vindt.

De heer MASTENBROEK (SP): Nou ja, wij hebben al heel vaak gezegd dat dat computerprogramma van de NAM niet bedoeld is en dus ook niet kan werken om de ‘onveiligste huizen’ – zoals u het weleens genoemd hebt, mevrouw Wulfse – eruit te vissen. Dat werkt zo niet en dat blijkt ook keer op keer. Ik denk dat er heel veel meer huizen niet aan de norm voldoen. Ik denk ook dat alle huizen die geïnspecteerd zijn, niet aan de norm voldoen. Waar je al heel ver bent met groepen huizen en groepen mensen die er echt al rekening mee gehouden hebben dat zij nu aan de beurt zijn en er bij hen nu van alles gaat gebeuren, vind ik het onbehoorlijk bestuur dat je die vervolgens weer achteraan in de rij zet.

Mevrouw WULFSE (VVD): Dan kan ik constateren dat de SP het advies van het SodM en de Mijnraad in de wind slaat en denkt beter te weten dan deze organen wat de veiligheid van de Groningers kan ondersteunen.

De heer MASTENBROEK (SP): Ja, dat debat hebben we hier al een paar keer gehad. We hebben het fantastische advies van de hoogleraren gehad: dat is een heel rare benadering van mensen die in echte huizen wonen. En in zoverre: je kunt dat niet in een computermodel stoppen. Dat je nu ziet dat er in Groningen heel goede plannen zijn gemaakt door wijken, door buurten en door dorpen en dat die wijken, buurten en dorpen steeds weer het deksel op de neus krijgen van de minister van VVD-huize doordat er niet doorgepakt wordt, vind ik gewoon ontzettend slecht. Voor die groepen waar al zo ver mee gekomen was, moeten de plannen gewoon uitgevoerd worden. En daarnaast moet je natuurlijk verdergaan en natuurlijk moet je de onveilige huizen het eerst aanpakken. Maar je moet niet de illusie hebben dat je met een computerspelletje die onveiligste huizen eruit kunt vissen, want zo werkt het simpelweg niet.

De VOORZITTER: Mevrouw Wulfse, ten slotte.

Mevrouw WULFSE (VVD): Hoe moet dat dan?

De heer MASTENBROEK (SP): Nou ja goed, van een aantal echt acuut onveilige situaties kun je dat vrij snel aan de buitenkant zien. En verder kun je dat alleen maar vaststellen door de huizen daadwerkelijk te gaan inspecteren. Je mag best zeggen dat je een nieuw computerspelletje hebt gevonden, omdat je denkt dat dat kan helpen om een volgorde erin aan te geven. Prima, dan mag je daar ook best daarna mee beginnen. Maar ik vind het heel slecht om overal weer mee te stoppen en

een jaar te gaan roepen dat je computerspelletje heilig is, terwijl je na twee dagen al weet dat het niet zo is. Dat is gewoon onbehoorlijk bestuur.

Mevrouw BEENEN (PvdA): De Partij van de Arbeid heeft de brief met de gezamenlijke regionale oproep van 14 januari en de reactie van de minister hierop geagendeerd voor de commissie van januari jongstleden. We hadden daarbij als doel om de mogelijkheden van PS samen te verkennen. Dat is niet goed uit de verf gekomen, maar vandaag bespreken we dit in elk geval opnieuw.

De Partij van de Arbeid heeft in de commissie van januari aangedrongen op versnelling van ten eerste de schadeafhandeling. We hebben toen er ook op aangedrongen om niet te wachten op de uitwerking van de aannemersvariant, waar de minister eind april mee zal komen, maar alvast maar aan de slag te gaan. Want volgens ons kon dat gewoon op grond van artikel 8 van het tijdelijke schadeprotocol. Ten tweede hebben we gezegd, alles op alles te zetten om een begin te maken met de versterkingsopgave.

We zijn nu alweer twee maanden verder. Twee héle maanden. En van versnellingsmogelijkheden met betrekking tot de schadeafhandeling is nog echt geen sprake. Ja, er wordt gezocht naar mogelijkheden, maar van een door ons gewenst generaal pardon helemaal niet. Maar hier zien we een lichtpuntje. Het congres van D66 heeft een motie voor een generaal pardon voor schadeafhandeling aangenomen. Het resultaat zullen we hoop ik dank ook heel gauw zien in de Tweede Kamer. Wat de versterkingsopgave betreft komt het wel weer heel, heel hard aan dat de belofte om 3.000 adressen op te nemen en te beoordelen niet waargemaakt kan worden. Dit is heel slecht nieuws. De bewoners blijven voor de zoveelste keer weer langer in onzekerheid of hun huis nu wel of niet veilig is. En weer krijgt het vertrouwen van onze inwoners een dreun.

Daar komt nog eens bovenop het onderzoek met en naar de hoofdrolspelers uit het gasdossier van RTV Noord, dat gisteren naar buiten kwam. Wat doet dit nou weer met het vertrouwen van onze inwoners? Triest is het. De Partij van de Arbeid wil graag op de laatste twee punten – dat gaat om de harde belofte om 3.000 adressen op te nemen en te beoordelen, maar ook het onderzoek dat gisteren naar buiten kwam – graag een reactie.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Mevrouw Wulfse heeft nog een vraag voor mevrouw Beenen. Ik merk dat ik steeds te laat ben met de afrondende interruptie. Misschien zou u iets eerder bij de interruptiemicrofoon kunnen staan?

Mevrouw WULFSE (VVD): Graag, voorzitter. Als u mij dan even aangeeft wanneer de laatste zin eruit komt, dan weet ik wanneer ik er moet gaan staan.

De VOORZITTER: Daar hebt u een punt.

Mevrouw WULFSE (VVD): Dank u, voorzitter.

De Partij van de Arbeid houdt een gloedvol betoog – prachtig. Voor de Partij van de Arbeid dezelfde vraag die de VVD aan de SP stelde. Die gaat over de volgorde en wij hebben dat model. Dat gaat over de huizen die het langst niet aan de norm voldoen, dan komt er een inspectie en dan heb je een lijst met de onveiligste panden – noem ik ze maar even oneerbiedig. Moeten die als eerste aangepakt worden of niet?

Mevrouw BEENEN (PvdA): Van het HRA-model is bewezen dat het een ongelooflijk grillig model is. We hebben toch echt gezien dat bewoners van woningen die voorheen onveilig werden verklaard, nu brieven krijgen dat die woning toch weer veilig is. Dus met andere woorden: het HRA-model kan hooguit gebruikt worden om te zeggen dat we even een momentopname hebben. Maar de Partij van de Arbeid is een ongelooflijk groot voorstander van de stads- en dorpsvernieuwing. Dus we vinden dat we daar zo snel mogelijk mee begonnen moet worden. En die plannen liggen al klaar. Als je binnen de aanpak die je daarbij voorstaat, huizen hebt die als heel erg onveilig te boek staan, dan zou je daarmee kunnen beginnen. Maar ga dan wel gelijktijdig via die stads- en dorpsvernieuwing dat gebiedsgericht aanpakken. Dat is onze mening.

De VOORZITTER: Mevrouw Wulfse, ten slotte.

Mevrouw WULFSE (VVD): Daar kan ik op zich een heel eind in meegaan. Is de Partij van de Arbeid zich ervan bewust dat hoe het nu geformuleerd wordt – je hebt die stads- en dorpsvernieuwing, daar is de VVD ook voorstander van, dan heb je daarbinnen een aantal panden dat eerder aangepakt moet

worden – en je die hele omgeving meeneemt, die bij een ander gebied, waar je ook stads- en dorpsvernieuwing en een aantal onveilige panden hebt, later aan de beurt komen? Dus dat je een bepaalde keuze zult moeten maken? Is het dan geen goed idee om te zeggen dat we eerst bijvoorbeeld die batch pakken van die panden die het langst niet aan die norm voldoen, we dat daar doen en dat we daarna verder met die stads- en dorpsvernieuwing verdergaan?

Mevrouw BEENEN (PvdA): Ja, de Partij van de Arbeid is zich daar heel erg goed van bewust en we zien ook wat er gebeurt. Ik noemde u zonet al dat er dus mensen zijn die schade op schade op schade hebben. Uiteindelijk is er gezegd dat niet langer zo gaat en daar een inspectie gedaan moet worden, omdat hun huizen echt onveilig zijn. Die is ook uitgevoerd, dus het gaat om een onveilig huis: die mensen die maken zich daar ernstig zorgen over en leven elke dag met die onrust. En die mensen krijgen rustig een briefje in huis dat hun woning ineens wel veilig is en vervolgens met dat HRA-model ergens helemaal achteraan aan de buurt komen. Dus wat zegt dit HRA-model? Het is grillig en daarom zeggen wij: kies er nou asjeblieft voor om met die stads- en dorpsvernieuwing te beginnen en pak daar dan inderdaad die onveilige huizen aan. Want die zijn allang bekend, pak daarbinnen die dan als eerste aan en neem dan de rest ook mee, zodat je meteen dat hele gebied goed kunt opkrikken.

Mevrouw VAN KLEEF (CDA): We spreken vandaag wederom over het grootste probleem – of anders gezegd: het grootste dat voor ons ligt hier in onze provincie Groningen – en dat is wel de versterking van vele huizen en gebouwen in dit aardbevingsgebied. Er is wat het CDA betreft heel veel over gesproken, heel lang over gesproken, er is veel papier geproduceerd, maar er is nog steeds heel veel onzekerheid. We hopen dat de afspraken met het Rijk zijn gemaakt over een snelle en fatsoenlijke schadeafhandeling ervoor gaan zorgen dat die versterking eindelijk van de grond komt. Voor het CDA geldt dan ook: geef de regio toekomst en perspectief en geef ook vertrouwen aan de nieuwe generatie, want ook zij mag ook absoluut niet de dupe gaan worden.

Dat kan alleen maar als we samen optrekken. Niet elkaar de tent uit vechten of uitlokken, maar samen aan de slag voor Groningen. En niemand in deze zaal heeft de sleutel in handen om dit gemakkelijk op te lossen. Wel kunnen wij als Staten bijdragen aan de oplossing door a) gezamenlijk aan de slag te gaan voor Groningen en b) signalen van inwoners, gemeenten en maatschappelijke organisaties over te brengen naar Den Haag. Want daar ligt immers de sleutel: bij het ministerie van Economische Zaken.

De minister heeft maandag jongstleden letterlijk gezegd dat er geen meter vooruitgang is geboekt. De gedupeerden staan dus nog steeds met lege handen en ja, hun hoofd vol frustraties. Maandag zijn er opnieuw afspraken gemaakt. Er is een handtekening geplaatst onder een Startdocument NPG en graag horen wij ook van het College hoe het aankijkt tegen de gemaakte afspraken op het gebied van de versterking, maar vooral ook wat dit nu echt betekent voor de inwoners. En tot slot horen wij graag hoe het College aankijkt tegen het bericht over het gebrek aan beoordelingscapaciteit. Zijn er al afspraken gemaakt met het Rijk om dit te gaan verbeteren?

Mevrouw WULFSE (VVD): Nou, het ligt voor de hand: aan het CDA dezelfde vraag. Hoe kijkt het CDA aan tegen de prioritering van de panden die het langst onveilig zijn in relatie tot het advies van het SodM en de Mijnraad?

Mevrouw VAN KLEEF (CDA): Ja, op de vraag naar het HRA-model: dat is momenteel het beste wat er ligt. Wij moeten immers ook gaan beginnen. We kunnen wel weer nieuwe plannen gaan maken, maar we denken dat we daarmee het vertrouwen van onze inwoners nog meer gaan schaden. Dus we moeten gewoon samen aan de slag.

Mevrouw WULFSE (VVD): Prachtige woorden, maar nu graag een antwoord op de vraag: is die prioritering voor het CDA belangrijk? Met andere woorden: is het CDA het met de VVD eens dat eerst de panden die het langst niet aan de norm voldoen, versterkt moeten worden en dat daarna de gebiedsontwikkeling op gang moet komen? Dat het laatste ook absoluut moet gebeuren, maar dat er voorrang gegeven moet worden aan die pand die ik zojuist noemde?

Mevrouw VAN KLEEF (CDA): Ja, zoals ik zojuist al gezegd heb: dat HRA-model ligt voor en daar moeten we gewoon mee aan de slag. We kunnen het wel weer andersom gaan doen, maar inderdaad: de nood is hoog bij de gedupeerden die in een onveilige woning wonen en daar moet

inderdaad iets aan gebeuren. Dus laten gewoon kijken, samen met de organisaties, hoe we hier het beste en zo snel mogelijk invulling aan kunnen gaan geven.

De VOORZITTER: Mevrouw Wulfse, ten slotte.

Mevrouw WULFSE (VVD): Ik constateer dat er een prachtig verhaal omheen gebouwd wordt. Klip en klaar: eerst de panden die het langste onveilig zijn of niet?

Mevrouw VAN KLEEF (CDA): Nou, als u goed geluisterd hebt, dan weet u wat ik gezegd heb. Het gaat erom dat je wel eerst het een kunt doen en later nog eens een keer dat andere, maar dat betekent wel dat zo'n heel gebied twee keer met zo'n grote verbouwingsopgave wordt geconfronteerd. Dus probeer dat zoveel mogelijk samen te doen, want daarmee kun je ook het gebied verder weer gaan ontlasten naar de toekomst toe.

De heer KAMMINGA (D66): Ja, we spreken over de versterkingsopgave – niet voor de eerste keer en ik denk ook niet voor de laatste keer. Terwijl de gemeenten hun plannen inleveren en beoordeeld krijgen, terwijl veel mensen tot er iemand bij de deur komt om te vertellen wat er echt gaat gebeuren, praten we er in de politiek alweer over. Terwijl we aan de slag moeten.

Afgelopen maandag zijn er weer nieuwe afspraken gemaakt tussen de overheden. Daarover de volgende vragen aan GS. Heeft het College 11 maart ingestemd met één mond bij die afspraken? Kunnen de gemeenten en de Groningers daar echt mee verder? Oftewel: hebben de gemeenten toegang tot die middelen? Want we moeten aan de slag.

Over de grote lijnen zijn we het allemaal eens: schades moeten worden weggewerkt en de gemeenten moeten weten waar ze aan toe zijn in die versterkingsoperatie, zodat de dorps- en buurtvernieuwing van de grond komt en de Groningers eindelijk resultaten gaan zien.

Mevrouw WULFSE (VVD): Graag de visie van D66 op de prioritering bij de versterking.

De heer KAMMINGA (D66): Ja, die was te verwachten. Zoals ik maandag in het debat ook al heb gezegd: wij zijn vaak voor een gebiedsgerichte aanpak. Maar daar waar het moet, moet er een objectgerichte aanpak gaan komen. Dus waar die woningen het langst onveilig zijn of het onveiligste zijn, moeten die objectgericht aangepakt gaan worden, want de veiligheid gaat dan voorop.

Mevrouw WULFSE (VVD): We hebben een motie in te dienen en ik denk dat ik eigenlijk niet veel woorden hoeft te maken aan wat we willen inbrengen. Want via de interrupties is dat al duidelijk geworden. Ik kan wel even kort de motivatie hiervoor geven. We zijn al een jaar of zesenhalf bezig in deze zaal met dit vreselijke dossier dat helemaal uit de hand is gelopen. Wat we allemaal gedeeld hebben, is een groot aantal lijnen, maar wat vooropstond was altijd 'de veiligheid staat voorop'. Iedereen heeft dat uitgesproken en wij vinden dat nog steeds. Iedereen weet ook dat er nog steeds een risico is op een grote beving en dat de gaswinning weliswaar met sprongen naar beneden gaat, maar dat dat niet betekent dat we dit jaar en volgend jaar al veilig zijn. Dus dat betekent dat we samen een verantwoordelijkheid hebben voor die veiligheid. Als je echt meent dat die veiligheid vooropstaat en als die grote beving er komt en er wat gebeurt, dan kijkt men naar ons. Wij zijn aangesteld hier als politici om die verantwoordelijkheid te nemen.

Daarom heeft de VVD een motie opgesteld over die prioritering. Dat betekent niet dat wij tegen de gebiedsgerichte aanpak zijn – integendeel, wij zijn heel erg voor alle koppelkansen. Maar wij willen onszelf wel in de spiegel kunnen aankijken als er wat gebeurt. Veiligheid voorop en dat hebben we in deze motie verwoord.

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 463, 'Versnelling veiligheid'. Deze motie is ingediend door de fractie van de VVD:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 13 maart 2019,
Overwegende dat

- veiligheid voorop moet staan, Groningers hebben recht op dezelfde veiligheid als alle andere Nederlanders;
- het SodM én de Mijnraad hebben geadviseerd de panden die het langst niet aan de veiligheidsnorm voldoen, als eerste te versterken;
- er extra panden aan deze basislijst zijn toegevoegd om voor de hand liggende redenen;
- om de veiligheid zo snel mogelijk te verhogen, snel afnemende gaswinning én versterking van deze panden noodzakelijk zijn;

- vanwege de veiligheid van onze inwoners eerst de panden die het langst niet aan de veiligheidsnorm voldoen, versterkt dienen te worden;
- er absoluut gebiedsgericht gewerkt moet worden ná deze voor de veiligheid noodzakelijke versterking;

Constaterende dat

- vanwege gebiedsgericht werken er nu aan deze lijst grote hoeveelheden panden worden toegevoegd;
- van meet af aan gebiedsgericht werken niet in lijn is met het advies van de Mijnraad en het SodM;
- de keuze van direct gebiedsgericht werken ten koste gaat van de veiligheid

Roeppen het College van Gedeputeerde Staten op om

1. de gemeenten er dringend op te wijzen dat bij het versterken de veiligheid van de inwoners voorop moet staan en de gemeenten dringend aan te raden, om te starten met panden die het langst onveilig zijn en daarna de gebiedsaanpak en stads- en dorpsvernieuwing te gaan realiseren;

En gaan over tot de orde van de dag!

Mevrouw BEENEN (PvdA): Ik wilde mevrouw Wulfse vragen of het in de ogen van de VVD ook mogelijk zou moeten zijn om die onveilige panden – we kennen ze – die solitair zijn, inderdaad gewoon direct aan te pakken, maar niet daarna, maar ook gelijktijdig te starten met de stads- en dorpsvernieuwing?

Mevrouw WULFSE (VVD): Dat hangt helemaal af van de capaciteit. Kijk, als de capaciteit er daarvoor is en het geen invloed heeft op de versnelling van de versterking, dan is dat een heel goed idee. Maar we weten dat er bij de inspecties al problemen zijn met de capaciteit en we moeten nog maar afwachten hoe dat bij de bouw is. En even voor de duidelijkheid: uit het model zijn in eerste instantie 1.500 panden gerold. Maar een pand dat complementair is of midden in een rijtje: dat is allemaal toegevoegd. Dus dat bedoelen wij ook: die horen er ook bij. Dus het gaat niet om het kaderaantal, maar het opgepluste aantal – afhankelijk dus van de capaciteit.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Mevrouw Wulfse heeft het nu steeds over de woningen uit het HRA-model, dat daar echt die onveilige situaties zouden komen. Maar we zijn al sinds 2015 bezig met allerlei modellen, er zijn al heel veel woningen onveilig geweest. Waarom nu deze woningen ineens wel en alle andere woningen daarvoor niet? Waarom wil de VVD nu ineens iets wel wat zij vier jaar lang niet wilde?

Mevrouw WULFSE (VVD): Ik zit even na te denken, want die laatste zin klopt helemaal niet. Wellicht is het GroenLinks ontgaan, maar er is nogal wat veranderd ten aanzien van de hoeveelheid gaswinning. Dus de situatie is veranderd. Als GroenLinks de rapporten van voor de zomer goed gelezen heeft, bleek ook dat de beoordeling in al die rapporten gebaseerd was op cijfers uit 2015 en die zijn nooit aangepast. Dus ja, ik denk dat die situatie totaal veranderd is. Het is een model van de NAM: dat klopt. Het is een wetenschappelijk model, wereldwijd het beste model. TNO bouwt een nieuw model: dat is dermate ingewikkeld dat het al langer dan een halfjaar duurt.

De bijplussing vinden wij heel goed en wij vinden het ook goed dat als er bijvoorbeeld 2.000 panden uit dat model komen, ze allemaal een voor een geïnspecteerd worden en dan aangepakt. Maar wel in die volgorde. En wij vinden het onbestaanbaar dat mensen, leken zoals wij, menen het beter te weten dan het SodM en de Mijnraad wat veilig is. Dat vinden wij onbestaanbaar en wij maken er ons grote zorgen om wat er gebeurt als er een aardbeving plaatsvindt en wel een aardbeving die groter is dan we gehad hebben.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ja, dan blijf ik bij mijn vraag aan de VVD. Er zijn gewoon heel veel panden onveilig benoemd in allerlei batches. Die vallen er nu weer buiten. Die mensen leven in grote onzekerheid: die vinden nu ook nog steeds dat hun pand onveilig is. Maar door dit nu puur vanuit het HRA-model te doen, doe je heel veel mensen tekort. Is de VVD dat met ons eens?

Mevrouw WULFSE (VVD): Dat is de VVD niet met GroenLinks eens. Want alle mensen die bijvoorbeeld in een van de batches zitten en die alsnog een inspectie willen, hebben daar gewoon recht op. Dus die krijgen die inspectie. En dat dat heel vervelend is dat je langer in onzekerheid zit: absoluut, dat is echt verschrikkelijk. Maar waarom verandert de zaak? Omdat vorig jaar op 31 maart besloten is om de gaswinning naar beneden te brengen. Dus die situatie verandert elke dag en

daarom hebben we eigenlijk een heel nieuwe situatie gekregen een jaar geleden. Dat is hartstikke vervelend, maar voor de veiligheid is het alleen maar goed.

De VOORZITTER: De heer Meendering, ten slotte.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ja, die nieuwe situaties ontstaan elke dag en dan is het ook weer wachten tot de VVD volgend jaar weer met andere voorstellen komt. Maar de burgers worden daar niet beter van.

Mevrouw WULFSE (VVD): U hebt uw reactie zo snel uitgesproken, dat ik u bijna niet kon volgen. Maar de situaties veranderen elke dag, heb ik geloof ik als hoofdlijn eruit kunnen vissen. Er is ook afgesproken om elk jaar te kijken naar de risico's en elk jaar de risico's opnieuw te meten. En wij zijn blij met de permanente monitoring: die komt de veiligheid ten goede.

De heer KAATEE (Fractie Kaatee): Ja, veiligheid voorop: dat spreekt mij zeer aan. Maar de motie vraagt om de panden die het langst onveilig zijn, het eerst aan te pakken. Maar hoe weet je nu dat de panden die het langst onveilig zijn, ook het onveiligst zijn?

Mevrouw WULFSE (VVD): Ja, de exacte definitie is: 'de panden die het langst niet aan de norm voldoen'. Dat is nog de allerbeste omschrijving. Dat model is nou juist geschikt om die panden eruit te vissen – en dan de inspectie daarbij, moet ik dan erbij aangeven.

De heer KAATEE (Fractie Kaatee): Heeft de VVD er nou geen spijt van dat zij als enige fractie in de Staten de motie om tiltmeters te introduceren, niet gesteund heeft? Want hadden de tiltmeters hier niet een rol in kunnen spelen, om te bepalen wat nou de panden die het onveiligst zijn?

Mevrouw WULFSE (VVD): Nou, ik vind het toch geweldig dat dat stokpaardje ook de laatste vergadering van de Staten door de Fractie Kaatee naar voren gebracht wordt. We hebben daar geen spijt van. Ik heb zelf ook een meter in huis, 'gebouwsensor' heet die. Degenen die weleens langskomen bij die meter, geven ook aan dat hij feitelijk ook als een tiltmeter kan fungeren. Ik heb ook geofoons bijvoorbeeld gehad, dat is eigenlijk hetzelfde. Dus wij vertrouwen wel op die drie verschillende meetnetwerken. Een tiltmeter is ook prima, maar dan niet betaald door de Staten.

De VOORZITTER: De heer Kaatee, ten slotte.

De heer KAATEE (Fractie Kaatee): Maar ik begrijp dus dat u eigenlijk wel blij bent dat u een soort tiltmeter in huis hebt, maar *the real thing* is dus wat u betreft niet nodig?

Mevrouw WULFSE (VVD): Ik denk dat wij anders denken over wat '*the real thing*' is, meneer Kaatee.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Even voor de duidelijkheid met betrekking tot uw motie. Onveilige huizen worden dus gekozen op grond van het HRA-model. Dat is dus wat u bedoelt? Dat is dus de basis om de onveiligheid van de huizen aan te tonen?

Mevrouw WULFSE (VVD): De VVD bedoelt dat het HRA-model in de basis de panden die het langst niet aan de norm voldoen, eruit vist. Daarbovenop komen huizen die bijvoorbeeld net onder dezelfde kap zitten of in hetzelfde rijtje staan en waarvan je kunt aannemen dat die aan hetzelfde voldoen, maar die er niet zijn uitgekomen. Dat heb je weleens bij een model. Daarna komt er een inspectie. En dat pakket willen wij als eerste hebben aangepakt.

De heer STEENBERGEN (ChristenUnie): Bij de afgelopen commissievergadering, waar dit punt werd behandeld, was ik in ieder geval niet aanwezig. Dus dan kijk je bij de agendering en die was nogal cryptisch. We zouden de aanbiedingsbrief gaan bespreken met die vijf punten en die brief is in de vorm van een motie ingediend in de Tweede Kamer: die is niet een-op-een overgenomen. Naar wij nu begrijpen tuigen wij hier gewoon een gasdebat op over het functioneren van ons bestuur, het College van GS, de afgelopen vier jaren. Die timing is goed gekozen: volgende week hebben we de verkiezingen. Nu wij hier dan toch staan, waarom evalueren we onze eigen rol niet de afgelopen vier jaren? Wat is onze rol überhaupt geweest? Wat is de meerwaarde van ons als middenbestuur? Welke instrumenten en mogelijkheden hebben we onbenut gelaten? Waar hebben wij steken laten vallen?

Wat gaat niet goed? Wat gaat wel goed? En wat kan beter? Met welke boodschap sturen wij ons College op stap?

Een klein gasdebat, noemde ik het al, maar kritiek hebben en uiten op de minister van Economische Zaken en de partijen in de Tweede Kamer is gemakkelijk. Wat onze burgers nodig hebben is een bestuur dat ervoor staat en dat aanspreekbaar is op zijn eigen verantwoordelijkheid. Onze inwoners vragen om duidelijkheid en niet om het zoveelste debat.

De heer VAN KESTEREN (PVV): We kunnen wel beweren dat veel Groningers geen geloof meer hebben in het rijksbeleid inzake de gaswinningsproblematiek, maar feit is dat het geloof c.q. het vertrouwen van steeds meer mensen, steeds meer gemeenten en inwoners van Groningen in het duurzaamheidsbeleid van het College van GS ook tanende is. En als we de peilingen mogen geloven, dan zal dat de komende Collegeperiode er niet beter op worden met aanhangers van de klimaatutopie aan de knoppen. Door topprioriteiten aan de duurzaamheidsagenda te geven in plaats van de schadeafhandeling en versterking zal het nog vele jaren duren voordat er eindelijk recht zal worden gedaan aan het grootste probleem in deze provincie. Elke partij heeft het erover. Alleen nu nog ernaar handelen. Het grootste probleem in deze provincie is niet de klimaatverandering: dat kan ik u verzekeren.

Uiteraard is de intentie van deze brandbrief, die ook bij dit onderwerp hoort, goed. Maar als het geld dat deze kant op komt, consequent aan andere zaken wordt besteed, dan kunt u zich voorstellen dat de onvrede bij de mensen toe zal nemen. Groningse gedupeerden zien ook dat er weer een miljard aan andere zaken wordt uitgegeven en dat zij wederom met lege handen staan en te horen krijgen dat er voor hen andere potjes zijn. Dat is niet uit te leggen. Er worden middelen beschikbaar gesteld, maar dan worden er weer andere doelen aan gehangen: duurzaamheidsdoelen waar de mensen echt niet op zitten te wachten. Daar win je echt niet het vertrouwen van de bevolking mee terug.

De kritiek op de Tweede Kamer en het kabinet is terecht. Maar af en toe mogen de Groningse politiek en het provinciebestuur ook weleens aan zelfreflectie doen. De hoofddoelen van bijvoorbeeld het Nationaal Programma Groningen zijn in beton gegoten en worden niet gereserveerd voor een begin van de uitvoering van de schadeafhandelings- en versterkingsoperatie. Het zijn mooie woorden van begrip die door dit provinciehuis galmen. Maar met mooie woorden en begrip alleen komen we er nooit. En het heeft geen zin onze moties van de vorige Statenvergadering van vorige week wederom in te dienen, waarin de PVV de schadeafhandeling en de versterking prioriteit nummer één wilde stellen – ook financieel. Niemand steunde die moties. Wellicht gebeurt dat nog door andere partijen, zulke moties indienen, want zoals vaak valt het kwartje in deze Staten nadat de PVV er aandacht voor heeft gevraagd.

We hebben een mandaat van de kiezer. Er wordt geconstateerd dat de maatschappelijke werkelijkheid niet aansluit bij de politieke werkelijkheid. Dat is opgemerkt door een burgemeester in deze provincie. Maar die politieke werkelijkheid wordt ingevuld met de energietransitie en de klimaatutopie: dat is belangrijk. En de mensen in de steden en in de dorpen zien dat echt niet zitten: zij willen behoud van hun voorzieningen, een onbeschadigd huis, een beetje overhouden in de portemonnee. Maar het duurzaamheidsbeleid zet al deze zaken onder druk. Want je kunt geld maar één keer uitgeven.

Dus mijn oproep is: laten we terugkeren naar realistisch beleid, terugkeren naar de kerntaken van de provincie. Dat is waar de mensen in de provincie op zitten te wachten, dat is de aanvulling die de PVV doet op dit verhaal. De intenties in de brief zijn goed, maar handel er alstublieft ook naar.

Mevrouw WULFSE (VVD): Hoe kijkt de PVV aan tegen de prioritering?

De heer VAN KESTEREN (PVV): De enige prioriteit – dat wil ik ook bij de VVD onder de aandacht brengen – die wij hebben, is daadwerkelijk te beginnen met die schadeafhandeling en versterking. En hoe dat precies gaat, dat zijn details; daar moeten deskundigen zich over buigen. Maar begin. Dat we niet zeggen dat het klimaat veranderd moet worden en we met de energietransitie aan de gang moeten. Nee, het fundament in deze provincie is schadeafhandeling en versterking. Daar zitten de mensen op te wachten en vandaaruit kunnen we weer werken aan perspectief. En dat geneuzel over 'gebiedsgericht', 'per woning': dat is van latere zorg. Eerst moeten die centen hier komen en als hier een miljard komt voor het Nationaal Programma Groningen, besteed dat dan ook voornamelijk daaraan.

De heer SCHEFFERS (Groninger Belang): De brief waar we vandaag over spreken, behelst een aantal duidelijk adviezen aan de Tweede Kamer. De conclusie is dat daaraan niet wordt tegemoetgekomen. Het resultaat van deze brief is eigenlijk weer een nieuw instituut: het 'TIVO', 'Tijdelijk Instituut Versterkingsoperatie'. Niet te verwarren met het CVW, de NCG, het NPG en de TCMG. En u hoort het: het eindigt steeds op een G. Is dat de G van geduld misschien? Wat er vooral versterkt wordt, is de bureaucratie rondom dit dossier. Er worden veel mensen aan een baan geholpen: dat kunnen we vooropstellen. Er worden nieuwe organisaties opgetuigd, we zien de miljoenen over de tafel vliegen, er moeten fte's worden gezocht, er moeten fte's worden ingevuld, er moeten mensen van Den Haag hiernaartoe worden gehaald. We blijven maar doorgaan, we blijven maar doorgaan. Als we denken dat we ergens op een spoor zijn beland dat we kunnen zeggen wat het probleem is dat we moeten aanpakken, dan komen er wel weer een nieuw onderzoek en een nieuw instituut. En zo blijven we doorgaan.

Ja, als we de balans opmaken na vier jaar in dit dossier – de heer Steenberghe gaf aan dat we dat misschien niet moeten doen, maar ik denk misschien van wel – wat hebben we nou eigenlijk bereikt op dit dossier? Daar is het nodige over geschreven, daar is ook het nodige over gezegd in deze Staten, we doen ons uiterste best hier in deze Staten, we brengen allerlei boodschappen naar Den Haag. Maar in Den Haag worden die niet gehoord. Af en toe is Den Haag zo vriendelijk om ons een worteltje voor de voeten te werpen. En nu krijgen we een parlementaire enquête. Niet nu, nee, pas als de versterking en alles in kannen en kruiken is. Als we kijken naar het tempo van nu en ik kijk een beetje rond, dan denk ik dat velen van ons dat niet meer gaan meemaken. Ik bedoelde dat laatste overigens niet zo letterlijk zoals dat misschien mijn mond uit vloog.

De heer STEENBERGEN (ChristenUnie): Bedoelt u dan deze Statenperiode?

De heer SCHEFFERS (Groninger Belang): Laat ik zeggen: ja.

Als we kijken naar het stuk dat deze dagen is verschenen over hoe hier bestuurd wordt in de provincie, dan kun je zeggen dat dat eigenlijk een soort eindrapport is voor de schoolvakantie. Dat wordt gezien als een dikke onvoldoende en u krijgt te horen bij het tienminutengesprek: 'Helaas, uw kind gaat niet over.' Maar politiek is anders: vaak is dat een opmaat naar dat men straks een betere positie krijgt. Met die wetenschap is het denk ik wel van belang dat we moeten kijken wat wij in deze Staten kunnen doen. Dat is ook om onszelf een spiegel voor te houden. Maar dat begint bij GS, want uiteindelijk geven wij GS de opdrachten mee en GS is hier de partij die *in the lead* is. Er wordt al gesproken over de lijn-Eikenaar. Ik mag toch aannemen dat GS vooral in één lijn behoort te bespreken en we één gezamenlijke manier van uitvoering moeten kiezen?

De belangrijkste vraag die wij eigenlijk aan het College willen stellen, is: hoe kijkt u zelf aan tegen de afgelopen vier jaar? Wat is er goed gegaan? Wat is er misgegaan? Wat kan GS beter doen? Wat had GS beter kunnen doen? Want uiteindelijk is het toch wel zorgelijk als je kijkt naar wat er uit het onderzoek is gekomen dat gisteren is verschenen bij RTV Noord. Als dat de tendens is, dat er gewoon niet goed bestuurd wordt en dat we niet serieus worden genomen, dan geeft natuurlijk niet heel veel vertrouwen voor de toekomst.

Als je kijkt na vier jaar naar waar je nu staat en als je de komende vier jaar in hetzelfde tempo verdergaat, dan zijn die mensen met die onveilige huizen nog steeds niet geholpen. Uiteindelijk zijn er nog veel partijen hier aan zetels geholpen onder de belofte: 'Wij gaan ons inzetten voor u. U voelt zich onveilig, wij gaan er wat aan doen. Wij gaan ons uiterste best doen.' En dan moet je denk ik toch realistisch zijn dat je na vier jaar niet heel veel stappen verder bent gekomen. We moeten ervoor waken dat we ons hier op de borst gaan kloppen en zeggen wat we hebben bereikt: de gaswinning is een stukje naar beneden en we hebben een NPG gekregen. Maar wat koopt iemand in een onveilig huis nou voor dat NPG, dat Nationaal Programma? Hartstikke leuk: de duurzaamheidsagenda komt weer voorop te staan, we gaan weer koppelkansen zoeken, maar in de afgelopen vier jaren zijn die koppelkansen toch juist als vertragend gebleken? De duurzaamheidsagenda is hartstikke leuk, maar uiteindelijk wordt je huis daar niet veiliger van. Dat zijn de vragen die wij stellen aan GS. We willen GS ook vooral vragen om op het stuk zelf inhoudelijk te reageren. Dat is nog niet gebeurd en we willen toch vragen dat vandaag alsnog te doen, want ik denk dat onze inwoners dat verdienen.

Mevrouw WULFSE (VVD): Groninger Belang legt het balletje eigenlijk al voor het doel: 'De koppelkansen werken vertragend.' Is er steun van Groninger Belang voor de prioritering in de motie van de VVD?

De heer SCHEFFERS (Groninger Belang): Niet voor de motie die de VVD heeft ingediend, want wij vinden – dat hebben we al vaker gezegd – haar methode niet een goed plan. Je moet beginnen met feitelijke inspecties. Er zijn natuurlijk onder de Nationaal Coördinator heel veel inspecties al verricht, er liggen al rapporten: daar kun je gelijk mee aan de slag. Want wat we nu doen, is telkens het balletje weer ergens anders neerleggen. En wat wij het meest ergerlijke vinden bij wat er in de motie wordt gezegd, is dat eigenlijk de suggestie wordt gewekt dat de gemeenten ervoor zorgen dat er niet versterkt wordt. Want de bal wordt bij de gemeenten gelegd: die moeten wij erop wijzen dat de veiligheid voorop moet staan. Maar volgens mij zijn het juist die gemeenten geweest die de afgelopen jaren telkens aan de bel hebben getrokken en hebben gezegd dat zij achter lopen omdat het daar niet veilig is en er wat moet gebeuren. Uiteindelijk is in de Tweede Kamer onder anderen de minister van de VVD die die veiligheid niet vooropstelt.

Mevrouw WULFSE (VVD): Het is uiteraard niet bedoeld om de gemeenten te pesten, het is bedoeld om de gemeenten te helpen. De gemeenten zijn met hun dorpsvisies bezig en zij hebben gebiedsgerichte plannen. Dat is heel goed en die moeten ook uitgevoerd worden, alleen die plannen komen nu als het ware in het versterkingsmodel binnen en daar gaat het om. Het is de bedoeling van de VVD dat er vanuit de provincie een duidelijk signaal gegeven wordt naar de gemeenten om die gebiedsgerichte versterking door te laten gaan, maar die prioritering te pakken en te zorgen voor de veiligheid van hun inwoners. Dus het is bedoeld als hulp, niet als vingerwijzing of iets dergelijks.

De heer SCHEFFERS (Groninger Belang): De VVD wekt wat mij betreft de suggestie in haar motie dat de gemeenten niet doorhebben waar de prioriteiten liggen. Als de VVD het zo bedoelt als het nu wordt uitgelegd, dan zou ik de VVD willen voorstellen om het hele dictum aan te passen.

De heer KAMMINGA (D66): De heer Scheffers stelt de vraag aan het College van GS wat er bereikt is de afgelopen vier jaar. Ik zou graag van de heer Scheffers horen wat Groninger Belang concreet in Den Haag bereikt heeft de afgelopen vier jaar op het gebied van de gaswinning.

De heer SCHEFFERS (Groninger Belang): Daar kan ik heel kort over zijn: net zoveel als de fractie van D66.

De heer KAMMINGA (D66): Nou, dat durf ik te betwijfelen. Maar ik heb er geen behoefte aan om de dingen die bereikt zijn in Den Haag, hier te verdedigen. Daarvoor zijn we nog niet ver genoeg met de versterkingsopgave. Maar ik heb geen concreet punt van de heer Scheffers gehoord over wat Groninger Belang in Den Haag heeft bereikt. Dat wil ik dan concluderen.

De heer SCHEFFERS (Groninger Belang): Ja, dat was geen vraag. Maar ik kop de bal nog een keer terug. Kijk, we kunnen hier allemaal prachtig zo praten. Dat wordt Groninger Belang natuurlijk graag aangedragen dat wij geen fractie hebben in Den Haag. Maar als we uiteindelijk kijken naar hoe serieus de fracties hier in deze Staten worden genomen door hun partijgenoten in Den Haag, dan kun je je afvragen of je misschien beter maar geen fractie in Den Haag kunt hebben.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Om direct maar te beginnen met de vraag van mevrouw Wulfse. Ja, de veiligheid staat bij ons voorop. Alleen, we hadden al veel eerder moeten beginnen aan die versterking: er zijn al heel veel rapporten geweest, heel veel lijsten geweest. En als we op basis daarvan aan de slag waren gegaan, waren ook heel veel woningen, die nu in het HRA-model opgenomen zijn, al versterkt geweest. Het is ook de VVD-minister die in 2015 gezegd heeft dat we iedereen die onveilig woont, binnen vijf jaar op de zogenaamde 10:5-norm moeten hebben. Nou, dat gaan we absoluut niet realiseren. Ja, wij willen nu ook de onveiligste situaties aanpakken en ja, daar waar mogelijk ook in combinatie met de stads-, dorps- en wijkvernieuwing. Ik hoop dat daarmee de vraag van mevrouw Wulfse al is beantwoord.

De brief is duidelijk en daar staan we als GroenLinks dan ook achter. Die brief laat zien dat we als regio een eendrachtig signaal hebben afgegeven aan Den Haag. Er zijn signalen die helaas niet altijd eendrachtig worden overgenomen in Den Haag en daar zit wat ons betreft ook de kern van dit probleem. De Groninger Staten zijn voortdurend op zoek naar eenheid in dit dossier. De meeste moties worden ook unaniem gesteund en laten ook zien dat we dat dus samen doen. En in Den Haag hebben we nog steeds te maken met een situatie coalitie versus oppositie. Het is geen dossier van de hele Kamer, het is een dossier van partijen. En dat is gewoon jammer, wij hebben er als GroenLinks landelijk absoluut baat bij dat we wel een goede samenwerking hebben met onze Haagse fractie.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ik zou aan GroenLinks iets willen vragen. Straks in het nieuwe College staat GroenLinks voorop: sterke fractie, een aantal gedeputeerden en dan gaan we naar Den Haag. Wat is voor u de belangrijkste c.q. hoogste prioriteit? Is dat de klimaatverandering, de energietransitie? Of gaat u volledig voor schadeherstel en versterking, het probleem nummer één waarover we hier nu praten? Wat is de keuze straks van GroenLinks als het naar Den Haag gaat? Want we kunnen wel allemaal heel veel kritiek hebben op dit College, maar ik ben benieuwd hoe het straks gaat met het nieuwe College, met GroenLinks voorop.

De VOORZITTER: De vraag is helder. De heer Meendering.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Nou, u hebt geen kritiek op dit College gehoord van ons. En ik kan de heer Van Kesteren antwoorden: wij maken geen keuzes, wij gaan met beide dossiers naar Den Haag toe. Dat betekent herstellen en versterken – waar we ook al vier jaar lang keihard op inzetten en dat blijven we ook gewoon doen – en daarnaast gaan we ook zeker met de energietransitie aan de slag. Maar het zijn losse dossiers. Er zal geen Groninger tekortkomen, want we gaan het herstellen en versterken volledig doorvoeren.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Maar de problemen stapelen zich op, de frustratie bij de bewoners neemt toe. Er moeten keuzes gemaakt worden. Wat gaat u doen in Den Haag? Gaat u dan uiteindelijk toch maar voor die gedupeerden van de aardbevingen? Of zegt u dat het klimaat voor u zo belangrijk is dat dat er zeker bij moet? U moet keuzes maken.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ik kan de heer Van Kesteren geruststellen. Uiteraard gaan we in eerste instantie voor de veiligheid en de hersteloperatie hier in Groningen. Dat absoluut.

Ja, we kijken terug en we zien reportages bij RTV Noord. We zien dat het allemaal anders had moeten zijn: dat is allemaal prima. Maar laten we nu niet gaan straatvechten, maar die eenheid bewaren en op zoek gaan naar met name die financiering. Want daar zit nog steeds het grootste probleem om die versterking op volle kracht in gang te zetten. Het is nog steeds de NAM die zeker op het terrein van de versterking aan de geldkraan blijft draaien. We hebben steeds geroepen om versnellen als het gaat om schadeafhandeling. Of het nu gaat om een generaal pardon of een goede regeling voor kleine schades: het is ons allemaal zeer welkom. Want hoe leggen wij aan een schademelder uit dat hij een jaar moet wachten op een inspectie? Dan komt er een inspectie, dan mag men nog een half jaar wachten op een rapportage en dan moet degene die schade heeft, binnen twee weken een zienswijze indienen over wat hij van het hele proces en van de inhoud daarvan vindt. Dat geldt ook voor de kleine schades. Laten we daar nu eens een keer ruimhartig mee omgaan.

Op dit moment verder geen concrete vragen. Maar laten we vooral vooruitkijken, de eenheid bewaren en zorgen voor daadwerkelijke uitvoering: aannemers in de straten en Groningers die het vertrouwen terugkrijgen.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): We hebben hoop als het gaat om het afgelopen maandag getekende Startdocument Nationaal Programma Groningen. Ook zijn we blij met de extra aandacht en gelden voor de zorg. We hebben echter nog steeds weinig vertrouwen in de goede afhandeling van de schades en de broodnodige versterking.

Voor de vele schadedossiers zou een generaal pardon – het is hier al vaker voorbijgekomen – moeten komen. Onze fractie in de Tweede Kamer noemde het nog in het gasdebat van 16 januari jongstleden. Deze week lazen we dat ook D66 een motie van die strekking op zijn congres heeft aangenomen. De SP heeft ervoor gepleit, GroenLinks heeft ervoor gepleit, de PvdA heeft ervoor gepleit: laten we daar met kracht voor pleiten. Graag een reactie van de gedeputeerde op dit punt.

Dan de motie van de VVD: die zullen wij niet steunen, omdat wij geen vertrouwen hebben in het HRA-model.

De heer ZWIERS (PvdN): Ja, op initiatief van de Partij van de Arbeid en naar aanleiding van de brief van de gemeenten en de provincie aan de Tweede Kamer staan we hier nu. Deze laatste weken is er alweer heel wat voorbijgekomen. Maar er is ook alweer heel wat veranderd. In totaal liggen er nog 20.000 claims. 4.000 zijn ervan afgehandeld, daarvan zijn er 634 afgewezen, 16 procent dus. Wat is daar zeker van en wat is daar niet zeker van? Daar kom ik zo nog even op terug.

Wanneer we kijken naar die 16.000, dan zouden er nog weleens veel meer bij kunnen komen. Vele moeten nog beoordeeld worden gezien de berichten hierover en dat kan nog lang duren. Licht dat

aan de nieuwe beoordeling volgens het verfoeide HRA-model van de NAM? 1.588 woningen van de zwaarste categorie, las ik in de krant, worden nu als eerste aangepakt. Dat heeft natuurlijk met de veiligheid van die mensen te maken en dat zou een goede zaak zijn. Maar klopt dit getal nog wel? Vanmorgen hoorde op de radio de burgemeester van Delfzijl erover dat hij met 24 sessies wil beginnen: daar heb ik heel veel respect voor. Gisteravond zitten er mensen in een zaal in een wijk waar nieuwe woningen staan uit 2007-2008 en die mensen kregen een brief in de bus over verhoogd risico. Men was hoogst verbaasd waar dit vandaan kwam en hoe dit precies in elkaar zat. Dus er nog steeds alom veel verwarring en onduidelijkheid ten aanzien van woningen, die wel goedgekeurd worden en andere woningen die wéér goedgekeurd worden.

Waar het NPG ook een rol in gaat spelen, las ik in de krant. Is dat zo? Is dat in de versterking of is dat in de innovatie? Want de Partij voor het Noorden is er altijd vanuit gegaan dat de daadwerkelijke versterking hier niet uitbetaald gaat worden. Gaat het om innovatie en inrichting van de gemeenten uit deze pot, dan kunnen wij daarmee leven. Dat betreft hetzelfde als de zorgpanden, waarbij we heel blij zijn met de NPG-gelden die vrijgemaakt worden. Hoe kan dit worden uitgelegd? Ik vraag dit even aan de gedeputeerde.

Verder nog een heel erg belangrijk punt voor de betrokken burgers. Met welke instanties hebben de benadeelden te maken? TCMG, NCG, CVW, NPG: hoe lopen de geldstromen? Maak hier eens een keer een geïntegreerd loket van, dat scheelt ook heel veel gelden voor de organisatie. Met de mentaliteit dat de burger centraal staat, die weer veiligheid wil en een goed versterkingspakket ziet. Dat je dat goed met elkaar koppelt. Er zijn al moties in de Tweede Kamer over ingediend, maar blijf ervoor strijden. Het zou ook goed zijn dat de provincie samen met de gemeenten hier de verantwoordelijkheid over de uitvoering zouden krijgen, met een duidelijke en kleine stuurgroep.

En bestuurlijk heeft de Partij voor het Noorden het gevoel: wat gebeurt hier? Het College bestaat uit twee stromingen. Ik refereer nog maar even aan de vraag van D66 net: dat vind ik weer typerend. Wordt er met één mond gesproken? De ene gedeputeerde zit actie en campagne te voeren in de provincie en de anderen zit hun best te doen in de onderhandelingen met het Rijk, ongeacht wel of geen resultaat. Maar ze doen hun stinkende best. Wij moeten ons diep schamen. Het volgende College moet daar dan ook maar eens in woord en daad uitstralen dat er één Collegestandpunt is en dat de leden van het College ervoor gaan.

Ik wens u persoonlijk de komende vier jaar nog heel veel sterkte in dit dossier. Zorg voor eenheid en zet de burger en diens veiligheid centraal.

De heer KAATEE (Fractie Kaatee): Voorzitter, sinds een paar maanden kunnen we in het Dagblad van het Noorden bijna dagelijks de voortreffelijke, maar ook treurige serie 'Ik wacht!' lezen. Ik heb hier een kleine bloemlezing, niet zozeer om te laten zien hoe schrijnend de situatie is voor veel slachtoffers van de aardgasellende, maar vooral om te laten zien in welke mate ze daar noodgedwongen vaak dag in, dag uit mee bezig zijn. Gerben Blaauw uit Overschild: *"Ik maak me nu een dag in de week druk om alle beslommeringen (...)"*. Jeanette Ubels uit Westeremden trekt elke woensdagochtend de aardbevingsmap uit de kast. Een dikke binder waar ze sinds 2012, toen ze de eerste schade meldde, álles in bijhoudt: het contact met de deskundigen, de deadlines, de mailtjes die ze moest versturen. Inmiddels is ze zelf expert. Maar niet vrijwillig. *"Je moet je inlezen", zegt ze, "en je moet leren. Anders word je om de tuin geleid. Het is gewoon crimineel."* Wim Louwes uit 't Zandt is al zes jaar verwickeld in dit dossier: *"Ik heb er heel veel werk van. Het vreet energie omdat ik me zo erger. Ik heb me heilig voorgenomen om de aardbevingen niet mijn leven te laten beheersen. Ik weet dat dat bij veel mensen wel het geval is. Maar ik wil dat absoluut niet."* Joop Aukes uit Delfzijl: *"Hij heeft net weer een heel slechte nacht achter de rug. Vier uur slaap, meer zat er niet in. Weer niet. Al vijf jaar vecht Joop Aukes voor zijn broodwinning en zijn gezin."* Martin en Pieta Ettema uit Loppersum: *"Al bijna zeven jaar heeft het echtpaar een dagtaak aan de eigen schade, maar ook aan het ondersteunen van anderen, onder meer via de Groninger Bodem Beweging. "We hebben bijna zeven jaar van ons leven ingericht op een manier die we niet wilden. Dat is bijna tien procent van mijn leven"(...)"*.

Niet alleen is onze provincie decennialang als een koloniaal wingewest behandeld, ook nu, nu de leugenaars onmaskerd zijn, nu de naakte geldzucht aan de kaak is gesteld, ook nu gaat de ellende gewoon door. De slachtoffers worden van het kastje naar de muur gestuurd, worden gek van de bureaucratische stroperigheid en van de schijnwerkelijkheid van 'Alice in Kafkaland'. Ze zijn niet alleen het vertrouwen in de overheid verloren, ze zijn hun rust kwijt, hun gevoel van veiligheid, de waarde van hun huis en ze zijn ook vele uren van hun leven verloren.

We bespreken hier nu de regionale oproep aan Tweede Kamer inzake schade en versterking en dan vooral het feit dat de Tweede Kamer de breed gedeelde adviezen niet heeft overgenomen. Om 'de problemen te verbeteren', zoals de PvdA het heeft geformuleerd, kom ik met de navolgende motie,

in de wellicht ijdele hoop dat we als Provinciale Staten misschien iets van vertrouwen terug kunnen winnen, maar vooral om de slachtoffers recht te doen en daarmee iets te doen aan de problemen. Slachtoffers die tot nu toe vele uren onbetaalde dwangarbeid hebben moeten leveren aan een onbetrouwbare overheid en een gewetenloos bedrijf.

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 464, 'Schadevergoeding werk(t)'. Deze motie is ingediend door de Fractie Kaatee:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 13 maart 2019,

Overwegende dat

- de gaswinning in Groningen schade veroorzaakt;
- het een kwestie van elementair fatsoen is dat schade wordt vergoed;
- inwoners van Groningen naast fysieke schade aan hun panden en geestelijke schade ook schade hebben in de vrije keuze in de besteding van hun (vrije) tijd;

Constaterende dat

- inwoners met schade aan hun panden soms buitensporig veel tijd kwijt zijn om hun recht te halen;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om

1. alle mogelijke middelen, desnoods ook juridische, in te zetten teneinde te bewerkstelligen dat inwoners met schade aan hun panden een financiële vergoeding krijgen van minimaal 150 procent van het gemiddelde Nederlandse uurloon voor de uren die ze noodgedwongen aan de gevolgen van de mijnbouwschade hebben moeten besteden, waarbij onderzoek moet aangeven hoeveel uren de getroffen gemiddeld aan deze ellende kwijt zijn en waarbij dit gemiddelde aantal uren standaard wordt toegekend, behalve in die gevallen waar er aantoonbaar meer uren zijn besteed;
2. Provinciale Staten voor 1 juli 2019 te informeren over wat het College heeft gedaan om uitvoering aan deze motie te geven;

En gaan over tot de orde van de dag!

Dan is nu het woord aan het College en namens het College zal het woord voeren de gedeputeerde op dit dossier, de heer Eikenaar.

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Laat ik beginnen te redeneren vanuit het wel of niet gebiedsgericht werken en HRA-model, want die discussie vormde wel een kern van dit debat en is ook de kern hoe je aankijkt tegen het oplossen van de grote problemen waar onze inwoners mee worden geconfronteerd. Wat het College betreft, kiezen we voor een gebiedsgerichte aanpak, waarbij je kijkt naar alle kennis die je hebt. Dat gaat over kennis van de onveiligheid van huizen, de lokale situatie, welke volgorde de voorkeur verdient – dat kan gaan over veiligheid, maar dat kan ook soms gaan om net een andere keuze omdat het anders logistiek niet wil – of omdat er mensen al lang zitten te wachten. En de keuze daarvoor en in welke volgorde dat gebeurt, kan het beste gemaakt worden door de gemeenten. Die kennen hun inwoners het beste en die kunnen al die informatie overwegen en daar een totaalplan voor maken. En laten die gemeenten nou net de afgelopen maanden gedaan hebben: die plannen liggen er. Daarbij is geen enkele vorm van kennis genegeerd, maar zijn modellen ook niet heilig verklaard. Dat is waar dit over gaat.

Het probleem nu is dat er een gebrek aan capaciteit is om die huizen door te rekenen. Dat is geen slecht management, dat is de consequentie van een aantal politieke keuzes dat is gemaakt en een daarvan is om de versterking op een gegeven moment *on hold* te zetten. Daardoor zijn er bedrijven die die doorrekeningen doen, weggegaan. Die moeten nu opnieuw gecontracteerd worden. Die hebben dat als onbetrouwbaar ervaren en het wordt nog weer een hele klus om ze weer terug te halen.

De veiligheid waar mevrouw Wulfse het over had, is gediend bij tempo. Bij een aanpak die betrouwbaar is, die voorspelbaar is, die geen onverwachte wendingen kent. Die voorspelbaar is voor degene die het dus moet uitvoeren, maar ook en bovenal voorspelbaar is voor degene die in dat huis woont, die in die wijk woont, die in die straat woont. Dus nee, dat HRA-model moet niet centraal komen te staan, maar moet zoals altijd – zoals het College het altijd zo verwoord heeft – als een van de bronnen van kennis worden gebruikt, maar niet meer dan dat. En dat is de richting waar we op moeten. Tegelijkertijd moet de aanpak voorspelbaar worden, betrouwbaar worden en pas dan kan er enige vorm van tempo komen. Dat tempo kan ook alleen maar bereikt worden als die aanpak gaat over die mensen, dus niet over hen wordt uitgestort, maar mét hen wordt aangepakt. Dat er logica in zit, dat er rekening wordt gehouden met mensen, dat er met de gemeenschap rekening wordt gehouden. Alleen dan kan er vorm van tempo ontstaan.

Wat we met de minister hebben afgesproken, is dat die capaciteit omhoog moet. Die capaciteit, zoals ik die net omschreef, is de laatste jaren weggelopen. Dat is erg problematisch. En ik hoop van ganser harte dat die capaciteit weer georganiseerd kan worden. Het pleidooi dat wij bij de minister hebben gehouden en waar de minister lijkt aan te hebben toegegeven, is dat hij daarbij onorthodox te werk gaat, want er zit nog een probleem. Dat is namelijk de rol van de NAM. De NAM, wordt gezegd, is uit het systeem. Dat is deels waar, maar deels ook helemaal niet. Want bij het Centrum Veilig Wonen hebben ze nog een rol, die voor zowel gemeenten als provincie eigenlijk een *black box* zijn. Er gebeurt iets tussen het Centrum Veilig Wonen en de NAM; en welke rol EZK daarbij heeft, is ook niet helemaal duidelijk. Daardoor komt die capaciteit niet op orde. Het is niet helemaal duidelijk of het onwil betreft, onkunde betreft of een combinatie van die twee, maar dat probleem moet wel opgelost worden. En die sleutel daartoe heeft niet de provincie in de hand, die hebben niet de gemeenten in hand. Die heeft de minister in de hand en hij kan aan die sleutel draaien en hij moet aan die sleutel draaien, want anders komt het niet goed.

Mevrouw WULFSE (VVD): Ik had een interruptie op het vorige punt. Maar nu die sleutel genoemd wordt door de gedeputeerde, kan ik daar ook wel op inhaken. De VVD vindt dat ook de provincie een sleutel in handen heeft, een belangrijke sleutel. En speciaal eigenlijk in Groningen is de provincie de grote broer van de gemeenten geweest altijd. We krijgen nu grotere gemeenten, dus het evenwicht wordt wat anders, maar wij zijn vaak zo gezien en zo is vaak naar ons gekeken. En wij vinden dat ook terecht als het om zulke grote problemen gaat, dat er ook nu naar ons gekeken wordt. Nou hoor ik de gedeputeerde zeggen dat de gemeenten de keuzes moeten maken. Die zijn de afgelopen maanden bezig geweest met hun plannen. Absoluut zijn ze met die plannen bezig geweest, maar de keuze welke panden het langst niet aan de norm voldoen, kan natuurlijk niet een burgemeester of een gemeentebestuur of een ander maken. Dus hoe kijkt het College nu naar dat veiligheidsaspect, dat in de VVD-motie verwoord is?

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Het begint hier helemaal met dat veiligheidsaspect – dat is evident. Ik denk dat niemand bij de gemeenten, bij de provincie noch in deze zaal één huis zou willen versterken dat al aan die norm zou voldoen. En ten tweede: niet tempo willen maken en woningen waarvan we weten dat ze onveilig zijn, prioriteren. Maar die woningen staan niet los van elkaar, die staan in een dorp, de mensen hebben burens. Dus die aanpak moet samenhang vertonen. Daarbij gebruik je altijd kennis over welke woningen mogelijk onveilig zijn en daar hoeft ook wat mij betreft niet eens de kennis uit een model te negeren. Maar je moet het op waarde schatten, je moet het niet heilig verklaren. Want als je dat doet, dan ga je af op een model waarvan we allemaal weten – vanaf 2 juli en daarvoor eigenlijk al – dat het gigantische gebreken vertoont. Wij hebben vanaf 2 juli een exercitie gehad, waarbij met de grootste kracht de poging werd gewekt om dat model totaal centraal te stellen. Gelukkig hebben we dat nu weer behoorlijk terug weten te dringen en zijn het nu wel weer die gemeentelijke plannen die centraal komen te staan. Wat mij betreft is dat de weg waarop we voort moeten. Geen kennis negeren, ook niet over onveilige woningen. Als we maar niet dingen heilig verklaren die enorme gebreken vertonen. Niet dat blinde geloof daarin hebben. Volgens mij heb ik daar nu genoeg over gezegd.

Mevrouw WULFSE (VVD): De VVD is geen partij van heilig verklaren of geloof – dat moge duidelijk zijn. Wij zijn een partij van feiten en wij willen naar de feiten kijken.

Ik heb het al een aantal keren gezegd, maar ik zal het toch herhalen namens mijn partij. Het gaat niet per se om dat model, ook een aanvullende inspectie is nodig. Zit er enige logica in de volgende redenering? Je zou ruwweg 2.200 huizen moeten versterken omdat die heel lang niet aan die norm voldoen en je komt met plannen aan om ruwweg 8.000 huizen te gaan versterken. En je pakt die 8.000 – of voor mijn part 4.000 – want dat is dat gebiedsgerichte werken. Is het dan misschien logisch om te denken dat dat ten koste gaat van de veiligheid?

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Nee, dat is niet geheel logisch om zo te denken, juist omdat dat model al die gebreken vertoont. Er zitten panden niet in die toch onveilig zijn, waar iedereen dat kan zien en begrijpen. Je ziet dat het ene pand van die twee-onder-een-kapper er wel in zit en het andere niet.

Mevrouw WULFSE (VVD): Mag ik even interromperen? Want ik heb al een aantal keren gezegd dat de VVD die panden daarbij rekent.

De VOORZITTER: Mevrouw Wulfse, ik heb de indruk dat de gedeputeerde probeert om antwoord te geven op uw vraag en daarna geef ik u weer het woord.

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): En daarbij verengt u die onveiligheidssituatie en de problemen in Groningen tot óf een huis wel of niet door een model wordt aangewezen. De ellende die we in Groningen zien onder de mensen, is al heel lang een andere dan dat, die gaat veel dieper dan dat. En dat wetende en wetende dat het model allerlei gebreken vertoont: omdat er allerlei huizen die onveilig zijn, er niet in zitten, lijkt het mij buitengewoon verstandig om die gemeenten erop te wijzen dat zij de bewoners kennen. Zij kunnen met hun bewoners in een zaal gaan zitten, zij kunnen samen plannen maken, zij hebben de kennis van die huizen. Zij moeten nu met hun gezonde verstand een plan maken waar draagvlak voor is en waar vervolgens door de minister de capaciteit op wordt gegarandeerd dat het uitgevoerd wordt. Ik denk dat dat de beste methode is om veiligheid te brengen én niet te vergeten – wat erg belangrijk is – om mensen weer een toekomst te geven.

Mevrouw WULFSE (VVD): Ja, dat is toch wel een enorm dilemma en ik ben eigenlijk ook heel erg teleurgesteld. Als we over twee jaar een stevige aardbeving krijgen en er ontstaat enorme schade en er gebeuren grote ongelukken, dan hoop ik dat deze gedeputeerde in de spiegel kan kijken en ook naar die gemeentebesturen kan kijken, maar vooral naar de bevolking. Want volgens de VVD staat de veiligheid niet voorop bij deze gedeputeerde en bij dit College. Daar wil ik het bij laten.

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Mevrouw Wulfse gebruikt grote woorden, aanmatigend voor uw achtergrond. Maar daar voeg ik iets aan toe. De plannen zoals die er nu liggen en zoals ze door die gemeenten zijn gemaakt, hebben een goedkeurend stempel van het Staatstoezicht op de Mijnen. En weet u waar de veiligheid mee gediend zou zijn? Als die plannen uitgevoerd konden worden. En weet u wat er nodig is om die plannen uit te voeren? Dat zijn capaciteit, betrouwbaarheid en voorspelbaarheid. Geen onverwachte beslissingen meer die organisatorisch en menselijk dramatisch uitpakken. Dat is wat er nodig is. Die sleutel ligt niet bij de provincie, die sleutel ligt niet bij de gemeenten. De gemeenten en de provincie hebben hun werk gedaan. Het is nu zaak om die capaciteit te regelen.

De heer SCHEFFERS (Groninger Belang): De gedeputeerde geeft net aan wat er nodig is om die plannen uit te voeren: capaciteit, voorspelbaarheid en betrouwbaarheid. Wat Groninger Belang is het belangrijkste wat nodig is, geld. De vraag aan de gedeputeerde is of hij ons daar wat meer over kan vertellen. Want er is veel onduidelijkheid over hoe dat nou zit met het geld voor die plannen. Wij hebben begrepen dat een aantal gemeenten die plannen klaar heeft, die zijn goedgekeurd. Hebben zij nou een vrijbrief gekregen van de minister om alles te gaan uitvoeren en de rekening later te declareren? Of krijgen zij een voorschot daarvoor uitgekeerd? Want wij hebben begrepen dat dit helemaal losstaat van het Nationaal Programma, alleen wij zien verder niets over tafel komen aan bedragen waar gemeenten uit kunnen gaan putten.

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Dat laatste is juist, dat komt niet uit het Nationaal Programma. Daar zit het probleem ook helemaal niet. Het probleem zit ergens anders. Het probleem zit bij het Centrum Veilig Wonen. Daar zit het probleem. Dat probleem zit hem erin – daar hebben we met de minister een afspraak over gemaakt – dat hij daarnaar gaat kijken in de betalingsovereenkomst tussen de NAM en EZK. Ik ga hier nu niet in detail op in, maar ik zou u aanraden om die eens na te lezen en dan kunt u een hoop van de problemen die u nu ziet, verklaren. Het zit hem er niet in dat het de afspraak is dat er niet betaald zou worden: dat is helemaal niet het geval. Het zit hem erin dat het onduidelijk is waarom die uitvoeringsorganisatie niet aan de gang gaat en welke rol zowel de NAM als EZK daarbij speelt. Dus formeel is dat geld ervoor georganiseerd, alleen elke keer komt daar een kink in de kabel. Noch de gemeenten, noch de provincie weten precies waardoor dat komt, omdat dat een zaak is tussen het Centrum Veilig Wonen, EZK en de NAM. En wat daar precies gebeurt, daar krijgen we maar niet de vinger achter. Wat de minister moet doen? Het is onze zaak ook niet. In die zin: de taak van de provincie en de gemeenten, plannen maken, zit erop: die zijn al klaar. Nu is het aan de minister om zijn belofte in te lossen dat die capaciteit er komt, dat te regelen en dat onorthodox te doen. En ons er niet mee te vermoeien waardoor wel of niet gebeurt, het moet gewoon georganiseerd worden. Desnoods onorthodox: dat is wat er gebeuren moet.

De heer SCHEFFERS (Groninger Belang): Dat roept gelijk een paar vragen op. De eerste vraag die ik zou willen stellen is: de gedeputeerde geeft aan desnoods 'onorthodox'. Ik zou graag horen wat daarmee bedoeld wordt.

Tweede vraag is: wat gaat dit College eraan doen om die afspraken duidelijk te krijgen en te zorgen dat die plannen ook kunnen worden uitgevoerd.

En de derde vraag is de volgende. De gedeputeerde geeft aan dat de taak van provincie en gemeenten erop zit. Maar het blijft wat mij betreft toch als een paal boven water staan dat de provincie en de gemeenten verantwoordelijk zijn voor de veiligheid. Zolang die versterkingsplannen niet worden uitgevoerd, is die veiligheid niet gegarandeerd. Dus meent het College in die zin nou echt dat zijn taak erop zit? Of heb ik dat – hopelijk – verkeerd begrepen?

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Dat legt u mijn woorden enigszins verkeerd uit. Maar onze taak zit erop in die zin dat die plannen klaar liggen. Daarna zit die taak er natuurlijk helemaal niet op, want u geeft net zelf al aan dat die gemeenten samen met hun bewoners die plannen moeten gaan uitvoeren en er verder mee aan de slag moeten. Dus nee, onze taak zit er niet op, maar onze taak zit er nu voorlopig op. Wij hebben die plannen gemaakt, het ligt niet aan ons dat er niets gebeurt. Dat is het punt en dat is waar ik het over had.

Dan het tweede: wat is dat onorthodoxe? Uiteindelijk is dat aan de minister. Het kan mij niet schelen hoe het geregeld wordt, als het maar geregeld wordt. En hij heeft de sleutel in handen. Maar ik kan hem wel een tip geven. In die betalingsovereenkomst tussen EZK en de NAM zit een probleem en dat probleem zou je weg kunnen nemen door te gaan werken met fondsvorming. Dan zou de minister dat Centrum Veilig Wonen naar zich toe moeten trekken, tegen de NAM moeten zeggen dat zij zich er totaal niet meer mee zou moeten bemoeien en het voor rekening van EZK zelf zou moeten nemen, om later naar de NAM te gaan en te zeggen: "Luister, het Centrum Veilig Wonen is voor de gemeenten aan de slag gegaan en hier hebt u de rekening." Dat zou een oplossing kunnen zijn. Maar nogmaals, die sleutel hebben wij niet in handen. Dat moet de minister doen en dat wil ik ook bij de minister laten. Want die suggestie is de afgelopen maanden al veel te veel gewekt dat het een soort van managementprobleem is. Dat is het niet. Het is niet een managementprobleem, er liggen fundamentele oorzaken aan ten grondslag waarom dit niet gebeurt.

De VOORZITTER: De heer Scheffers, ten slotte.

De heer SCHEFFERS (Groninger Belang): Ja, ik hoopte eerlijk gezegd met 'onorthodox' eindelijk eens een keer de lijn van Groninger Belang zou pakken en zou zeggen om het eerst zelf wel voor te schieten. We krijgen nu geld uit het Nationaal Programma en dat hij tegen de gemeenten zou zeggen: "Alstublieft, hier is het geld. Ga uw gang." Maar dat is helaas een misvatting.

Maar dan blijft de vraag staan wat dit College eraan gaat doen om te zorgen dat de gemeenten dus aan de slag kunnen?

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Daar heb ik net een uitgebreid verhaal over gehouden. En dat de provincie het gaat voorschieten? Het gaat hier om zulke grote bedragen. Dan kunnen we bij wijze van spreken een half jaartje mee vooruit. Daar is het probleem niet mee opgelost. Het probleem zit hem daar niet in. Ik ga voort met mijn verhaal, want ik heb het gevoel dat ik anders ellenlang aan het woord ben. Ik sta bekend om mijn korte en bondige betogen, namelijk – ik hoor een instemmend gelach.

Goed, de SP vroeg mij of er capaciteit weggelopen is. Ja, daar heb ik net een heel uitgebreid betoog over gehouden.

De PvdA vraagt of er de belofte is om die duizenden woningen te beoordelen. Ja, die belofte is er en ik hoop dat die belofte wordt ingelost – laat ik het zo zeggen. Wat we hebben afgesproken, is dat we tot het gaatje gaan om die capaciteit te organiseren. Maar dat moet dan wel waargemaakt worden.

En dan stelt een aantal van u de vraag wat ik vond van het onderzoek van RTV Noord gisteren. Ja, laat ik het zo zeggen: ik houd van het open vizier – laat ik daar maar bij houden.

De heer SCHEFFERS (Groninger Belang): Ja, de gedeputeerde spreekt wel vaker in mooie termen, zoals 'we gaan tot het gaatje om die capaciteit te organiseren'. Maar kan de gedeputeerde dan ook aangeven wat dan dat inhoudt, dat 'tot het gaatje gaan'?

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Door de druk erop te houden. Kijk, uiteindelijk heb ik – net zoals u – alleen maar woorden tot mijn beschikking. Uiteindelijk zijn het alleen maar woorden en het is zaak

om voortdurend te blijven duidelijk maken dat het nog niet georganiseerd is. Dat afspraken alleen – dat hebben we al te vaak gezien – nog niet voldoende zijn. En dat we er dus niet zijn, dat die problemen – u hebt het gisteren weer bij Pauw & Jinek kunnen zien en iedereen die hier zit, weet dat omdat hij of zij dagelijks die mensen spreekt – nog niet opgelost zijn. We moeten dus duidelijk blijven maken waar die oplossing ligt, waar de kern van het probleem ligt, in plaats van mee te gaan in het verhaal dat het een managementprobleem is dat we nu eenmaal samen moeten oplossen. Dat is waar de sleutel volgens mij ligt.

De heer SCHEFFERS (Groninger Belang): Ik hoor een heel trieste constatering, waarbij eigenlijk mij een beetje het gevoel bekruipt van: 'het gaat hier nooit gebeuren'. Dat we er niets aan kunnen doen, dat we af en toe wat kunnen roepen en wijzen. Maar dat past toch niet bij de intentie waarmee deze gedeputeerde hier begon: strijdvaardig, 'we gaan aan de slag'? Als we met suggesties kwamen, dan zei hij: "*Pick your battles*, rustig aan. Er komen nog momenten en daar gaan we er vol in." Maar dat past totaal niet bij het beeld dat nu wordt geschetst. Ik krijg er bijna tranen van in de ogen.

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Nou, dat laatste krijg ik ook weleens, moet ik eerlijk zeggen. En nee, dat is geen grapje, dat meen ik serieus. Het is een buitengewoon pijnlijke zaak, maar ik ga niet opgeven. Dat gaan we gewoon niet doen, dat is geen optie. Dus dat gaan we niet doen. Maar we kunnen ook niet de belofte doen dat het goedkomt. Dat kunt u niet, dat kunnen wij niet.

De heer ZWIERS (PvvhN): Twee vragen. U geeft duidelijk uw mening over eventuele fondsvorming. Dat klonk de Partij voor het Noorden als muziek in de oren. Maar brengt u dat ook te berde aan de bestuursstafel, naar de minister toe? Want u roept hier wel dat u daarmee bezig bent, maar hebt u ook het gevoel dat dat idee gehoor krijgt?

En de tweede vraag van mijn kant naar u is de volgende. U geeft aan dat u eigenwijs bent en u ervoor gaat. Ik ben het met de vorige spreker eens dat u heel enthousiast bent begonnen. Dat is wat afgetakeld. Hebt u het gevoel dat door uw mening hier te verkondigen, u de belangen van alle Groningers hier vertegenwoordigt? Of bent u van mening dat u uw eigen strijd voert en hoopt dat u de SP-stemmers binnenkrijgt? Want dan bent u verkeerd bezig, u bent bestuurders van alle Groningers. Dat zou ik weleens een keer van u willen horen. Want een bestuurder zou eens een keer een andere broek moeten aantrekken om alle Groningers te vertegenwoordigen. Hebt u dat gevoel niet?

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Die laatste vraag herken ik zo weinig dat ik er niet eens op inga.

De heer ZWIERS (PvvhN): Voorzitter, het zal dan wel een heel moeilijke vraag zijn, denk ik.

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Nee, het is geen moeilijke vraag. Het is een heel rare vraag, vind ik. Kijk, u kunt mij veel betichten of niet. En we zien met z'n allen hoe Groningen ervoor staat. Maar met het verwijt dat ik hier ook maar één seconde in de afgelopen vier jaar partijpolitiek heb bedreven, kan ik eerlijk gezegd niet zoveel.

De heer ZWIERS (PvvhN): Nou ja, dat is een duidelijk antwoord. Maar het idee dat bij mij en ook heel veel anderen leeft, is toch een beetje anders. Vooral de laatste weken. Maar daar zullen we het nooit met elkaar over eens worden wat dat betreft.

Ik had nog even die vraag over hoe het aan de bestuursstafel gaat en hoe de minister reageert op dat idee voor een fonds en dat de gemeenten en de provincie nog eventueel daarbij bevoegdheden zouden krijgen. Hebt u daar een zinnig antwoord op?

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Zeker. Zeker. Ik had het net over een open vizier. U kunt ervan uitgaan dat alles wat ik in het openbaar zeg, dat ook achter de schermen zeg. Er zit geen verschil tussen. Ik houd daar ook niet van, eerlijk gezegd, als dat wel zo zou zijn. Ik zie het weleens anders, dat moet ik wel zeggen.

De heer VAN KESTEREN (PVV): De gedeputeerde staat hier onder vuur en ik weet niet of dat altijd wel terecht is. Ik zou de gedeputeerde willen vragen wat hij vindt van het feit dat er veel bestuurders u gewoon publiekelijk hebben laten vallen? Die staan niet voor de camera, die doen dat in alle anonimiteit. Wat vindt u van deze bestuurders en wat zou u tegen deze bestuurders willen zeggen?

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Ja, dat heb ik volgens mij net al gezegd: ik houd van een open vizier.

D66 vroeg of het College die afspraken met de minister heeft gemaakt. Ja, die afspraken zijn namens het College gemaakt. Dus ja, het antwoord is 'ja'.

Op de vragen van Groninger Belang ben ik volgens mij ingegaan. Behalve nog één: die gaat over de koppelkansen. Daar heb ik eigenlijk ook wel wat over gezegd. Kijk, die koppelkansen nemen al een soort vorm aan, maar volgens mij zijn het niet 'de koppelkansen'. Nee, die aanpak gaat over mensen, over wijken en die staan centraal. En het is onze overtuiging dat als er alleen dingen samen mét hen gebeuren en niet over hun hoofden gebeuren of zelfs ten koste van hen gebeuren, er alleen dan een vorm van tempo kan ontstaan. Dat betekent dat op het moment dat je een huis versterkt, je meer doet voor die mensen dan er alleen maar drie balken in te schroeven – om het maar eens plat te zeggen. Dat je de leefomgeving meeneemt, dat je de mensen laat meedenken over wat er daar moet gebeuren – over hun omgeving én over hun eigen huis. Dat is wat mij betreft waar het over gaat. Iedereen die dat vergeet en denkt dan tempo te kunnen maken, krijgt waarschijnlijk een dichte deur voor zijn neus en komt dan tot de constatering dat er niets van terecht komt. Dus dat is waar het over gaat. Dus nee, het is niet vertragend. Ik zou het sterker willen zeggen: het is voordelig voor de aanpak.

De heer SCHEFFERS (Groninger Belang): Ik wil gelijk even reageren op dat laatste. In die beeldspraak wordt de indruk gewekt dat we niet die drie balken kunnen vervangen en we dan niet zo kunnen verdergaan. Het probleem is namelijk dat die drie balken nog niet eens vervangen zijn. De vraag die ik eigenlijk wil stellen is als volgt. De belangrijkste vraag voor ons is: wat kan dit College c.q. wat kan het toekomstige College nou anders doen om te zorgen dat er meer bereikt wordt in dit dossier? Ik denk dat dat ook een goede les zou zijn voor het volgende College.

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Allereerst moeten we ons denk ik eens realiseren dat het een groot probleem is met heel veel ellende voor het dagelijkse leven van heel veel mensen. Mensen zien hun toekomst kapotgaan, maar we moeten ons realiseren dat er grote tegenstellingen in zitten en dat er niet een toverformule bestaat – of u nou straks gedeputeerde, of ik het weer ben of wie dan ook – dat er even in de vingers geknipt kan worden en dan bekend is wat de juiste oplossing is, dat we het zo gaan doen en het dan ineens goedkomt. Dat is niet zo. Ik heb net heel duidelijk aangegeven waarom het beoordelen c.q. doorrekenen van die huizen niet loopt. Maar dan moet er wel de bereidheid bestaan om dat op te lossen, niet alleen in woorden maar ook in daden. Dus er is niet een toverformule en iedereen die ernaar zoekt, komt bedrogen uit. Het enige wat je kunt doen – wie het ook betreft, of het nu dit College is of het volgende College – is je tot het uiterste inspannen, niet-aflatend achter de mensen te gaan staan en nooit op te geven. Dat is het enige wat de mensen beloofd kan worden. Iedereen die een andere belofte doet, doet een valse belofte of is naïef.

De heer SCHEFFERS (Groninger Belang): Nou kijk, dat het College zich tot het uiterste gaat inspannen, dat mag ik toch hopen, want daar wordt het College ook voor betaald. De vraag is alleen: hoe gaan we dat dan doen? Want we hebben nu vier jaar gezien dat het op een bepaalde manier is geprobeerd. Ik bedoel dat heel concreet, dat het College gewoon eens eerlijk in de spiegel kijkt of men wel goed genoeg heeft gelobbyd. Of men op andere manieren meer kan bereiken, of men wat actiever had moeten zijn in Den Haag, of men meer menskracht nodig heeft: dat soort zaken zoek ik eigenlijk. Een soort reflectie wat er nu is gedaan, wat er nu is bereikt en wat er beter gedaan kan worden. Dat is denk ik een heel simpele vraag. Kijk, schetsen dat het probleem moeilijk is, begrijpen we hier allemaal. Maar we zoeken naar een modus die anders is dan 'we blijven lijdzaam toekijken'.

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): 'Lijdzaam toekijken' zijn woorden waar ik me niet bepaald in herken. Misschien dat u dat voor uzelf wel doet, maar dit College niet. Lijdzaam toekijken is niet bepaald van toepassing op waar het hier over gaat. Dat het bitter is, dat wel. Dat klopt. En dat het ongelooflijk veel energie kost en dat dat ten koste van heel veel mensen gaat, klopt allemaal ook. Maar u bent op zoek naar een toverformule: u hebt die wellicht. Ik hoop dat die werkt.

De VOORZITTER: Ik zou zeggen: de heer Scheffers kan nog één vraag stellen en dan wil ik de gedeputeerde de gelegenheid geven, zijn betoog af te maken.

De heer SCHEFFERS (Groninger Belang): De gedeputeerde ontwijkt de vraag. Kijk, ik ben niet op zoek naar een toverformule. Wij zijn gewoon op zoek naar een punt van reflectie. Uiteindelijk is dit het

zwaarste dossier dat we hebben. We zijn tot de conclusie gekomen dat we nog lang niet hebben bereikt wat we hebben willen bereiken. Het beeld dat de gedeputeerde schetst, is erg droevig: 'We kunnen alleen maar blijven praten.', 'We hebben alleen maar ons woord, meer hebben we niet.' en 'We kunnen dit niet en we kunnen dat niet.' Nou, dan is het toch heel logisch dat je gaat zoeken als volksvertegenwoordiging wat we hebben gedaan, hoe we het hebben geprobeerd en of we het op een andere manier kunnen proberen? Dat mag je dan toch verwachten van dit College? Dus daarom nogmaals de vraag aan het College: wat zouden we eventueel anders kunnen doen? En dan verwacht ik geen toverformule, maar in ieder geval een begin van concrete zaken die ik heb genoemd: sterker lobbyen, noem maar wat. Maar in ieder geval iets waardoor we weer vooruitgaan.

De VOORZITTER: Uw vraag is helder. De gedeputeerde geeft antwoord op uw vraag – namelijk het antwoord dat hij wil geven – en daarna vervolgt de gedeputeerde zijn betoog.

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Het is zaak om te analyseren waarom dingen zo gaan zoals ze gaan – of niet gaan zoals ze zouden moeten gaan. En op het moment dat die analyse gemaakt is, dan is mijn conclusie: nooit opgeven en altijd doorgaan. Dat is je enige optie. Ook al heb je tegenslagen, al haal je soms ook wel wat binnen, maar er waren veel tegenslagen. En klinkt leuk om te zeggen: 'Laten we het heel anders gaan doen, dan komt het goed.' Ik kan u één ding verklappen: dat is niet zo. Het is niet zo. Het spijt me, het is niet zo.

Ik heb nog een paar vragen. Een generaal pardon? Ja, daar is dit College voor. Er moet hard gewerkt worden aan versnellingsmaatregelen, hoe die er ook uitzien. En daar is onderdeel van: zo makkelijk mogelijk de schade uitkeren en zo min mogelijk barrières. Dat is geen discussie.

De Partij voor het Noorden had het over 1.588 en of dat getal klopte. Ik had het gevoel dat een aantal getallen een beetje door elkaar werd gehaald. Over de 1.588 is een afspraak gemaakt. Die afspraak is al eerder gemaakt, maar die is nu bestendigd, daar is een klap op gegeven, dat gaat nu gebeuren. Het laatste is bijna moeilijk uit te spreken in dit dossier. En daarnaast liggen die gemeentelijke plannen er en die moeten uitgevoerd worden – daar heb ik net een heel verhaal over gehouden. Dan heb ik daarna op mijn papertje opgeschreven 'veel verwarring'. Dat is wel een juiste constatering.

Dan had u de vraag gesteld over de NPG-middelen in de versterking. Nee, de NPG-gelden gaan niet in de versterking. Dat is ook altijd ons standpunt geweest en dat is ook niet de afspraak die is gemaakt.

Dan een vraag: één loket? Het antwoord is: 'ja'.

Dan kom ik aan bij de moties. De heer Kaatee heeft een motie die heel erg specifiek is en die heel erg uitgaat van een bepaald percentage en ik kan dat even niet zo overzien. Maar dat mensen moeten worden gecompenseerd voor immateriële schade – om het zo maar eens te zeggen – zoals verloren uren enzovoort, is evident. Dus de intentie van de motie neemt het College over, maar de exacte getallen resulteren dus uiteindelijk in het ontraden van de motie. Om die reden: dus niet omdat de intentie een verkeerde is, maar wel omdat het uitgaat van die 150 procent. En straks hebben we iets vastgelegd, waarvan we later denken dat het net iets anders had moeten zijn. Dus laten we dat niet doen. Maar ik beloof u: de inzet daarop is helder, dat zeg ik u toe.

Dan de motie van de VVD. Daar heb ik eigenlijk al heel uitgebreid op gereageerd, zonder dat ik de motie noemde. Maar die ontraad ik en daar wil ik nog één ding aan toevoegen. Gemeenten zijn heel goed in staat om eigen plannen samen met hun bewoners te maken. Daar hebben ze geen dringende adviezen van de provincie bij nodig en die ga ik ook niet geven. Ik zie gemeentebestuurders die heel hard werken aan de lokale plannen, die dagelijks voor die zaaltjes staan en daar met hun inwoners proberen het beste ervan te maken. En ik ga ze niet vermoeien met al dan niet goedbedoelde adviezen.

De VOORZITTER: Mevrouw Wulfse, ten slotte.

Mevrouw WULFSE (VVD): Een slotvraag. Voelt het College zich enigszins verantwoordelijk voor de veiligheid in Groningen?

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): U hebt die vraag eigenlijk daarnet ook al gesteld. Ik moet nu een beetje zoeken naar een goede kwalificatie van die vraag. Maar eerlijk gezegd kwam het woord 'schandalig' in me op. Nou ja, laat ik daarbij houden. Ik vind het een heel rare vraag. De veiligheid in Groningen is gediend bij tempo maken en het tempo is er een jaar uit geweest. Dat komt niet door dit College, dat kan ik u wel zeggen.

Mevrouw WULFSE (VVD): Dat zegt de VVD ook helemaal niet. Juist omdat we zo moeten versnellen, juist omdat we kunnen voorzien dat er capaciteitsgebrek is, is het van belang dat de veiligheid snel omhooggaat. Daarvoor is een prioritering nodig, zonder het gebiedsgerichte werken te willen wegstrepen, want daar gaat het helemaal niet om. De gedeputeerde zegt dat het College natuurlijk iets vindt van die veiligheid, maar de VVD constateert dat het College het enige moment waarop je nog iets daaraan kunt toevoegen en dat kan benadrukken, wil nalaten. Dat vinden wij diep treurig.

De VOORZITTER: Een ander antwoord nog van de gedeputeerde? Maar de kwestie is mij inmiddels wel helder

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Mij ook. Ik reageer daar nog één keer op. U refereert aan het HRA-model, dat enorm veel beperkingen kent. Maar het is ook een model dat op 2 juli werd gepresenteerd en dat tot op de dag van vandaag ervoor zorgt dat we nu met een vertraging zitten. Dus komt u niet aan met het feit dat dit College op de een of andere wijze de veiligheid niet centraal heeft staan. Als dat werkelijk zo was geweest, hadden we wat ons betreft vanaf 2 juli gewoon doorgewerkt. Dat is niet gebeurd.

De VOORZITTER: Ik zie aan uw non-verbale gedrag dat u toe bent aan een schorsing van tien minuten om koffie, thee en koek te nuttigen. De vergadering is geschorst.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Als de leden van de Staten hun plaats weer willen innemen en de gedeputeerden ook, dan kunnen we weer beginnen. Ik heropen de vergadering.

Aan de orde is de tweede termijn van het debat van zojuist en ik kijk even wie er behoefte heeft aan woordvoering in tweede termijn. Ik zie als eerste de heer Kaatee.

De heer KAATEE (Fractie Kaatee): Ik hoorde wel warme woorden van het College over de motie die ik heb ingediend, maar toch ook wat bedenkingen bij het noemen van een percentage voor de vergoeding van de uren die de mensen gedwongen zijn aan dit dossier te besteden. Als het zou helpen, dan kan dit percentage eruit. Er staat overigens niet een vast percentage, maar minimaal 150 procent van het gemiddelde Nederlandse uurloon. Nou, dat lijkt me redelijk, want het is natuurlijk geen aangenaam werk dat deze mensen moeten doen. Ze doen het ook niet omdat ze het graag willen, maar omdat ze ertoe gedwongen worden. Dus ja, misschien dat het College daar nog op kan reageren, want het zou natuurlijk wel prettig zijn als het dat wél zou kunnen ondersteunen, deze motie. Want ik heb het idee dat het dan ook voor de coalitiepartijen wat gemakkelijker is om de motie te ondersteunen. Dus ik hoor graag een reactie en wacht die even af.

Mevrouw WULFSE (VVD): Ja, de VVD is natuurlijk teleurgesteld in de reactie van het College op onze motie. Wij vinden dat wij hier in de Staten een eigenstandige verantwoordelijkheid en dat als plannen uitgebreid worden met gebiedsgericht werken, dat hartstikke mooi is. Dat steunen we ook, maar we willen wel die prioritering aanbrengen. Want wij vinden het van groot belang dat we onze eigen afweging maken. Sommige collega's zeggen dat de toon van de motie zo is dat het net is of je dan weer vanuit de provincie gaat zitten wijzen en dirigeren. Er staat alleen maar in dat we de mensen ergens op wijzen en dringend aanraden: dat is alles. Dat is geen dictaat of iets anders, dat is gewoon je verantwoordelijkheid nemen. Maar wij hopen toch dat een aantal collega's zal zeggen dat zij ermee instemmen. Want die veiligheid moet echt vooropstaan en dat moet je zien in die volgorde van aanpak.

De heer SCHEFFERS (Groninger Belang): Wij constateren in ieder geval dat het best wel een pijnlijke conclusie is dat het College niet in staat is om naar zichzelf te kijken, om te reflecteren op zijn eigen handelen en om met een plan te komen voor hoe het verder moet. Het is eigenlijk ontmoedigend om te zien dat het College zich geen raad weet met dit dossier en dat belooft weinig goeds voor de toekomst.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Even een reactie op de motie van de Fractie Kaatee. Wij vinden het een heel sympathieke motie en staan er ook helemaal achter. We hopen dat er met een kleine aanpassing meer steun voor zal zijn, dus we zullen in ieder geval deze motie steunen.

De VOORZITTER: Nog voordat de aanpassingen binnen zijn. Dat is veel krediet, hè? Anderen nog? Nee? Hoe gaan we dat doen? Ik kijk even naar de heer Kaatee. Komt u nog met een aangepaste motie?

De heer KAATEE (Fractie Kaatee): Ik wou even de reactie van het College afwachten en afhankelijk daarvan de motie al dan niet aanpassen.

De VOORZITTER: Oké. Dan is het woord weer aan het College, de heer Eikenaar.

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Ik heb mijn telefoon even meegenomen. Daar heb ik een documentje op staan met de vergoeding die de mensen nu krijgen. Die is eigenlijk hoger dan wat de heer Kaatee in zijn motie voorstelt – tenminste, zoals ik het snel kon bekijken. Dus mijn voorstel zou zijn: houd deze motie aan of trek haar in. Dan gaan we met dit punt aan de slag – ook voor de toekomst – en dan zorgen we dat er een fatsoenlijke vergoeding is. Maar om nu met een percentage te gaan werken terwijl er nu ook al vergoedingen worden gegeven en dat nu even uit de losse pols te gaan regelen, lijkt mij niet verstandig. Uw intentie is helder als glas, daar staat het College ook volledig achter. Volgens mij bedien ik u daar ook volledig mee. Maar dit lijkt me de verstandigste weg en dan kunnen we samen gaan kijken hoe dat verder moet, zodat aan de mensen ook op dit punt recht wordt gedaan. Dus daar verschillen we niet over van mening. Als u de motie toch indient, ontraad ik haar om die reden.

De heer KAATEE (Fractie Kaatee): Volgens mij is er sprake van een misverstand. Ik neem aan dat de gedeputeerde doelt op de vergoeding van 95 euro die mensen krijgen als ze bezoek hebben van een instantie en ze thuis moeten blijven daarvoor. Dat is dus een voor een dagdeel 95 euro en dat komt inderdaad waarschijnlijk – het zal niet zoveel schelen – neer op iets meer dan die 150 procent van het gemiddelde Nederlandse uurloon. Maar dan praten we alleen maar over die vergoeding voor die enkele uurtjes in het dagdeel dat de mensen thuis zijn. Het gaat er natuurlijk om dat mensen soms vele honderden uren hiermee bezig zijn per jaar. Onderzoek zou moeten uitwijzen hoeveel ze ermee bezig zijn, maar het is niet alleen maar tijd die je kwijt bent omdat je een dagdeel thuis moet blijven voor het bezoek van een instantie. Nee, sommige mensen zijn er – zoals ik ook al had geciteerd – een dag in de week mee bezig, zijn er al jarenlang mee bezig. Dus het gaat om een veelvoud, het gaat echt om tientallen zonet honderden miljoenen euro's die bij die mensen terecht moeten komen en niet om deze 'grijpstuiver'.

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Daar verschillen we niet over van mening. Het gaat mij erom dat we niet nu allerlei percentages gaan vaststellen zonder dat we daar goed over nagedacht hebben of dat wel reële percentages zijn – of dat het misschien wel meer moet zijn. Dat is waar het mij om gaat: dat we daarnaar kijken. De intentie is helder, daar staat het College volledig achter. Geeft u nou de ruimte om dat te doen. Overigens, ik kan u zeggen: als de motie niet wordt aangenomen, omdat wij hem ontraden, dan gaan we er ook mee aan de slag.

De heer KAATEE (Fractie Kaatee): Dat is een heel leuke toezegging – dat geef ik onmiddellijk toe. Maar ik wil nog één ding duidelijk maken c.q. verhelderen. Er wordt niet echt een percentage vastgelegd. Er staat '*minimaal 150 procent*', hè? Dus dat biedt ruimte om het ook hoger vast te stellen. Heeft het College daar nota van genomen?

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Ja, ik vind het een beetje ingewikkeld worden, omdat ik het idee heb dat ik volledig naar u toe kom en dat u desondanks eraan vasthoudt. Ik heb gezegd wat ik erover heb gezegd. Het College gaat hiermee aan de slag, is het volledig met u eens, maar ik wil niet in moties percentages vastleggen waar we misschien na ampel beraad en nadenken, erachter komen dat het toch net iets anders had gemoeten. De intentie is duidelijk, daar gaat het College mee aan de slag, daar is geen discussie over mogelijk.

De heer KAATEE (Fractie Kaatee): Daar ben ik op zich ook wel heel blij mee, maar ik zie daarin nog geen aanleiding om de motie aan te passen. Dus ik handhaaf de motie.

De VOORZITTER: Dat is ook helder. Daarmee zijn we aan het einde van de tweede termijn. Dan kijk ik even rond. Er zijn twee moties ingediend. Zijn er fracties die bij die moties een stemverklaring willen afleggen? De heer Van Kesteren als eerste.

De heer VAN KESTEREN (PVV): De motie 463 van de VVD. De veiligheid staat sowieso voorop; daar is ook geen discussie over en daar hoeft ook geen motie voor worden ingediend. Gemeenten en hun raden staan het dichtst bij hun inwoners en weten als geen ander wat nodig is voor de gedupeerden van de gaswinning. Die leveren al maatwerk en dat is voor ons voldoende. Dus wij vinden deze motie dan ook overbodig.

Over de motie-Kaatee: het College heeft een mooie toezegging gedaan, waarvoor dank. De gedupeerden worden geconfronteerd met bureaucratie. Die bureaucratie nog groter maken door de verantwoording van uren lijkt ons niet goed, omdat mensen sowieso al 24 uur per dag bezig zijn met hun ellende. Wat wij belangrijk vinden, is dat ze volledig en zo ruimhartig mogelijk worden gecompenseerd. Dat is het doel: adequate schadeafhandeling en niet een bureaucratische moloch erbij, waarbij de mensen weer allerlei formulieren moeten invullen om hun uurtjes weer te declareren. Dat is niet de bedoeling volgens ons.

De VOORZITTER: Volgens mij is dit een vrij uitputtende stemverklaring.

Mevrouw BEENEN (PvdA): De motie van de VVD zullen wij niet steunen. Niet omdat wij vinden dat de onveiligste panden niet aangepakt moeten worden, maar omdat daarbij de stads- en dorpsvernieuwingen centraal moeten staan.

En gezien de heldere toezegging van GS zullen we de motie-Kaatee ook niet steunen.

De heer SCHEFFERS (Groninger Belang): Wij gaan de motie van de Fractie Kaatee steunen, al is het maar om het als signaal uit te spreken.

De motie van de VVD zullen wij niet steunen – ik verwijs hiervoor naar de woordvoering. Mevrouw Wulfse heeft het eigenlijk iets anders verwoord dan in het dictum staat. Dus om die reden gaan we de motie niet steunen en wij vertrouwen die methode ook niet.

De heer MASTENBROEK (SP): Ten aanzien van motie 463 wil ik graag een stemverklaring afgeven. Daarbij aansluitend bij de woorden van de PvdA en de PVV. Aanvullend daarop de constatering dat wij de keuze dat direct gebiedsgericht werken ten koste gaat van de veiligheid, niet delen. Het beleid van de minister gaat ten koste van de veiligheid.

De heer KAMMINGA (D66): Motie 463 zullen wij niet steunen, wij denken dat de gemeenten er zeer bewust van zijn in de versterkingsoperatie dat de langst onveilige huizen zo snel mogelijk versterkt moeten worden. Daarnaast staan wij ook achter de gebiedsgerichte aanpak in de stads- en dorpsvernieuwing.

Motie 464 zullen wij met de uitleg van het College ook niet steunen.

De heer KAATEE (Fractie Kaatee): Motie 463 van de VVD is bijzonder sympathiek. De intentie steun ik ook volledig. Maar gezien de woordvoering en de nadruk op het HRA-model zal ik haar toch niet steunen, omdat – zoals het College ook duidelijk heeft gemaakt – ook ik vind dat het geen betrouwbaar model is.

Dan motie 464: mag ik daar misschien ook een stemverklaring afgeven? Die zal ik steunen, vooral ook omdat het juist zo prettig is dat mensen daarvoor geen urenstaten bij hoeven te houden, maar ze gewoon standaard een bedrag toegekend krijgen op basis van het onderzoek dat aantoonde hoeveel uren men daar gemiddeld aan kwijt is. Een geweldige motie, dus.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Motie 463 zullen wij niet gaan steunen. Veiligheid staat bij ons voorop, maar wij vinden ook dat hierin te veel naar de gemeenten wordt verwezen, terwijl we het samen moeten doen. En de gemeenten zijn zich hier absoluut ook wel van bewust.

En dan motie 464: met de toezegging van het College zullen wij deze niet steunen.

Mevrouw VAN KLEEF (CDA): Motie 463: bij het CDA staat de veiligheid al jaren voorop. Wij delen de zorg van de VVD uiteraard. En dat GS met de gemeenten praat over de veiligheid van woningen, is ook voor zichzelf sprekend. Maar de toon van het gevraagde overleg is eigenlijk niet de onze, vandaar dat wij de motie niet steunen.

Bij de motie-Kaatee volgen wij de lijn van GS, waarbij zojuist duidelijke uitspraken zijn gedaan.

De VOORZITTER: Zijn er nog mensen met behoefte aan een stemverklaring die ik over het hoofd zag? Dat is niet het geval. Dan kunnen we gaan stemmen.

Ik breng als eerste in stemming – let even op – de motie van de Fractie Kaatee met nummer 464, waarboven staat ‘Schadevergoeding werk(t)’. Wie is er voor die motie? Dat zijn de fracties van de Partij voor de Dieren, Groninger Belang, de Fractie Kaatee en de Partij voor het Noorden. Wie is daartegen? Daartegen zijn de fracties van de Partij van de Arbeid, de PVV, de SP, D66, de ChristenUnie, de VVD, GroenLinks en het CDA. De motie is verworpen.

Dan breng ik in stemming de motie van de VVD met nummer 463, ‘Versnelling veiligheid’. Wie is er voor die motie? Voor die motie stemt de fractie van de VVD. Wie is daartegen? Daartegen stemmen de fracties van de Partij van de Arbeid, de PVV, de Partij voor de Dieren, Groninger Belang, de SP, D66, de ChristenUnie, GroenLinks, de Fractie Kaatee, de Partij voor het Noorden en het CDA. Ook deze motie is verworpen.

Mevrouw WULFSE (VVD): Mag ik een puntje van orde inbrengen?

De VOORZITTER: Ga uw gang.

Mevrouw WULFSE (VVD): Kan de VVD gelegenheid krijgen om een motie van afkeuring in te dienen?

De VOORZITTER: Daar geef ik u de gelegenheid voor. U krijgt de gelegenheid om de motie in te dienen en dan ligt het voor de hand dat daardoor een derde termijn ontstaat. Want ik kan me voorstellen dat een enkeling iets zou willen over zo’n motie.

Mevrouw WULFSE (VVD): De VVD blijft erbij dat wij een eigenstandige verantwoordelijkheid hebben en zelf moeten kijken of de keuzes in het beleid goed zijn. Wij willen onszelf in de spiegel kunnen aankijken, wij hadden gehoopt dat het College dat kon steunen. Daarom dienen wij deze motie in.

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 465, ‘Afkeuring gevoerd beleid’. Deze motie is ingediend door de fractie van de VVD:

‘Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 13 maart 2019,
Gehoord

- de beraadslaging over het vooropstellen van veiligheid bij versterking in het aardbevingsgebied; Kennisnemende van het feit dat
- de veiligheid niet vooropstaat bij de aanpak en het College van Gedeputeerde Staten niet wil meewerken aan het wél vooropstellen van deze veiligheid;

Keuren het gevoerde beleid af;

En gaan over tot de orde van de dag!’

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ja, ik kan de draadjes niet helemaal precies zien. Maar bent u een Muppet voor de heer Wiebes?

Mevrouw WULFSE (VVD): Ja, een beetje denigrerende manier van spreken. Maar het geeft mij wel even de gelegenheid om uit te leggen hoe het bij de VVD werkt. Wij zijn een democratische partij. Wij hebben geen landelijk bestuur, regering of Kamerleden die ons verordonneren wat wij in onze provincie moeten doen. Wij hebben een aantal leden in de VVD Groningen, door de hele provincie heen en die maken samen ons verkiezingsprogramma. En dat verkiezingsprogramma voeren wij uit en voor de rest zijn wij volledig zelfstandig en eigenstandig en is het omgekeerd van wat u suggereert. Wij nemen van hieruit zaken mee naar Den Haag en proberen daar het beleid te beïnvloeden. Zo werkt het.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ja, ik hoor toch echt heel Haagse geluiden hier, maar dat even terzijde.

De heer DE WIT (CDA): Ik vind het jammer dat dit gebeurt. Ik wil even heel duidelijk maken dat wat het CDA betreft – en volgens mij geldt dat voor alle partijen – de veiligheid altijd vooropstaat. Dat hebben we het College de afgelopen vier jaar ook horen zeggen. Wij hebben net aangegeven dat we de eerdere motie van u niet steunen op basis van de toon en niet op basis van het feit dat veiligheid niet vooropstaat. We hebben een gezamenlijke verantwoordelijkheid: dat doen we samen met de

gemeenten. Wij mogen echt wel met z'n allen aan de slag en dan moeten we echt de schouders eronder zetten. Maar ik vind dit daarin absoluut een verkeerd signaal. Ik vind het jammer dat mevrouw Wulfse deze motie indient.

De VOORZITTER: Mevrouw Wulfse? Niet? Ja, het was ook eigenlijk geen vraag, hè? De heer Scheffers.

De heer SCHEFFERS (Groninger Belang): Ja, het is mooi dat ik op mijn laatste dag nog merk dat ook na de beraadslagingen nog moties kunt indienen.

Het is ons alleen niet helemaal duidelijk wat er nou precies wordt afgekeurd. Want de motie is heel erg algemeen. We hebben het net even aangehoord, maar kan de VVD dat even verder uitleggen?

Mevrouw WULFSE (VVD): Nou, de VVD vindt dat wij hier in Provinciale Staten een eigen verantwoordelijkheid hebben ten aanzien van de veiligheid in onze provincie. En als je dus eerst adviezen hebt van de Minraad en het SodM, waarin duidelijk staat dat de panden die het langst onveilig zijn of het langst niet aan de norm voldoen, aangepakt moeten worden en je ondertekent dat met z'n allen en je staat erachter, dan denk ik dat dat een goede lijn is. Vervolgens blijkt dat er misschien een aantal panden buiten valt dat logischerwijs erin moet. Die zijn opgeplust: dat vinden wij ook heel goed. Maar vervolgens komt er een gebiedsgerichte aanpak. Die hebben wij altijd ondersteund en ook de koppelkansen hebben wij altijd goed gevonden. Alleen, we komen er nu achter dat als je dus in plaats van 2.000 zelfs 8.000 panden tegelijk wilt versterken, dan die panden die het langst niet aan de norm voldoen, niet vooraan staan. En wij vinden dat de provincie Groningen dat moet aangeven aan de gemeenten. Dat ze daarmee moeten beginnen, zonder dat die gebiedsgerichte aanpak uiteindelijk van de kaart verdwijnt. Dat zal langer duren: ja, dat klopt. En dan zal het misschien best weleens voorkomen dat je in een bepaald stuk van je gemeente geweest bent met een aanpak en dat je later opnieuw moet terugkomen voor de gebiedsgerichte aanpak. Maar dan staat in ieder geval die veiligheid voorop. En wij vinden dat de provincie minstens de moeite kan nemen om dat aan te geven bij de gemeenten: doe dat en voer dat zo uit. Het is maar een heel klein verschil, het kan in de tijd wat betekenen. Nou, dat gebeurt niet en daarom keuren wij dat af. Want wij vinden wel dat wij ook hier verantwoordelijkheid hebben, dat niet maar een loos woord moet zijn.

De heer SCHEFFERS (Groninger Belang): Ja, maar begrijp ik het dan goed dat de VVD eigenlijk de plannen van de gemeenten afkeurt, die nu gereed zijn? Omdat de gemeenten dus kennelijk bepaalde adressen overslaat die volgens de VVD daar wel bij zouden horen?

Mevrouw WULFSE (VVD): Nou, het is mij nog niet helder of de gemeenten adressen overslaat. Maar er worden zoveel adressen bijgeplust dat je weet dat het ten koste van de veiligheid gaat als niet die panden die het langst onveilig zijn, als eerste worden aangepakt. Dus als de gemeenten aangeven die panden als eerste aan te pakken en later gebiedsgericht aan de gang te gaan: prima. Als het College dat wil doorgeven aan de gemeenten, dan zijn wij blij. Maar dat gebeurt niet. Dus er is ernstige twijfel over of die panden wel als eerste worden aangepakt.

De VOORZITTER: De heer Scheffers, ten slotte.

De heer SCHEFFERS (Groninger Belang): Maar ik hoor mevrouw Wulfse eigenlijk zeggen dat ze het zelfs ook niet zeker weet of het nou echt verkeerd gaat of niet?

Mevrouw WULFSE (VVD): Nou, gezien de aantallen die zijn opgeplust kan iedereen uitrekenen dat het nooit zo kan zijn dat je dan die panden eruit pikt. En gezien het capaciteitsgebrek dat er nu al is, gaat dat gewoon mis. Dus dat is extra reden om te zeggen: pak eerst – laten we zeggen – groep 1 aan en ga dan met je gebiedsgerichte aanpak verder. Zonder in die aanpak te willen snijden: dat willen we helemaal niet en daar gaat het ons niet om. Het is puur een kwestie van prioritering: dring daar bij de gemeenten op aan dat ze dat doen.

De heer MEENDERING (GroenLinks): De eerste concrete vraag is: wat wil de VVD bereiken? Dit leidt alleen maar tot verdeeldheid in deze Staten, wat we dus niet willen. Dus waarom deze motie op dit moment? Het lijkt erop dat een partij haar zin niet krijgt en het dan maar op deze manier doet.

Ten tweede: het gaat steeds om veiligheid. Tot dusver zijn het steeds ministers uit Den Haag, ook minister Kamp als voorganger, die sinds 2015 al hamerde op veiligheid. Tientallen keren hebben ze de kans gehad om te beginnen en nu krijgt u op één puntje niet uw zin en komt u met zo'n motie. Wat wilt u hiermee bereiken?

Mevrouw WULFSE (VVD): Ja, ik kan de redenering helemaal niet volgen. Ik voel me in ieder geval niet thuis in de redenering. Wij willen bereiken dat wij hier in Provinciale Staten een goede afweging maken en de gemeenten helpen om te prioriteren, zodat die veiligheid ook echt vooropstaat en het niet loze woorden blijken.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ja, dan de vraag: waarom nu ineens wel en de afgelopen vier jaar niet?

Mevrouw WULFSE (VVD): De VVD heeft altijd voor de veiligheid gestaan en voor een snelle aanpak. 'Dus de afgelopen vier jaar niet', dat zijn uw woorden, maar die doen geen recht aan de werkelijkheid.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Dan wil ik nog maar één opdracht meegeven aan mevrouw Wulfse, om toch nog even met haar collega's in Den Haag te gaan praten waarom er dan steeds op de rem is getrapt.

Mevrouw WULFSE (VVD): Ik kon het laatste stuk niet verstaan.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Waarom de VVD zowel in de provincie als landelijk steeds op de rem heeft getrapt als het gaat om versterken.

Mevrouw WULFSE (VVD): Nou, landelijk mag u dat aan Tom van der Lee en aan Dilan Yesilgöz overlaten. Wij hebben nooit op de rem getrapt hier.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ja, ten slotte: meneer Van der Lee is nog steeds lid van GroenLinks en dat zal hij ook blijven.

De heer ENGELKENS (PvdA): Ja, van mij geen vraag, maar gewoon even een opmerking – dat mag volgens mij wel bij zo'n motie. Ik vind het gewoon hartstikke jammer dat de VVD min of meer claimt dat zij de enige partij is die eigenlijk de veiligheid van onze Groningers vooropstelt, terwijl volgens mij wel gebleken is vandaag dat de complete Staten de veiligheid en de inwoners vooropstaan. Ik wil gewoon alleen maar even zeggen dat ik het hartstikke jammer vind dat op deze manier dat zo moet gebeuren vandaag, een week voor de verkiezingen. En daarom steunen wij deze motie ook niet.

Mevrouw WULFSE (VVD): Ja, ik begrijp dat u dat vindt. Maar het is wel een moment om aan te geven of je vindt dat er geprioriteerd moet worden of niet. En als je ervan overtuigd bent dat die prioritering met veiligheid te maken heeft, dan kun je alleen maar dit doen. Dat is onze redenering.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Ik heb de indruk dat er in de interruptiedebatten al best veel gebeurd is wat mogelijk een vervanging is voor de derde termijn. Maar ik kijk even of er aan een van de twee dingen behoefte is. Het zou kunnen dat iemand een schorsing wil, omdat er toch iets nieuws op de mat ligt. En het kan ook zijn dat er iemand zegt dat hij of zij een derde termijn wil. Anderen nog met andere behoeften dan een stemverklaring? Want daar zal ik zeker in voorzien. De heer Steenbergen.

De heer STEENBERGEN (ChristenUnie): Als de stemverklaring iets langer mag zijn dan normaal, dan houd ik het bij een stemverklaring. Anders zou ik graag een derde termijn willen hebben.

De VOORZITTER: Een *fair deal* dan, om te zeggen dat we een iets langere stemverklaring doen. Zullen we het zo eens doen? Geen behoefte aan een schorsing? Niet, begrijp ik.

Dan is nu het woord aan het College, de heer Eikenaar.

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Het College zou graag willen reageren op deze motie. Veiligheid staat gewoon voorop. De gemeenten hebben hun plannen gemaakt, er staat een goedkeurende stempel van het Staatstoezicht op de Mijnen op. Het enige wat tussen veilig en onveilig in staat, is

capaciteit. En als die capaciteit georganiseerd is, dan kunnen we aan het werk. En dat is wat er nodig is. Dus het College ontraadt deze motie en eerlijk gezegd, ontraad ik haar ook nog met trots.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Dan denk ik dat er voldoende is besproken om de beraadslagingen te kunnen sluiten. Dan kijk ik rond of er iemand is die behoefte heeft aan het afleggen van een stemverklaring over de motie. De eerste die het woord 'stemverklaring' in de mond nam, was de heer Van Kesteren, dus hem geef ik als eerste het woord.

De heer VAN KESTEREN (PVV): De PVV vindt deze motie tendentius, omdat zij suggereert dat alle partijen en gemeenten niet voor de veiligheid zouden gaan. Dit is ook al ingedaald in Den Haag en ook bij de Groningse samenleving. Wat er nu moet gebeuren is faciliteren en handelen. Dus die lobby naar Den Haag moet nu daarop gericht zijn.

De heer MASTENBROEK (SP): Ja, wij sluiten ons weer aan bij de stemverklaring van de PVV. Ik wil daaraan toevoegen dat dit echt een motie voor de Bühne en voor de verkiezingen is. De veiligheid staat bij iedereen in deze zaal voorop, alleen wordt er niet naar gehandeld vanuit Den Haag. Wij zullen dan ook, net als de gedeputeerde dat zei, met trots tegen deze motie stemmen.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Wij hebben ook de mening dat er in Den Haag maar één partij is in het bijzonder, maar ook meerdere partijen die ervoor zorgen dat het steeds geblokkeerd is en er steeds gekozen is voor geld in plaats van voor veiligheid. Dus ook wij zullen uiteraard tegen deze motie stemmen.

De heer SCHEFFERS (Groninger Belang): Ik sluit mij aan bij de vorige sprekers. Daaraan wil ik toevoegen dat wij de afgelopen vier jaren heel veel moties voorbij hebben zien komen die werden ingediend voor het belang van de veiligheid. Daarvan werden vele niet unaniem aangenomen omdat de VVD daaraan haar steun onthield.

De heer KAMMINGA (D66): Ik sluit me ook aan bij de vorige sprekers. Toen ik hier vanochtend heen fietste, hoopte ik één ding en dat is dat we dit debat niet in politiek krakeel zou eindigen. Dat blijkt nu wel zo te zijn. Dat vind ik erg jammer. De veiligheid heeft altijd vooropgestaan en dat is ook nu nog zo en daar blijven wij achter staan.

De heer STEENBERGEN (ChristenUnie): In de eerste termijn heb ik aandacht gevraagd voor onze eigen verantwoordelijkheid als Statenleden in dezen. En we zien nu een motie waar de kriegel en frustratie van de VVD bij het College in de schoenen wordt geschoven. Een dergelijke motie hadden we zeker niet verwacht van de Volkspartij der Vrijheid en Democratie. Had ik dit getwitterd, dan had ik afgesloten met de *hashtag* #fail. Wij stemmen dus niet voor.

De heer KAATEE (Fractie Kaatee): De Fractie Kaatee kan zich aansluiten bij eigenlijk alle vorige sprekers. Het valt op dat het misschien wel een soort virus lijkt dat er partijen zijn die menen dat ze ofwel als enige echt aandacht hebben voor de versterking en de schadeafhandeling en nu een partij die denkt als enige de veiligheid in het vaandel te hebben. Dat is niet zo, daar staan we in principe allemaal voor en daarom zal de Fractie Kaatee tegen deze motie stemmen.

De heer ZWIERS (PvN): Ik ga niet alles herhalen. Wij vinden het eigenlijk een schunnige motie. Dat je zo'n motie durft in te brengen. Wij denken ook dat die echt met de verkiezingen te maken heeft, om toch de ondergang van de VVD een beetje te redden in deze provincie. Wij verscheuren hierbij gewoon deze motie en ik zal ook straks echt tegen stemmen. Ik vind dit heel erg ver gaan.

De VOORZITTER: Het enige wat telt, is het stemgedrag bij deze motie, overigens. De heer Meendering.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ja, het zal u duidelijk zijn dat wij deze motie absoluut niet gaan ondersteunen. Dit geeft gewoon aan dat er partijen zijn die de eenheid in deze Staten niet willen behouden, dus wij zullen de motie ook absoluut niet steunen.

De VOORZITTER: Anderen nog? Nee? Dan kunnen wij gaan stemmen.

Aan de orde is motie nummer 465, 'Afkeuring gevoerd beleid'. Deze motie is ingediend door de fractie van de VVD. Wie is daarvoor? Daarvoor stemt de fractie van de VVD. Wie is daartegen? Dat zijn de fracties van de Partij van de Arbeid, de PVV, de Partij voor de Dieren, Groninger Belang, de SP, D66, de ChristenUnie, GroenLinks, de Fractie Kaatee, de Partij voor het Noorden en het CDA. De motie is verworpen.

B. Vervolgproces concept-Klimaatakkoord / Intentieverklaring Regionale Energiestrategie

De heer MASTENBROEK (SP): In de commissie hebben wij al aangegeven dat wij niet enthousiast zijn over het ontwerp-Klimaatakkoord. Vandaag komen de doorrekeningen daarvan en zal wel blijken dat het onvoldoende is en met name dat de rekening voor de wel getroffen maatregelen volstrekt eenzijdig bij particulieren en kleine bedrijven neergelegd wordt. De grote vervuilers, die met gedeputeerde Homan aan tafel hebben gezeten, hebben een topdeal gesloten en blijven volledig buiten schot.

In de aanloop naar de verkiezingen van volgende week ontstond er vandaag in de wandelgangen van de Tweede Kamer bij de coalitiepartijen aldaar al wat gedraai. De industrie zou misschien toch maar iets van een CO2-heffing moeten betalen. Wat mijn fractie betreft is het volstrekt helder dat bij deze stand van zaken de inwoners de rekening van het Klimaatakkoord gaan betalen en dat betekent ook dat de provincie afstand moet nemen van dit akkoord. Niet om niets te gaan doen, niet om niets meer bij te dragen aan de het verdere proces, maar wel om klip en klaar uit te spreken dat de verdeling van de lusten en de lasten in het uiteindelijke akkoord anders moet, wil deze provincie instemmen met het akkoord. En dat is voor mijn fractie reden om, met steun van de PvdA en naar ik hoop met steun van de hele Staten, deze motie in te dienen.

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 466, 'Klimaatrechtvaardigheid'. Deze motie is ingediend door de fractie van de SP, mede namens de fractie van de Partij van de Arbeid: 'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 13 maart 2019, Constateerend dat

- de grote vervuilende bedrijven in het concept-Klimaatakkoord worden ontzien;
- de energierekening van huishoudens de pan uit rijst, waardoor mensen noodgedwongen in de kou zitten;
- onder meer de milieuorganisaties, de Jonge Klimaatbeweging en de FNV aangegeven hebben dat zij het huidige ontwerp van het Klimaatakkoord niet steunen;

Van mening zijnde dat

- niet huishoudens, maar vervuilende grootverbruikers meer moeten gaan betalen;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om

1. in duidelijke bewoordingen afstand te nemen van de huidige verdeling van lasten binnen het concept-Klimaatakkoord;

En gaan over tot de orde van de dag!

Mevrouw BEENEN (PvdA): Wat voorligt is het ontwerp-Klimaatakkoord. Een ontwerp-Klimaatakkoord waar vijf milieuorganisaties, de vakbond FNV en een organisatie voor duurzaam ondernemen niet mee kunnen leven en zich dan ook teruggetrokken hebben uit het akkoord.

Het is voor de Partij van de Arbeid onverteerbaar dat de grote vervuilers qua kosten weer de dans ontspringen. De Partij van de Arbeid is voor een CO2-heffing en nu maar hopen dat het geen verkiezingspraatje is, maar dat het inzicht gekomen is bij de coalitie in Den Haag dat de CO2-heffing een goed instrument is. Zoals het nu is, schiet niet alleen het klimaatbeleid tekort, maar komt ook het benodigde draagvlak in het geding. De kosten worden zo niet eerlijk verdeeld. Integendeel, ze worden afgewenteld op de burger.

De heer RAM (PVV): Als de kosten worden doorberekend aan de bedrijven, dan zullen de bedrijven dat weer doorberekenen aan de consument. En vervolgens gaat de inflatie omhoog en juist de mensen die de kleinste portemonnee hebben, zullen daardoor worden getroffen. Is dat wat de PvdA wil?

Mevrouw BEENEN (PvdA): Nee, natuurlijk wil de Partij van de Arbeid niet dat het opnieuw weer wordt afgewenteld. Dan heb je een dubbele afwenteling. Dit verhaal van u hebt u ook al eerder gehouden, ook in de commissie, en toen hebben we ook al antwoord gegeven. Bij dat antwoord blijf ik ook graag.

De heer RAM (PVV): Dan heeft de PvdA toch wel iets uit te leggen, want dat is toch wel het gevolg van het beleid dat de PvdA voorstaat. Kunt u dan niet beter gewoon het vertrouwen opzeggen in dit Klimaatakkoord en daarmee stoppen?

Mevrouw BEENEN (PvdA): Nee, de klimaatveranderingen zijn zodanig dat wij met elkaar – maar dan ook met elkaar – in actie moeten komen om die tegen te gaan. En dat ‘met elkaar’ is nou precies wat de Partij van de Arbeid juist wil – en daar zijn wij ook van – dat de vervuiler betaalt. Dus daarmee heb ik denk ik ook de opmerking wel gepareerd.

Ik was gebleven bij de opmerking dat de kosten zo niet eerlijk worden verdeeld – integendeel, dat ze worden afgewenteld op de burgers. Het is op dit moment vandaag wachten op de doorrekening. Die komt vanmiddag en dan de verdere uitwerking van het akkoord. De Partij van de Arbeid – ik heb het zonet al gezegd, mijn handtekening stond er al mooi onder – heeft de motie van de SP mede ondertekend en mede ingediend.

Dan nog even heel kort over de rest. We zijn blij met de intentieverklaring, maar graag hadden we in de begeleidende brief een concreet voorstel gezien van een tijdspad met betrekking tot het Startdocument. Het is aan de nieuwe Staten echter, om hiermee aan de slag te gaan en die wens ik veel succes.

De heer DE WIT (CDA): Het klimaat is voor het CDA een belangrijk thema. Om de doelen van Parijs te halen zijn de provincies van cruciaal belang. Als CDA zien we veel kansen voor de energietransitie. Maar om Parijs te halen zijn ook realisme en gezond verstand nodig in de uitwerking – ook in Groningen. De betaalbaarheid is van essentieel belang om draagvlak te houden voor de energietransitie. Wij vinden het van belang dat de opgave die voor ons ligt, evenredig wordt verdeeld over de provincies en daarbij rekening wordt gehouden met wat er tot nu toe is gerealiseerd.

Wel zijn wij van mening dat de provincie Groningen in de kopgroep mag meedoen, zowel om de doelen te halen maar ook om werkgelegenheid in het noorden te behouden. Daar worden nu al stappen in gezet. Denk aan de Investeringsagenda Waterstof, waarbij overheden en bedrijven 2,8 miljard euro investeren in de grootschalige toepassing van duurzaam opgewekte waterstof – een schoon alternatief voor fossiele brandstoffen.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Dank voor uw snelle reactie op dat groene waterstof. Dat klinkt heel goed, gisteren was er ook nog een hoogleraar die aangaf dat de kosten een keer zo hoog zijn als de gewone kosten. U gaf net iets aan over ‘realistisch’ en ‘betaalbaar’. Hoe ziet u dat voor u dat dat betaalbaar blijft?

De heer DE WIT (CDA): Ja, eigenlijk zijn we net iets te vroeg met dit debat, natuurlijk. Want inderdaad, alle klimaatplannen worden doorgerekend. Maar wij zijn op dit moment bezig om te onderzoeken wat voor mogelijkheden er allemaal zijn op het gebied van groene waterstof. Ook om bijvoorbeeld leidingen aan te passen, zodat je dat goed kunt vervoeren. Ik heb al ideeën gehoord over een windmolen die waterstof op kan wekken. Nou, volgens is het goed om te kijken hoe die ontwikkelingen elkaar opvolgen en op basis daarvan te kijken wat de kosten daarvan zijn en hoe we die evenredig gaan verdelen.

De heer ZWIERS (PvdN): Wij willen graag vooroplopen in de energietransitie en er zijn ook andere dingen: er worden al heel veel windmolens geplaatst. Afgelopen jaar heb ik al gezegd dat de rekening van de burger gemiddeld 30 euro en bij sommigen al 80 à 90 euro per maand is verhoogd. Als je vooroploopt en er subsidies worden betaald, dan betaalt de burger die nu al. Bent u ook niet bang dat als je voorop blijft lopen en er geen goede regeling is, de burger dan blijft betalen?

De heer DE WIT (CDA): Ja, daarom vind ik het ook heel goed om te kijken naar wat voor verschillende maatregelen zijn, wat voor kosten daar uiteindelijk bij komen kijken en hoe je die goed kunt verdelen. Wij hebben als CDA deze Statenperiode een motie ingediend om te kijken wat we zelf doen en wat voor CO₂-reductie dat nou oplevert, dus wat het resultaat daarvan is. Nou ja, als dat onderdelen zijn waarvan we denken dat dat concreet wat oplevert, dan willen we daarin investeren, zodat we uiteindelijk de energietransitie vorm kunnen geven en daar realistische plannen voor op tafel kunnen leggen.

De heer ZWIERS (PvvhN): Nou, dat is mooi zoals u het verwoordt. Zou u dan bij de landelijke partijen in de Tweede Kamer – dat geldt voor alle partijen dan – ook willen bewerkstelligen dat wat de burger nu al extra moet betalen, alsnog terugkomt naar die burger via een terugbetaling?

De heer DE WIT (CDA): Ja, dat doen wij constant. En onlangs is er nog een persbericht verschenen van alle twaalf lijsttrekkers van het CDA voor Provinciale Staten, waarin wij letterlijk hebben gezegd dat we haalbare, betaalbare en realistische plannen willen. En op basis daarvan zullen we die plannen ook beoordelen en ja, dat signaal zullen wij ook constant af blijven geven richting onze collega's in Den Haag. Daarin zullen wij ook samen optrekken met onze collega's in de gemeentelijke afdelingen, want we moeten dat uiteindelijk wel samen doen.

De heer RAM (PVV): Waterstof heeft ten opzichte van aardgas een twaalf keer zo lage energetische waarde en dat betekent dat als je 80 miljard kuub aardgas produceert – dat doen wij hier in Noordwest-Europa – je 1.000 miljard kuub waterstofgas nodig hebt. Ja, als je daar even over nadenkt en je moet dat gaan opslaan, is dat een enorme investering in capaciteit. Is het CDA zich daarvan bewust en waar is de financiële onderbouwing daarbij dan? Zo'n grote investering is buitenproportioneel volgens mij.

De heer DE WIT (CDA): Er is inderdaad een behoorlijke investering nodig in waterstof. Maar gelukkig hebben we niet alleen waterstof, maar hebben we ook nog een aantal andere middelen om dat te doen. Wat ik eigenlijk heel weinig terug hoor komen in discussies is dat we ook veel doen moeten op het gebied van energiebesparing. Want volgens mij, als er één plek in Nederland is waar wij ons ervan doordrongen zijn dat we van het Groningse gas afmoeten, dan is dat hier in Groningen. Wat mij betreft moeten we dan goed kijken naar wat voor alternatieven er zijn. Waterstof is daar wat ons betreft een onderdeel van, daar zijn we nu druk mee bezig. We zullen gaandeweg daarbij ook ongetwijfeld nog *struggles* tegenkomen. Nou, het lijkt me dan op dat moment het juiste moment om daarover te praten en hoe je daarmee verdergaat.

Omdat er nog geen sprake is van een definitief Klimaatakkoord, kunnen we dus vandaag nog geen formeel besluit nemen over de uitvoering van het Klimaatakkoord. Wel roepen wij het College op om door te gaan op de ingeslagen weg, om op tal van terreinen te verduurzamen. We zullen in de Staten nog menige keer discussiëren over de uitvoering van het Klimaatakkoord, maar één ding staat buiten kijf: we moeten ervoor zorgen dat we onze provincie schoner achterlaten voor volgende generaties. Dat vraagt om haalbare, betaalbare en realistische plannen.

Mevrouw KRUIZE (D66): Waar spreken we hier vandaag nu eigenlijk over? We spreken hier over de procedure rondom de uitwerking van het concept-Klimaatakkoord en de uitvoering daarvan, die handen en voeten moet gaan krijgen in de nog op te stellen Regionale Energiestrategie. Daartoe is dus door de provincie en vele samenwerkingspartners een intentie tot samenwerking ondertekend – dat is mooi. Over deze zogenaamde RES zal er in onze Staten in een later stadium ongetwijfeld vaker inhoudelijk van gedachten worden gewisseld, maar alvorens het zover is, zal er eerst een Startdocument worden opgesteld.

In eerdere beraadslagingen, zo ook recent nog in onze commissievergadering van 27 februari, proefde ik hier in dit huis een samen met D66 breedgedragen consensus dat de inwoners op een goede wijze vanaf het begin van het proces in de ontwikkeling van deze Regionale Energiestrategie betrokken worden. En dat smaakt naar meer. Immers, betrokkenheid is een absolute voorwaarde. Als je op een goede manier de enorme opgave wilt bereiken die hier voor lijkt te liggen, is een andere vereiste ambitie. D66 roept het College hierbij dan ook nogmaals op om samen met andere partijen te komen tot een ambitieus Startdocument, waarin exclusief aandacht is voor de wijze van hoe de inwoners in onze provincie betrokken worden en blijven.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Vindt D66 dat de inwoners voldoende betrokken zijn bij het Klimaatakkoord?

Mevrouw KRUIZE (D66): De inwoners zijn op dit moment in ieder geval aan zet bij ons nieuwe energiebeleid hier in Groningen. Ze zijn natuurlijk weer in het Klimaatakkoord via hun eigen partijen en hun eigen gekozen volksvertegenwoordigers absoluut aan zet geweest. De vraag is alleen – en mijn oproep aan het College namens D66 – dan ook om expliciet aandacht daaraan te schenken in het Startdocument dat moet gaan worden opgesteld. Op welke wijze krijgen de inwoners van deze regio specifiek inspraak en tijd om hun ideeën daarvoor neer te leggen?

Voor wat betreft de verdeling van de lusten en de lasten: D66 is het eens met de eerder gestelde reactie van het provinciaal overleg, waarin al is gezegd dat er een goede verdeling van de lasten moet zijn. Overigens is dit ook reeds door het College in zijn brief gesteld. Die verdeling is ook essentieel voor het draagvlak. Op dit moment echter, is het te vroeg om daarover gefundeerde uitspraken te doen. Die kun je pas doen op het moment dat er een fatsoenlijke doorberekening is. Laat deze doorberekening nu precies vanmiddag te verwachten zijn.

De heer ZWIERS (PvhN): Eigenlijk een vraag in dezelfde trant. U hebt het over de doorberekening, maar volgens de Partij voor het Noorden heeft die doorberekening al plaatsgevonden. Want de burgers betalen nu al meer en dat is het vreemde. Dat zijn geen kleine bedragen – ik zeg het nogmaals. Ik heb laatst nog aan iemand gevraagd die in een boerderij woont. Die betaalt echt 90 euro in de maand meer. Dat wordt nu doorberekend en dat moet nog doorberekend worden. Ik vind het vreemd. U moet dat terugdraaien, ook als landelijke partijen. D66 loopt voorop met de nieuwe fractievoorzitter, dus u zou zich daar eens een keer voor hard moeten maken – ook voor die mensen.

Mevrouw KRUIZE (D66): D66 heeft zich daar altijd hard voor gemaakt. Het punt is alleen dat de doorberekeningen van het Klimaatakkoord – dus datgene wat hier vandaag voorligt en wat hier aan de orde is – pas vanmiddag worden gepresenteerd. Ik sta dan ook ver van de bewering van heer Zwiers dat D66 zich daar niet hard voor zou willen maken. Daar sta ik ver van.

De heer RAM (PVV): Toen de doorberekening kwam van het Energieakkoord, was het een bedrag van 60 miljard. Nou, een supergroot bedrag, vonden wij. Nou blijkt na een herrekening dat die kosten nu oplopen tot 110 miljard. Dus ja, wat is de waarde die D66 hecht aan dit soort doorrekeningen?

Mevrouw KRUIZE (D66): De waarde die onder andere D66 hecht aan dit soort doorrekeningen, is dat er dan in ieder geval iets van gegevens aanwezig zijn waarop je een gefundeerde uitspraak zou kunnen baseren. Als er helemaal niets ligt, uit de losse pols en gewoon op basis van een paar woorden die in een akkoord zijn opgeschreven, dan lijkt me dat ook niet de logische weg. Het lijkt mij goed om af te wachten totdat de huidige doorrekeningen die vanmiddag gepresenteerd worden, bekend zijn en vandaaruit zien wij verder. Gefundeerd, met gegevens, met feiten.

De VOORZITTER: De heer Ram, ten slotte.

De heer RAM (PVV): Ja, de zogenaamde feiten: daar twijfel ik dus over. Want het Energieakkoord ging twee keer over de kop, dus mijn verwachting is dat het Klimaatakkoord ook twee keer over de kop gaat. Dat wil ik toch ook wel even meegeven aan D66.

De VOORZITTER: Wat me een goed idee lijkt, is om bij de interrupties die vanaf nu worden geplaatst, even weer centraal te stellen dat ze bedoeld zijn om vragen te stellen. Ik zal straks nog iets zeggen over het karakter van stemverklaringen, maar deze geef ik vast mee. De heer Schmaal.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Een vraag. Is er voor D66 een grens, als de doorrekening straks plaatsvindt? Wat is dan acceptabel voor D66 en wat niet?

Mevrouw KRUIZE (D66): Ik kan de heer Schmaal daar niet eerder antwoord op geven dan dat ik inderdaad die doorrekeningen zie en heb kunnen bestuderen. Daarna zullen wij deze afzetten tegen het gestelde in het concept-Klimaatakkoord, wat dan weer gevolgen zou moeten hebben voor de Regionale Energiestrategie.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Ik begrijp dit antwoord, maar ik wil toch even vooruitlopen op wat u dan acceptabel vindt als partij. Mag het dan twee keer zoveel kosten dan nu? Of drie keer zoveel kosten? Waar zit dan ongeveer de bandbreedte bij D66?

Mevrouw KRUIZE (D66): Ik blijf bij mijn vorige antwoord, ik kan daar geen gefundeerde uitspraak over doen, zonder dat ik de feiten ken en daar zou ik graag op wachten.

Die doorrekening die vanmiddag te verwachten is. Op de menukaart staat vanaf heden: 'Geachte Statenleden, serieuze kost voor ons allen.' De doorrekening van de Planbureaus bestuderen en vervolgens op basis van de feiten – zoals ik al eerder heb gezegd – daarover met elkaar van gedachten wisselen. Dat zou volgens D66 de logische gang van zaken zijn. Oftewel: als u mij

toestaat, voorzitter, even een – wat ik noem – Gregoriaanse term te gebruiken: dat zou volgens D66 een logische volgorde zijn.

De heer BAKKER (VVD): Het concept-Klimaatakkoord – met nadruk op ‘concept’ – en de Regionale Energiestrategie. Daar hebben we het nu over. Wij willen daar, omdat het een concept is en er nog steeds geen doorrekening plaats heeft gevonden, eigenlijk niet zoveel van zeggen.

Maar een bezoek van een minister hier in Groningen noopte ons toch om even nader in te gaan op de windenergie. De heer Schijf heeft eerder al eens gezegd, toen het over windenergie ging: ‘Als mensen het niet snappen, leggen we het uit.’ Nou, er zijn forse delen van deze provincie waar u het honderd keer uit kunt leggen, maar de mensen niet nog een extra windmolenpark in deze provincie willen. En wij als VVD ook niet. Vandaar dat wij verbaasd waren dat de minister Ollongren maandag hier in Groningen zei dat als gemeenten te lang wachten, ze het risico lopen dat het Rijk ingrijpt. Dat betekent dat het Rijk dan nieuwe locaties voor windmolenparken zou gaan aanwijzen. Wij zijn het daar volstrekt niet mee eens en wij willen dat het College onder de aandacht van de minister brengt dat wij vinden dat wij voldoende hebben gedaan aan de windenergie met de 855,5 megawatt. En dat wij absoluut tegen zijn op nieuwe pogingen om hier grootschalige windmolenparken neer te zetten. Vandaar de volgende motie, ook ingediend door de Fractie Kaatee.

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 467, ‘Geen dwang bij windmolens’. Deze motie is ingediend door de fractie van de VVD, mede namens de Fractie Kaatee:

‘Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 13 maart 2019,
Constaterende dat

- het Rijk aangeeft dat in de komende afspraken in het Klimaatakkoord de alternatieven voor het Groningse gas worden vastgelegd in Regionale Energiestrategieën, waarbij zoveel mogelijk de samenwerking met de burger moet worden opgezocht en ruimte moet worden gegeven aan initiatieven die vanuit de burgers zelf komen;

Minister Ollongren heeft aangegeven dat

- als gemeenten en provincies daar te lang mee wachten, zij het risico lopen dat het Rijk ingrijpt;
- als gemeenten en provincies in conservatisme blijven steken, het Rijk positie moet gaan bepalen, waardoor je terugkomt in de situatie dat de rijksoverheid dingen moet gaan opleggen;
- dit betekent dat het Rijk dan locaties voor windmolenparken gaat aanwijzen;

Sprekend uit dat

- het absoluut onwenselijk is dat het Rijk voor nieuwe windparken in Groningen zijn doorzettingsmacht opnieuw gaat gebruiken;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om

1. bij de minister kenbaar te maken dat de provincie op geen enkele wijze zal meewerken aan vergunningen en inpassingsplannen voor nieuwe windparken, die het Rijk via doorzettingsmacht wil realiseren;

En gaan over tot de orde van de dag!’

De heer MIEDEMA (GroenLinks): De VVD geeft nu aan dat de minister gezegd heeft dat zij wil ingrijpen als de provincies niet hun verantwoordelijkheid nemen op het gebied van windmolens op land. Nu is het volgens mij zo dat de VVD hier in Groningen tegen extra windmolens op land is. Volgens mij heeft de heer Bakker dat zonet ook hier gezegd. Maar mijn vraag is dan: roep je op die manier niet zelf op je af dat de minister gaat ingrijpen? Als je zelf zegt dat we helemaal niks doen, roep je dan niet over jezelf af dat de minister op gegeven ogenblik gaat zeggen dat zij het dan wel zelf doen vanuit de regering?

De heer BAKKER (VVD): Er zijn alternatieven genoeg. Er is zeker op zee nog voldoende ruimte en ik denk dat het niet alleen een kwestie is van zeggen dat wij geen extra windmolenparken willen, maar ook aangeven wat die alternatieven zijn.

De heer MIEDEMA (GroenLinks): Mijn verwachting is dat uit het Klimaatakkoord en uit de Regionale Energiestrategieën komt dat er gewoon nog wel extra windmolens op land nodig zijn. Maar dat moeten we nog even afwachten. Maar ik zit ook met het feit dat volgens mij minister Ollongren namens het kabinet spreekt en volgens mij zit de VVD ook in die coalitie. U neemt afstand van dat standpunt van de regering?

De heer BAKKER (VVD): Mijn geachte fractievoorzitter heeft al eerder in deze vergadering gezegd dat wij een eigenstandige invulling geven aan ons lidmaatschap van de Provinciale Staten.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Ik dacht al: hoor ik dat nou goed van de VVD? Want ja, je kunt wel merken dat de verkiezingen eraan komen. Motie 78 'Geen medewerking verlenen aan de vergunningen voor Windpark N33' en motie 138 'Niet meewerken aan Windpark N33' zijn beide niet gesteund door de VVD. Vanwaar nu de verandering qua beleid?

De heer BAKKER (VVD): Wij hebben ons hier geconformeerd aan de opgave die op gegeven moment landelijk afgesproken is hier voor de provincie Groningen: 855,5 megawatt. Dat is door toedoen van een vorig kabinet gebeurd en wij hebben toen gezegd dat wij het daarmee eens waren en wij zijn daar ook achter gaan staan. Wat wij nu aangeven is dat dit het ook is voor deze provincie en niet meer.

De heer RAM (PVV): Wind op zee telt niet mee voor de doelstelling van de provincie. Voor wat betreft de doelstelling van de provincie moet alles op Gronings grondgebied gerealiseerd worden. Daar zijn internationale verdragen over. Strooit de VVD dan niet de kiezer zand en zout in de ogen?

De heer BAKKER (VVD): Ja, of je moet zorgen dat wind op zee ook meetelt.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Maar ja, dan trekt de VVD toch hier in Provinciale Staten dan wel een grote broek aan. Want dit is geen Tweede Kamer en volgens mij gaat de provincie niet over internationale verdragen. Kan de heer Bakker dat toelichten?

De heer BAKKER (VVD): Nou, of wij afwijken van het landelijk standpunt of hoe dan ook: wij vinden hier als provinciale VVD-fractie dat wij genoeg hebben gedaan als provincie tot nu toe. Dat is die 855,5 megawatt en wij willen gewoon niet dat er meer komt.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Volgens mij – en gedeputeerde Homan kan dat straks beamen – doen wij veel meer dan 855,5 megawatt. Hoor ik u dan beredeneren, op het moment dat wij die 855,5 megawatt hebben gehaald en Windpark N33 niet nodig mocht zijn, dat u dan tegen het Windmolenpark N33 bent?

De heer BAKKER (VVD): Nou, dat is een berekening die volgens ons niet klopt. Met de drie windmolenparken – en daar hoort Meeden bij – zitten wij in de buurt van de 855,5. Het kan er iets overheen zijn, het kan iets minder zijn, maar het is niet zo dat Meeden even geruild kan worden.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): 'Even eroverheen' is iets meer dan bijna 200 megawatt, waar gedeputeerde Homan het over heeft.

Mevrouw KRUIZE (D66): Ik zou de heer Bakker een iets andere vraag willen stellen. Ik heb de motie van de VVD gelezen en gezien en de toelichting gehoord. Ik vraag mij af waar de VVD de gemeenten ziet in dezen. Worden de gemeenten op deze manier niet buitenspel gezet? Immers, in het nieuwe beleid duurzame energie is helder dat de gemeenten zelf aan zet zijn bij de keuze hoe zij de doelstellingen willen bereiken via wind, via zon of via iets anders. Kan de heer Bakker dat voor mij verklaren?

De heer BAKKER (VVD): Via de planologie zijn wij wel degelijk juist qua windenergie en bebouwing als provincie aan zet. Dat is een taak die ons gegeven is als provincie en wij vinden dat we daar invulling aan moeten geven.

De VOORZITTER: Mevrouw Kruize, ten slotte.

Mevrouw KRUIZE (D66): Ten slotte, voorzitter. Begrijp ik de heer Bakker namens de VVD nu goed dat hij zegt dat wij als provincie aan zet zijn en dat de gemeenten hierbij dus buitenspel staan? Begrijp ik dat goed?

De heer BAKKER (VVD): Qua planologie zijn wij eerstverantwoordelijk. Maar bij de hele invulling van de energietransitie komen natuurlijk ook de gemeenten aan bod en zul je dat moeten overleggen. Maar de eerstverantwoordelijke voor de planologie van de windmolens is de provincie.

De heer VAN DEN BORN (ChristenUnie): We spreken vandaag over de toekomst van het klimaat op de plek waar we leven. Die plek is ons gegeven om te bouwen en te bewaren. Voor het laatste moeten we ons inspannen en zullen belangrijke keuzes moeten worden gemaakt. In Den Haag met het Klimaatakkoord, maar ook hier in Groningen door middel van de Regionale Energiestrategie.

De ChristenUnie is blij dat in onze provincie al is gestart met de opzet van de Regionale Energiestrategie en we zien uit naar het definitieve Klimaatakkoord, zodat kan worden gewerkt aan de uitvoering hiervan.

De heer RAM (PVV): Het mag geen verrassing zijn dat wij dit Klimaatakkoord afwijzen. In onze ogen is het onzinnig en onbetaalbaar en je vraagt je af waarom dat dan nog niet duidelijk is. De verhoudingen zijn zoek: er gaat 1 miljard naar Groningen ter compensatie, 110 miljard naar een Energieakkoord en mogelijk zelfs wel 1.000 miljard naar een Klimaatakkoord – we zullen het vandaag zien.

Dan enkele feiten, want daar gaat het toch om vandaag. Nederland heeft maar een kwart procent van de wereldbevolking, produceert 0,3 procent van de CO₂-uitstoot. De totale CO₂-productie per jaar wereldwijd stijgt met 2,7 procent. Dus elke vijf weken komt heel Nederland qua productie erbij. Moet u even nagaan: elke vijf weken. En wij gaan misschien wel 1.000 miljard uitgeven om die 0,3 procent in 2050 dan op te lossen. Compleet onzinnig, terwijl er alternatieven zijn zoals thorium, import van gas, op termijn kernfusie en wellicht – dat is een nieuw project, ook in Amerika – CO₂ uit de lucht halen door middel van vegetatie.

Is het dan allemaal kommer en kwel? Nee. Het goede nieuws van afgelopen week was dat Deltares een onderzoek heeft gedaan naar de stijging van de zeespiegel. De laatste twintig jaar is die niet harder gegaan dan de laatste 10.000 jaar. Als er al sprake is van een opwarming, is deze in ieder geval niet meetbaar in deze zeespiegelstijging. Dus we hebben de tijd om een verstandige en vooral een zuinige keuze te maken. Daarom wijzen wij dit akkoord en dienen wij deze motie in.

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 468, 'Stop het Klimaatakkoord en de RES'. Deze motie is ingediend door de fractie van de PVV:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 13 maart 2019, Constatende dat

- de burger links- of rechtsom in de portemonnee wordt gepakt, via de energierekening of via het doorberekenen van lastenverzwaringen van bedrijven naar burgers;
- Provinciale Staten niet vooraf betrokken en geconsulteerd is over de opzet van de Klimaattafels, het opzetten van het Klimaatakkoord en de Regionale Energiestrategie;

Overwegende dat

- de volksvertegenwoordiging als eerste geraadpleegd dient te worden om haar kaderstellende rol te kunnen vervullen;
- het Klimaatakkoord slecht is voor de Nederlandse economie;
- er geen draagvlak is bij de bevolking;
- de uitvoering van het Klimaatakkoord negatieve gevolgen zal hebben om het landschap, de natuur en de leefbaarheid van onze mooie provincie;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om

1. met onmiddellijke ingang het Klimaatakkoord op te zeggen en geen medewerking te verlenen aan de uitvoering van het Klimaatakkoord;
2. de intentieverklaring om een Regionale Energiestrategie op te zetten, in te trekken;

En gaan over tot de orde van de dag!

De heer DE WIT (CDA): Wij horen de PVV regelmatig over de thoriumcentrale: die moet dan in Borssele komen, dus niet in de provincie Groningen. Zijn er verder plannen op het gebied van energie in de provincie Groningen – waar we nu toch zijn – waar de PVV wél achter staat? Dan heb ik het over duurzame vormen van energie.

De heer RAM (PVV): Nou, zoals wij al hebben gezegd: wij moeten doorgaan met de import van gas, dat is de goedkoopste oplossing. De reden waarom wij wind op land en wind op zee en ook zonnepanelen in hun algemeenheid afwijzen, is omdat het geen alternatief is. Het is aanvullende energie boven op de bestaande energie van kolen, gas en kerncentrales. Wat dat betekent is dat als we alleen maar afhankelijk zijn van zon en wind, je het licht dus niet aan kunt doen 's nachts. De leveringszekerheid is gewoon een punt. Dat betekent dat zon en wind volledig afhankelijk zijn van gas

en de Rijksuniversiteit Groningen – ik heb gisteren ook in het debat bij VNO-NCW verteld – zegt zelf dat er dertig gascentrales bijgebouwd moeten worden als je overgaat op wind en zon. Dat betekent dat je dus een huis gasloos maakt en je vervolgens gas gaat verbranden in gascentrales. Nou, dat noem ik een neptransitie.

De heer DE WIT (CDA): Ja, kan ik dan concluderen dat het Rijk meer gas moet importeren? Want daar gaan we als Groningen niet over. En dat we in de provincie Groningen, waar de PVV toch deel uitmaakt van de Staten, maar niets moeten doen op het gebied van de energietransitie?

De heer RAM (PVV): Nee, wij moeten geld vrijmaken om onderzoek te doen naar thoriumcentrales. Daar kun je de Rijksuniversiteit voor inzetten, samen met de Universiteit van Delft. Daar moet je op inzetten en dan heb je een goedkope vorm die wel tien keer goedkoper is dan dit hele Klimaatakkoord. Een verstandige oplossing, ook CO₂-neutraal en ook nog een keer goed voor onze concurrentiepositie.

De VOORZITTER: De heer De Wit, ten slotte.

De heer DE WIT (CDA): Één slotvraag: de PVV is dus van mening dat het geld daarvoor beschikbaar moet worden gesteld vanuit de provincie Groningen?

De heer RAM (PVV): We kunnen samen met de Rijksuniversiteit Groningen daar een stap in zetten. Van al het onderzoeksgeld gaat nu nog niet eens 0,1 procent naar onderzoek naar thorium. Dat mag best wel wat meer.

De heer KAATEE (Fractie Kaatee): Ik hoor de PVV zeggen dat ze zonnepanelen afwijst. Maar het is ook de Partij voor de Vrijheid: staat het mensen dan niet vrij om zonnepanelen op hun dak te leggen?

De heer RAM (PVV): Uiteraard staat het mensen vrij om zonnepanelen op hun dak te leggen. Dat moeten mensen helemaal zelf weten, dat is een vrije keuze. Maar als het gaat om zonneparken in de provincie, waar landbouwgrond en natuur voor worden opgeofferd, dan zien wij dat dus niet zitten. Dat is ook geen oplossing voor het klimaatprobleem wat ons betreft.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Het Klimaatakkoord staat op de agenda en wij hebben daar al uitgebreid over gesproken in de commissie. En als je dan kijkt naar de discussie die daar dan plaatsvindt, dan hoor je: 'We moeten van het gas af, we moeten aan CO₂-reductie doen.' Dat klopt, helemaal mee eens, maar hoe gaan we dat dan doen en hoe gaan we dan de bevolking erbij betrekken? Want als je even kijkt naar de kosten, dan gaf een aantal partijen hier al aan dat dan in elk geval de rekening omhooggaat, dat er dan wat milieubelasting bij komt. Dus we zijn de kosten naar de burger toe alweer aan het verhogen, terwijl we nog niet eens precies weten wat eruit komt. Het draagvlak gaat nu al naar beneden, terwijl de doorrekening vanuit Den Haag nog komt. En als we dan kijken naar groen waterstof – ik gaf het ook al aan bij de fractie van het CDA – dan is dat 100 procent duurder. Nou, je moet er toch niet aan denken dat de brandstof twee keer zo duur wordt, dat de energierekening twee keer zo duur wordt en dat alle producten duurder worden, want anders is het alleen nog maar betaalbaar voor de wat rijkere mensen.

Als we dan kijken naar de participatie, dan gaan we het anders doen – dat was het credo inmiddels. Windpark N33: zo moet het dus zeker niet, dus het er niet doordrukken. Nu horen we de minister alvast zeggen – wat de VVD ook al aangaf: "Even snel beslissen, anders komt het windpark er alsnog en ik bepaal dan ook nog waar." Maar als we dan doorvragen bij deze gedeputeerde wat dat dan inhoudt, die participatie, en wat er dan gaat gebeuren als de mensen daartegen zijn, dan krijgen we niet echt een antwoord. Juist bij dit Klimaatakkoord en met de Regionale Energiestrategie geeft D66 mooi aan dat via de partijlijnen de mensen invloed hebben gehad. Nou, wat ons betreft is dat wel een beetje te mager. Wat ons betreft moeten de mensen gewoon meegenomen worden in het Klimaatakkoord zelf, want ik heb geen verkiezingsprogramma van een Tweede Kamerpartij gezien waarin staat dat de mensen twee keer zoveel energielasten gaan betalen op het moment dat zij op die partij stemmen. Dus wij vinden dat de bevolking daarin meegenomen moet worden.

Vandaar dat wij een motie gaan indienen voor een volksraadpleging. Dus als we dan kijken naar hoe het dan wel verder moet enzovoort: ja, we moeten bezig met de energietransitie. En als we dan kijken naar dat groene waterstof is dat misschien ook niet de oplossing. Dan zie je ook mooie ontwikkelingen met ijzerpoeder: daar is de TU Delft samen met Zwinkels mee bezig. We moeten een

combinatie zien te vinden zodat het wel betaalbaar blijft. Want de weg die we nu hebben gevonden, leidt nog niet tot betaalbare oplossingen. Ook dat is voorspellend ten aanzien van de doorrekening die er vanmiddag gaat komen.

Hierbij de motie.

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 469, 'Volksraadpleging Klimaatakkoord en Energiestrategie'. Deze motie is ingediend door de fractie van Groninger Belang:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 13 maart 2019,

Van mening zijnde dat:

de energietransitie alleen kan slagen als die breed in de samenleving wordt gedragen;

- de inwoners mee moeten kunnen beslissen over de doelstellingen en wanneer we deze willen gaan halen;

- de inwoners er recht op hebben om te weten wat de gevolgen zijn van eventuele maatregelen;
- Constaterende dat

- er nog geen Klimaatakkoord is getekend en dat de provincie hiervoor nog een standpunt moet innemen;
- de inwoners nog helemaal niet betrokken zijn bij het Klimaatakkoord, maar wel al een rekening gepresenteerd krijgen;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om

1. op korte termijn een volksraadpleging te organiseren over het voorgenomen Klimaatakkoord en de gevolgen daarvan;
2. samen met de gemeenten de inwoners heel breed te gaan betrekken bij het bepalen van de te volgen strategie;
3. uitvoering geven conform de uitkomsten van de raadpleging;

En gaan over tot de orde van de dag!

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Dan nog even terugkomende op de inbreng van de VVD: dit is dus echt een motie voor de Bühne. Want als je nu echt vindt dat wij ons alleen moeten houden aan het akkoord, 855,5 megawatt, en u kijkt even in de Monitor Wind op Land 2017, dan staat daarin dat wij op 1.010 megawatt gaan uitkomen. En als u dan Windpark N33 daarvan aftrekt, blijft het nog mooi binnen die 855,5 megawatt. Dus als de VVD het echt vindt, dan stel ik voor dat de VVD samen met ons onze motie gaat indienen om alsnog afstand te nemen van Windpark N33.

De heer BAKKER (VVD): Nou, uw rekenwijze klopt niet. Maar het gaat ook te ver om dat nu helemaal uit te leggen. Nog even voor de duidelijkheid: wij hebben 855,5 megawatt geaccepteerd en verder niet. U ging een beetje de richting op dat wij het er eigenlijk wel mee eens zijn. Steunt u dan onze motie?

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Nou, dat gaan we beantwoorden via een stemverklaring. Ja, in principe wel. Maar u zegt dat mijn berekening te ver gaat. Nou, die gaat helemaal niet te ver. Gerealiseerd is 447 megawatt – misschien moet u even meerekenen. Gebouwd is 443 megawatt volgens de Monitor uit 2017 en in het voortraject 120 megawatt, bij elkaar opgeteld 1.010 megawatt en niet 855,5.

De heer BAKKER (VVD): Ik ga geen herberekening maken, maar volgens mij klopt wat de heer Schmaal zegt, niet.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Dan twijfelt de heer Bakker aan de Monitor die is uitgegeven door de RvO.

De heer DE WIT (CDA): Ik zat even na te denken over die motie van Groninger Belang, maar wat wil Groninger Belang dan precies vragen aan de inwoners? Of zij voor of tegen het Klimaatakkoord zijn?

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Dat zou met de doorrekening best een vraag kunnen zijn. De basis waar het ons om gaat is dat de bevolking helemaal niet meegenomen is met het Klimaatakkoord. En wat mij betreft wordt die volksraadpleging niet gewoon een ja/nee-stelling. Wat mij betreft wordt dat een zeer uitgebreide enquête onder een heel groot deel van de bevolking wat zij nu wel of niet wil. Want dit Klimaatakkoord, met alle doelen erin, wordt eigenlijk feodaal en hiërarchisch over de mensen heen gestort. In plaats van dat we aan de mensen gaan vragen wat zij willen en hoe

zij het zien, volgen wij klakkeloos het Akkoord van Parijs en vertalen het naar Nederland. Groningen gaat vooroplopen en we vertalen het nog een keer naar onze inwoners, zonder dat zij überhaupt aan de beurt zijn geweest.

De heer DE WIT (CDA): Ja, Groninger Belang heeft het er altijd over dat men wil dat de dingen zo dicht mogelijk bij inwoners en bij gemeenten moeten komen. Vaak kunnen we elkaar daar ook wel op dat gebied vinden als CDA en Groninger Belang, maar nu zegt Groninger Belang dat het wil dat er een provinciale volksraadpleging komt over het brede scala van het Klimaatakkoord. Kun je dan niet beter op veel lager niveau bij de inwoners kijken wat voor opgave er is voor het Klimaatakkoord en hoe we ervoor kunnen zorgen dat we daar invulling aan kunnen geven op gemeentelijk én bovenregionaal niveau en de mensen daarover mee laten praten? In plaats van dat we provinciaal een vraag gaan voorleggen?

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Als uw vraag is of het provinciaal moet of lokaal: nou, daar kunnen we best een boompje over opzetten. Het gaat ons er meer om dat de besluiten nu voorliggen. Het Klimaatakkoord ligt nu voor. Als we dan alleen met de Energiestrategie de inwoners erbij gaan betrekken, is het wat ons betreft al te laat. Je moet aan de voorkant zitten en niet achteraan.

De VOORZITTER: De heer De Wit, ten slotte.

De heer DE WIT (CDA): Ja, ik wou zelf ook zeggen dat dit mijn slotvraag is, voorzitter. Ik denk dat het heel goed is om de mensen mee te nemen in het Klimaatakkoord. Er ligt nog geen formeel voorstel, want de doorrekening wordt vandaag gepresenteerd. Is het dan niet veel beter om op basis van de opgaven die er komen te liggen per provincie, eens te gaan kijken met de inwoners wat we kunnen doen? Meneer Schmaal van Groninger Belang noemde net zelf bijvoorbeeld ijzerpoeder. Zo zijn er heel veel andere technieken die ze zelf aan het ontwikkelen zijn. Dus is het dan niet heel kort door de bocht om te zeggen dat we het nu zo gaan doen, terwijl de toekomst ons misschien wel gaat inhalen?

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Ik vind het juist niet, ik vind juist omgekeerd. Want als je kijkt naar de ontwikkelingen die eraan komen en de besluiten die er nu genomen worden, dan betekent dat nogal wat voor de inwoners. Terwijl, als we vol gaan inzetten op die andere ontwikkelingen, er misschien weleens een heel andere koers gevaren zou kunnen worden. Dus daarom vind ik juist dat we nu moeten doen. En u weet waarschijnlijk ook dat in de commissievergadering de gedeputeerde heeft aangegeven dat wij als provincie via het IPO een advies geven naar de regering toe om een akkoord te geven op het Klimaatakkoord. Op het moment dat dat gegeven is, zitten we eraan vast. Vandaar dat wij zeggen dat we op korte termijn toch die inwoners erbij moeten betrekken en dan samen kijken naar de mooie nieuwe toekomstige ontwikkelingen.

De VOORZITTER: Volgens mij is dit punt nu wel helder geworden en dat is ook de bedoeling van dit debat. Dan kijk ik nu naar GroenLinks en geef het woord aan de heer Miedema.

De heer MIEDEMA (GroenLinks): GroenLinks is een groot voorstander van een ambitieus Klimaatakkoord en van een ambitieuze Regionale Energiestrategie. Er ligt op dit moment alleen nog een concept-Klimaatakkoord dat nog doorgerekend moet worden – wat vandaag blijkbaar gaat gebeuren – waarna de regering en de Tweede Kamer er nog een oordeel over moeten geven en wellicht nog aanpassingen gaan doorvoeren.

Wat GroenLinks betreft worden de lasten van de energietransitie voorlopig te veel bij de huishoudens neergelegd en moet dit gecorrigeerd worden door een CO₂-heffing in te voeren voor bedrijven. Het lijkt erop dat de regering die CO₂-heffing gaat overnemen, maar wij denken dat het toch een goed signaal is, dat nu in de motie van de SP en de Partij van de Arbeid staat, om die lasten toch voor de huishoudens te verlichten. Daarom steunen wij die motie, want op die manier kunnen we wellicht toch nog wat extra druk uitoefenen op de regering en de Tweede Kamer om die CO₂-heffing voor bedrijven ook echt in te voeren.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Het doet me deugd dat GroenLinks zich ook zorgen maakt over de kosten van dit Klimaatakkoord, met name voor de inwoners. Dezelfde vraag eigenlijk die ik aan D66 gesteld heb: hoeveel meer mogen mensen voor hun energie, elektriciteit en brandstof gaan betalen? Wat is voor GroenLinks de grens om alsnog de ambitieuze doelstellingen en wensen van die partij uit te voeren?

De heer MIEDEMA (GroenLinks): Waar wij voor pleiten is een evenredige verdeling van de kosten. De totale kosten zullen landelijk door de Tweede Kamer vastgesteld moeten worden. Maar waar je in elk geval voor moet zorgen is dat de kosten niet alleen bij de huishoudens terechtkomen, dat ze evenredig verdeeld worden. Dat is voor ons het belangrijkste punt.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Ik begrijp die redenering. Maar dat zou dus kunnen inhouden dat het veel geld gaat kosten voor iedereen, dat het redelijk onbetaalbaar gaat worden voor mensen met heel kleine inkomens. Gaat GroenLinks daar dan mee akkoord?

De heer MIEDEMA (GroenLinks): Nee. In de eerste plaats omdat inderdaad de kosten evenredig verdeeld moeten worden, zodat mensen met een kleine beurs daar niet onevenredig door getroffen worden. In de tweede plaats is het niet alleen maar een kwestie van kosten, maar is het ook een kwestie van opbrengsten. De opbrengsten zijn ook een lagere energierekening: dit wordt vaak vergeten om meegenomen te worden. Daarnaast kan een heel groot deel van de kosten betaald worden uit leningen van bijvoorbeeld de pensioenfondsen. Dus het is niet zozeer dat dat de burger allemaal direct geld gaat kosten, het is ook een kwestie van hoe je dat gaat financieren op een goede manier.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Ik dacht dat GroenLinks op gegeven moment ging pleiten voor een inkomensafhankelijke energiebijdrage. Maar dat hoorde ik toch niet op het laatst. Is het dan zo dat GroenLinks ervan uitgaat dat de energierekening, in plaats van dat die alleen maar hoger wordt – wat nu gebeurt – nu flink naar beneden gaat?

De heer MIEDEMA (GroenLinks): Ja, op den duur zeker. Als we stevig gaan isoleren enzo, dan gaat de energierekening heel erg omlaag. Ook als we zonnepanelen op het dak hebben, dan gaat de gas- en elektriciteitsrekening omlaag. Dus dat is een heel goede zaak.

Een referendum in Groningen over het concept-Klimaatakkoord, dat Groninger Belang wil, zien wij niet zitten. In de eerste plaats gaat het om een landelijk akkoord, om een complex akkoord met heel veel verschillende onderdelen en daarnaast is het ook nog maar een conceptakkoord dat nog sterk gewijzigd kan worden door de doorrekeningen van de Planbureaus en door de politiek. De windmolens op land, waar Groninger Belang op tegen is, vormen maar een klein onderdeel van het Klimaatakkoord. Ik kan me voorstellen dat de heer Schmaal wel voor isolatie en zonnepanelen op woningen is. Hoe moet je dat dan in een referendum verwerken? Het onderdeel van de motie dat vraagt om burgers goed te betrekken bij de uitwerking van het Klimaatakkoord, ondersteunen wij wel van harte. Want dat is gewoon een heel goede zaak.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Vindt GroenLinks dat de inwoners voldoende betrokken zijn bij dit Klimaatakkoord? Hebben de inwoners voldoende kunnen meepraten over waar we heen gaan en waar we heen willen met z'n allen? Of is het gewoon ergens anders bedacht, wordt het uitgestort over de inwoners en mogen zij alleen nog maar meepraten over hoe we het gaan realiseren?

De heer MIEDEMA (GroenLinks): Ja, een beetje een lastige vraag. Ik weet in elk geval van een bijeenkomst in De Oosterpoort waar iedereen zijn zegje kon doen over het Klimaatakkoord. Dus mensen hebben daar inbreng kunnen leveren, ook schriftelijk. Dus er is een mogelijkheid geweest om inbreng te leveren. Ik denk vast dat dat op een gegeven moment nog wel beter kan. Maar wat vooral belangrijk is, is die Regionale Energiestrategie. Op dat moment wordt het verder per provincie uitgewerkt en daar moeten we echt de burger heel goed bij betrekken. Daar heb ik in de commissie ook al naar gevraagd en GS gaat dat ook gewoon doen. Dus daar ben ik heel tevreden over.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Een tot nu toe zeer wazig concept-Klimaatakkoord. De aanpak moet nog verder uitgewerkt worden, er moet nog een Startnotitie RES komen enzovoort, enzovoort, traagheid troef. En veel vertrouwen hebben we ook niet in een daadkrachtig akkoord. De Partij voor de Dieren is het passief afwachten beu. Het is een verschuilen achter het Rijk in plaats van ons te realiseren dat de tijd die we hebben, wegtikt en dat het daarom uiterst belangrijk is om nu eens echt stappen te zetten.

We hebben al meerdere keren hier gesproken over de energietransitie en de rol van grootschalige stook van biomassa – in wezen een drama voor de biodiversiteit. Het is een volledig kromme gedachte vanuit Europa dat het duurzaam zou zijn. Een gedachte, een-op-een overgenomen

door het Rijk. Lekker gemakkelijk zo: iets theoretisch afspreken, maar het klimaat laat zich niet voor de gek houden. 'De provincie gaat er niet over', hebben we keer op keer gehoord. Maar we kunnen er wel wat van vinden. En daarom deze motie.

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 470, 'Biomassa'. Deze motie is ingediend door de fractie van de Partij voor de Dieren:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 13 maart 2019,
Constaterende dat

- grootschalige bijstook van biomassa een prominente rol krijgt toebedeeld binnen de energietransitie;
- een bedrijf als RWE daar miljarden euro's SDE-subsidie voor krijgt;

Overwegende dat

- het inmiddels voldoende bekend mag worden geacht dat de grootschalige bijstook van biomassa niet bijdraagt aan CO2-reductie;
- het wél bijdraagt aan grootschalig verlies van biodiversiteit elders op de wereld;
- de directe uitstoot ter plaatse 15 procent hoger ligt dan de uitstoot door het verbranden van kolen;

Verder overwegende dat

- het 'duurzaam' noemen van biomassa als houtpellets een richtlijn vanuit Europa is;
- deze als zodanig overgenomen is door het Rijk;
- de miljarden aan subsidie voor bijvoorbeeld de RWE-centrale in een verre van duurzame put verdwijnen;
- dit geld beter gebruikt kan worden voor effectieve klimaatmaatregelen, zoals het verduurzamen van woningen;

Spreken als hun mening uit dat

- de grootschalige verbranding van biomassa niet duurzaam is en niet meegenomen dient te worden in de klimaatdoelstellingen van de provincie;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om

1. deze mening over te brengen aan de minister van Economische Zaken en Klimaat in het vervolgproces aangaande het Klimaatakkoord;

En gaan over tot de orde van de dag!

De heer ZWIERS (PvN): Ja, het standpunt van de Partij voor de Dieren over biomassa is mij bekend. Ik had nog even een verhelderende vraag aan de Partij voor de Dieren naar aanleiding van de discussie over de windmolens. U hebt hier al een paar keer aangegeven dat u voor windmolens bent, maar dat u er niet gelukkig mee bent dat ze overal terechtkomen. Wat is uw mening daarover? Kunnen ze zomaar ergens in het mooie veld komen? Of zegt u op gegeven moment dat ze niet welkom zijn? Dat is mij nog even niet helemaal duidelijk.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Wij zijn faliekant tegen het plaatsen van windmolens in en bij natuurparken en daarom zijn we ook heel erg tegen het plaatsen van windmolens aan het Wad geweest. Wij vinden dat er gekeken moet worden naar windmolens, maar wel in overleg met gemeenten en omwonenden en dat de mensen echt heel goed gecompenseerd moeten worden. Dat betekent wat ons betreft dat ze gewoon gratis energie krijgen.

Verder missen we beleid op het gebied van bomen en bos, onmisbaar voor het terugdringen van de temperatuur op deze aarde. Wij willen dat het College zich inzet voor de aanplant van een aantal grote bossen in de provincie. Dan is veenoxidatie een serieus probleem, dat ook wordt genoemd in de brief over het vervolgproces. Moerasbossen zouden dan een optie kunnen zijn, ook kan gedacht worden aan voedselbossen. En daarom deze motie.

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 471, 'Plant bomen tegen klimaatopwarming'. Deze motie is ingediend door de fractie van de Partij voor de Dieren:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 13 maart 2019,
Constaterende dat

- de ontbossing in ons land volgens Wageningen University & Research procentueel vergelijkbaar is met de ontbossing in het Amazonegebied;
- recentelijk in Groningen zeer veel bos is gekapt om plaats te maken voor landbouwgrond en er ook kap heeft plaatsgevonden om andere natuurtypen mogelijk te maken;
- voor slechts een zeer klein gedeelte van deze bossen een herplantplicht geldt;

Overwegende dat

- ontbossing tot grote broeikasemissie leidt;
- vastlegging van CO2 door bomen een belangrijke factor is in de strijd tegen klimaatopwarming;
- het College geen duidelijk beleid heeft geformuleerd inzake ontbossing en aanplant van nieuw bos;
- dit voor het behalen van de klimaatdoelstellingen wel noodzakelijk is;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om

1. te onderzoeken waar in de provincie bomen en bossen – natuurbossen, voedselbossen en moerasbossen – aangeplant kunnen worden en wat de kosten en baten daarvan zijn;
2. de resultaten voor te leggen aan de Staten voor januari 2020;

En gaan over tot de orde van de dag!

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Geld is een kwestie in het op het natuurlijk peil terugbrengen van het water in de veengebieden. De veenoxidatie, samen met de dramatische schade door verdroging, infrastructuur, huizen en dergelijke, moet stoppen. Onze oproep: niet langer aanmoedigen en daarom deze motie.

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 472, 'Waterpeil omhoog in veengebied'. Deze motie is ingediend door de fractie van de Partij voor de Dieren:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 13 maart 2019,

Constaterende dat

- de veengebieden in onze provincie door verdroging veel problemen kennen, onder andere verzakking van huizen en infrastructuur;
- vasthouden aan laag waterpeil in de nabije toekomst tot hoge maatschappelijke kosten gaat leiden;
- vasthouden aan laag waterpeil ingrijpende gevolgen gaat hebben voor de bewoners van veengebieden;
- het op een natuurlijk peil brengen van de grondwaterstanden in de veengebieden noodzakelijk is voor het terugdringen van CO2-uitstoot door veenoxidatie;

Overwegende dat

- mogelijk lagere opbrengsten door veranderend landgebruik niet opwegen tegen de ingrijpende gevolgen en hoge kosten van verdroging en klimaatverandering;
- wachten op toezeggingen voor compensatie door het Rijk onnodige vertraging oplevert;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om

1. een plan van aanpak op te stellen om verdere veenoxidatie tegen te gaan, met daarin een sleutelrol voor het verhogen van de grondwaterstand;
2. dit plan vóór 1 januari 2020 aan de Staten voor te leggen;

En gaan over tot de orde van de dag!

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ten slotte moet er volgens talloze rapporten een transitie plaatsvinden van dierlijke eiwitten naar plantaardige eiwitten. Ga nou eens serieus kijken – dan kijk ik ook even de gedeputeerde aan, want hij is er niet serieus genoeg over wat ons betreft – naar de provinciale mogelijkheden. En stuur ons niet dus van het kastje naar de muur. Daarom deze motie.

De VOORZITTER: Voor de handelingen: de gedeputeerde die werd aangekeken, was de heer Staghout, maar via hem werd het hele College aangekeken.

Dit is de motie met nummer 473, 'Eiwittransitie'. Deze motie is ingediend door de fractie van de Partij voor de Dieren:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 13 maart 2019,

Constaterende dat

- het vergroten van de consumptie van plantaardige eiwitten in het ontwerp-Klimaatakkoord als een belangrijke bijdrage aan de klimaatopgave wordt genoemd;

Overwegende dat

- tot op heden de eiwittransitie nog geen onderdeel uitmaakt van het Programma Duurzame Landbouw;
- regionale teelt van plantaardige eiwitten niet alleen bijdraagt aan het verkleinen van de provinciale voetafdruk, maar ook positieve effecten kan hebben op natuur en biodiversiteit;
- regionale teelt van plantaardige eiwitten extra klimaatwinst oplevert door de korte transport- en verwerkingsketen;
- teelt van plantaardige eiwitten een nieuw verdienmodel biedt;

- de provincie waar mogelijk in haar beleid het voortouw zou moeten nemen om de eiwittransitie aan te jagen;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om

1. te inventariseren welke mogelijkheden er in Groningen zijn om vaart te zetten achter de eiwittransitie en op welke wijze aangepast of nieuw provinciaal beleid hieraan kan bijdragen;
2. de resultaten van de inventarisatie vóór 1 januari 2020 voor te leggen aan de Staten;

En gaan over tot de orde van de dag!

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Nog even een reactie op de verschillende moties van andere partijen. Van de SP-motie om solidair te zijn met elkaar, waarbij de rijksten de meeste lasten dragen: dat zijn met name natuurlijk ook de grote bedrijven. Daar staan we natuurlijk achter. Wel vinden we dat het iedereen wel wat gaat kosten en moet gaan kosten, want we moeten minder consumeren met elkaar.

Dan de motie van de VVD. Wij zijn daar sowieso op tegen, uiteraard – dat moge duidelijk zijn. Maar in goede samenspraak met inwoners moet er natuurlijk van alles mogelijk zijn. En goede compensatie vinden we ook heel erg belangrijk.

De heer BAKKER (VVD): Misschien nog even ter verduidelijking richting de Partij voor de Dieren: de strekking van de motie was dat de minister in het Haagse ons wil dwingen, besluitvorming te doen. Dat is de strekking van de motie. Dus ik snap eerlijk gezegd niet waarom de Partij voor de Dieren dan automatisch tegen zou moeten zijn.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ja, volgens mij is de strekking van de motie dat u geen molens op land wilt hebben. En dat willen wij dus wel, maar wel in samenspraak met gemeenten en omwonenden en met een goede compensatie.

De heer BAKKER (VVD): De kern is de bestuursdwang die erin zit. Dat moet toch eigenlijk de Partij voor de Dieren het wel met ons eens zijn?

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Op die bestuursdwang moeten we het niet aan laten komen, dus daarom moeten we inderdaad krachtig doorpakken.

Dan de motie van de PVV. Die heeft een heel duidelijk economisch motief en het is geen echt duurzame oplossing. Daar zijn wij dus tegen.

Dan de motie van Groninger Belang: wij zien niks in een referendum op dit punt. Want we moeten gewoon doorpakken en dit is alleen maar vertraging.

De heer ZWIERS (PvdN): De Partij voor het Noorden vindt het een goede zaak dat er een intentieverklaring ligt van de gemeenten en de provincie – en misschien kijkt het Rijk op de achtergrond ook wel een beetje mee. Het is een intentieverklaring, dus het is een beetje vrijblijvend zonder verplichtingen naar elkaar. Dus dat wachten we maar af.

Wat wordt de praktijk? In de krant staat dat minister Ollongren desnoods het rijksmiddel van aanwijzing gaat gebruiken, als er niet opgeschoten wordt met de energietransitie. In het Dagblad van het Noorden staat er een commentaarstukje dat de klimaatdrammers – echt een mooi woord – ernstig rekening zullen moeten houden met de wensen van de omgeving. Onze gedeputeerde denkt dat haar partij met de uitslag van de verkiezingen misschien de grootste wordt en er werd geroepen dat er dan mooi verder kon worden gegaan met de energietransitie en het College dan mooi wat extra zou kunnen doen. De gedeputeerde – en ook minister Ollongren – zullen moeten oppassen om niet in deze tunnelvisie te belanden. De Partij voor het Noorden is voor de energietransitie: dat hebben we altijd gezegd, maar zij vindt dat de verantwoordelijkheden, als er wat bij komt, zo laag mogelijk moeten komen te liggen – in eerste instantie bij de gemeenten en de bewoners in het gebied waar zij wonen.

Ook vinden wij dat de kosten voor de burgers beheersbaar moeten blijven, vandaar dat wij de motie van de SP en de Partij van de Arbeid ook steunen. Ik heb al aangegeven dat de burgers de eerste kosten al over zich heen hebben gekregen, terwijl het Klimaatakkoord er nog niet eens ligt. Vanmiddag komen de doorberekeningen en ik had gehoord dat de fractievoorzitter van de VVD in de Tweede Kamer al om was ten aanzien van de CO₂-heffing voor de bedrijven. Dat heeft hij in een toespraak al aangegeven. Ik weet dat dat heel moeilijk is voor u, meneer Bakker, maar dat heb ik wel meegekregen, dus het zal mij benieuwen. We zullen toch die kant op moeten gaan dat de bedrijven in ieder geval veel meer zullen moeten betalen.

De heer BAKKER (VVD): Ja, de woordvoering in onze richting noopt toch tot enige nuance. Nogmaals: is het de woordvoerder bekend dat wij hier een eigenstandig standpunt innemen – ook in dit geval?

De heer ZWIERS (PvHn): Ja, dat is bekend en ik heb de VVD daar ook niet op aangevallen. Ik heb gewoon gezegd dat de fractieleider van de VVD in de Tweede Kamer heeft gezegd dat hij waarschijnlijk meegaat in de CO₂-heffing voor bedrijven. Dat is al een hele winst, want ten opzichte van hem waren de drie andere coalitiepartners de dwarsliggers en ja, zoals u weet zijn er altijd heel veel dwarsliggers in dit land en dit keer gaan ze dus mee. Dus het zal mij benieuwen wat er vanmiddag uit komt ten aanzien van het Klimaatakkoord, dus laten we daar maar eens even naar kijken.

Even over de motie van Groninger Belang: die vinden wij heel sympathiek. Eigenlijk mag die van ons wel doorgaan, ik zal haar ook steunen – ondanks de enkele hiaten die erin zitten. Maar laat het Rijk en de gedeputeerde maar eens zien hoe de Groningers er echt daadwerkelijk over denken. Dat is altijd moeilijk in te schatten, maar dit zal wel niet zo heel moeilijk in te schatten zijn.

Ten aanzien van de 855,5 megawatt van de VVD: daar kan ik ook in meegaan. Alleen Flevoland heeft meer. Ten aanzien van de passage in die motie om niet meer molens op land te krijgen, zal ik erin meegaan. Ik vind ook dat als er meer windenergie op land moeten komen, er dan nog wel andere provincies zijn die erg achter zijn gebleven bij Groningen en Groningen heel erg vooroploopt ten aanzien van de windmolenproblematiek.

De moties van de Partij voor de Dieren zal ik nog moeten bestuderen, ik zal straks bij de stemmingen mijn standpunt wel laten zien.

De VOORZITTER: Dat kan dan ook allemaal bij de stemverklaringen. De heer Kaatee.

De heer KAATEE (Fractie Kaatee): Dank dat ik als twaalfde fractie hier het woord mag voeren over dit onderwerp. Nu we met z'n allen de Groningers ruimhartig in het aardgasmoeras laten zakken, wordt het tijd om de blik weer te richten op het redden van de wereld. Gelukkig gaat dat heel wat voorspoediger met een heus Klimaatakkoord op komst. Waarmee we, wat de Collegepartijen betreft, Groningen met de volgende energie-ellende gaan opzadelen in de vorm van megawindturbines die straks een groot deel van ons fraaie landschap zullen ontsieren. Met de verkiezingen op komst lijkt het erop dat het College de weg een beetje kwijt is, nu we in de brief kunnen lezen dat we opeens niet langer koploper moeten zijn, maar dat de Regionale Energiestrategieën ervoor moeten zorgen dat de ellende evenredig over het land verdeeld moet worden.

Maar na de verkiezingen zal het wat dit College betreft ongetwijfeld weer op volle kracht vooruit moeten gaan. Wellicht dat het zich daarbij gesteund voelt door het feit dat een van de oppositiepartijen – ik doel hier op de fractie van de PVV – in dit dossier een zwabberkoers is gaan voeren. Ik zou van het College graag horen of het zich inderdaad gesteund weet door het feit dat de PVV zich nu opeens aan de zijde van de projectontwikkelaars heeft geschaard en niets meer van een stilstandvoorziening moet weten. Daar waar die partij jarenlang heeft gewezen op de faunaslachtoffers van windmolens en zich zelfs wel heeft willen presenteren als de echte Partij voor de Dieren.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Misschien moet de heer Kaatee toch eventjes ons programma bekijken, want daar staat zelfs in dat wij bij elke windmolen een vogelradar willen hebben.

De heer KAATEE (Fractie Kaatee): Mocht ik het over de Partij voor de Dieren hebben gehad, dan bedoelde ik de PVV. Want het is dus de PVV die een zwabberkoers voert.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ik dacht dat u er even de Partij voor de Dieren ook bij haalde, dus vandaar.

De VOORZITTER: In het verslag zal komen te staan dat de heer Kaatee het had over de PVV als de echte Partij voor de Dieren. Ik hoop dat ik dat misverstand uit de wereld heb geholpen en ik de heer Kaatee nu in staat kan stellen om zijn betoog voort te zetten.

De heer KAATEE (Fractie Kaatee): Ik vraag me af of we niet zonder die windturbines op land kunnen. Vorige week konden we lezen dat met name de aanhangers van de VVD, het CDA en D66 een buitenmaat ecologische voetafdruk hebben. Dat er mensen zijn die op die partijen stemmen, is natuurlijk totaal onbegrijpelijk. Maar goed, ze weten elke keer weer miljoenen kiezers ervan te

overtuigen dat toch te doen. Als ze daar steeds weer in weten te slagen, dan moet het toch een koud kunstje zijn om diezelfde kiezers ervan te overtuigen wat minder te vliegen, wat minder vlees te eten en wat minder lang te douchen? Dan hebben we die windturbines op land helemaal niet meer nodig.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Voordat ik het College het woord geef, denk ik dat ik er goed aan doe om eenieder in de gelegenheid te stellen, al dan niet vegetarisch, even te lunchen. Ik schors de vergadering. We lunchen drie kwartier en het is niet verboden om ondertussen naar een Haagse persconferentie te kijken.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Ik verzoek de leden op hun zetels plaats te nemen en ik geef het woord aan de gedeputeerde van dienst, mevrouw Homan.

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Dames en heren, ik denk dat het echt wel een knap stukje werk is dat wij hier echt precies op het moment dat de persconferentie over de doorrekening van het Klimaatakkoord plaatsvindt, hier ook met elkaar over spreken. Ik denk dat we dat wel knap hebben gepland, maar dat geeft natuurlijk ook een beetje een mate van onzekerheid weer en dat is ook precies de reden waarom wij – en niet alleen wij als provincie Groningen, maar eigenlijk alle provincies in Nederland – hebben gezegd dat we u deze informatie sturen alvast. Dit in de wetenschap welk proces erachteraan komt, namelijk de Regionale Energiestrategie. Natuurlijk kunnen we er met elkaar over spreken, maar weet dat er nog hoogstwaarschijnlijk een vervolg op de onderhandelingen erachteraan komt. Dat is precies ook de reden waarom het een ontwerp-Klimaatakkoord is. Maar – die hebben wij u ook gestuurd – er is wel een aantal soort van basiselementen dat wij essentieel vinden, dat we hier in huis altijd met elkaar uitdragen en waarvan we ook willen dat die daarin plaatsvinden.

Een van de basiselementen is inderdaad ook dat we willen dat de kosten goed verdeeld worden. Dat de sterkste schouders de hoogste kosten dragen en niet de huishoudens de energie- en klimaatrekening gepresenteerd krijgen. Ik heb net even heel snel gekeken, dus ik moet het met heel veel slagen om de arm zeggen, want het zijn tientallen pagina's van de beide planbureaus PBL en CPB en ik heb ze nog niet zo snel allemaal al kunnen lezen. Maar het lijkt erop dat de inkomenseffecten tot en met 2030 echt mee lijken te vallen: minus 1,3 procent. Maar – dat komt er direct achteraan – het lijkt er ook op dat de megatonnen aan CO₂ die bespaard moeten worden voor 2030, niet gehaald gaan worden. Oftewel: we moeten weer met elkaar aan tafel – daar lijkt het nu echt wel op.

Om even de heer Mastenbroek voor te zijn, denk ik: om die reden zeggen wij ook dat het inderdaad heel erg belangrijk is, ook in het vervolg van die onderhandelingen, dat de lasten niet op het bordje van de huishoudens terechtkomen. Dus daarmee zeggen wij inderdaad ook dat wij het eens zijn met de formulering in uw motie.

De heer MASTENBROEK (SP): Even nog een aanvulling op uw eerste indruk. Is het ook uw eerste indruk dat die lastenverdeling wel een probleem blijft houden? De totale lasten lijken mee te vallen – althans, dat wordt zo gezegd – maar bij de verdeling lijkt het er toch op dat die uiteindelijk met name bij de lagere inkomens terechtkomt?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Nou, dat kunnen we nog niet zeggen. De motie is van vanochtend. We hebben net al gehoord in de persconferentie dat de precieze kosten die dat voor de burger met zich mee moet brengen, pas over een week komen. Dus dat ik wel weer bijzonder, kunnen we zeggen. Maar ik denk dat we het volledig met elkaar eens zijn als we zeggen dat dit niet op het bordje van de huishoudens terecht moet komen. Dus daarmee laten we deze motie ook over aan de Staten. We denken dat we het al hebben genoemd, die haalbaarheid en betaalbaarheid. Dit valt daar wat ons betreft ook onder. Maar het is aan u om dit eventueel nog kracht bij te zetten.

Wat wij met elkaar hebben gezegd – dat werd al een aantal keren naar gevraagd – is dat we een ontwerp-Klimaatakkoord hebben. Dit is absoluut niet het eindstation, het eindstation is pas als we de CO₂-reductiedoelen hebben gehaald, als we het maximale hebben gedaan om te zorgen dat niet in 2050 het water hier tot 1 meter hoogte staat en over Groningen heen klotst. Daarvoor moeten we alles op alles zetten. Ik snap dat er criticasters zijn, maar 97 procent van de wetenschappers wereldwijd zegt dat de klimaatverandering wel door de mensheid komt, dat wij er ook wat tegen kunnen doen en dat we daarvoor ook het maximale voor in moeten zetten. Daarom hebben we als

Nederland het Akkoord van Parijs ondertekend en daarom hebben we ook met elkaar gezegd dat je dat uiteindelijk ook moet terugbrengen in je eigen land en daar afspraken met elkaar over maken.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Dat verhaal van de wetenschappers kennen we allemaal. Maar ik wil het even omdraaien. Kunt u garanderen dat wij de doelstellingen halen dat het niet gebeurt?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Nee, dat kan ik niet garanderen. Ik kan wel garanderen dat het erger en erger wordt op het moment dat we niets doen. Volgens mij hebben wij dan de verplichting voor onze kinderen en voor de volgende generaties om het maximale dat we kunnen doen, ook daadwerkelijk te doen. En een eerste aanzet daartoe is in goed Nederland polderend met elkaar rond de tafel gaan zitten en een Klimaatakkoord opstellen. Op dit moment ligt er dus een ontwerp-Klimaatakkoord, er ligt nu een doorrekening: eigenlijk twee soorten. Een met de inkomenseffecten en een met de duiding wat het al dan niet kan betekenen of we het gaan halen.

En een volgende stap daarin is dat we in de regio met elkaar op twee punten, de duurzame opwekking maar vooral ook de warmtetransitie in de gebouwde omgeving, afspraken gaan maken over hoe we dat gaan doen.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Ik hoor de gedeputeerde 'met z'n allen', 'met elkaar' en van alles in die bewoordingen zeggen. Vindt de gedeputeerde dat de inwoners voldoende betrokken zijn bij het akkoord dat er nu ligt?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Ik denk dat het goed is dat ik eerst even mijn verhaal afmaak, want ik kom zeker terug op uw vraag.

Wat wij met elkaar hebben afgesproken is het volgende, even in een tijdspad – er werd een aantal keren naar verwezen. We hebben een ontwerp-Klimaatakkoord, we laten het PBL en het CPB kijken of dat nu afdoende is en wat de effecten daar dan van zijn. Ervan uitgaande dat het wellicht niet zo is, gaan we met elkaar verder onderhandelen en daar nemen dan ongeveer tot voor de zomer de tijd voor. Daarna hebben wij met het Interbestuurlijk Programma met alle koepels – de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, de Unie van Waterschappen en het IPO – afgesproken of wij het geheel dat naar ons toekomt, ook uitvoering gaan geven. Er ligt nu een intentieverklaring voor de Regionale Energiestrategie en die geeft eigenlijk aan wie we daar nu allemaal bij willen hebben en daar gaan we de komende maanden ook nog verder naar kijken. Maar één groot onderdeel daarvan zijn natuurlijk onze inwoners. Niet alleen in de verdere uitwerking van de Regionale Energiestrategie, maar ook in de totstandkoming van de kaders.

En die eerste kaders gaan we vastleggen in een Startdocument. Dat Startdocument – daar vroeg de Partij van de Arbeid naar – krijgt u voor de zomer. De kaders die daarin staan, kunnen wij hier in huis met elkaar gaan bespreken. Die kaders leggen wij ook vast met de gemeenten en de waterschappen. Ik denk dat het heel erg belangrijk is dat we hier goed met elkaar bespreken waar dat dan over moet gaan. Maar wij hebben dan wel meer informatie nodig. Wij hebben nu slechts de handtekening gezet dat we dit met elkaar gaan doen. Dan komt het Startdocument, dit bespreken we met elkaar en daarna gaan we aan de slag en wordt de rol voor onze Groningers alleen maar groter en groter. Volgens mij zijn we het helemaal met elkaar eens – gezien de ervaringen die we hebben op het gebied van energie in onze provincie, maar ook op basis van ons huidige energiebeleid – dat wij dat met elkaar moeten doen. Het huidige Klimaatakkoord zegt daarover dat het bij participatie minimaal gaat om 50 procent deelname van de omgeving. Maar wij gaan natuurlijk veel verder met ons nieuwe beleid voor duurzame energie: wij zeggen dat wij juist over die randvoorwaarden voor waar de duurzame opwekking nou zou kunnen en wat men ervoor terugkrijgt, ook al in gesprek gaan met onze inwoners. Dat zullen wij natuurlijk ook direct als uitgangspunt meenemen in de Regionale Energiestrategie. Maar wij zitten daar niet alleen: wij zitten daar met de gemeenten, wij zitten daar met de waterschappen en we zijn slechts aan het vertrekperron van deze langer eis.

En het zou wel heel frappant zijn – om dat woord maar te gebruiken – als je nu al gaat zeggen dat wij een volksraadpleging willen over alles wat er nu voorligt. Het Klimaatakkoord is bijzonder veel: 600 maatregelen en 233 onderdelen. En ik denk dat dat juist is waar je als gekozen volksvertegenwoordiger voor bent aangewezen om dit soort ingewikkelde keuzes te maken. Als wij nu ook verderop in het proces al zeggen dat wij een volksraadpleging willen, dan denk ik dat we dan de bestuurders en hun achterban, met wie we dit juist samen moeten doen, buitenspel zetten. Neemt niet weg – dat hebben we natuurlijk ook al wel omschreven in ons nieuwe beleid voor energie – dat je wel volksraadplegingen later in het proces kunt gaan houden als het gaat om voorstellen die dichter bij

huis spelen. Oftewel, als ik kijk naar de motie van Groninger Belang: ja, wij vinden dat we dat zeker met al onze inwoners moeten doen. We moeten met onze inwoners kijken naar wat er gedaan moet worden en op welke manier, want het gaat natuurlijk ook over hun huizen die allemaal van het gas afmoeten. Als we dat niet met hen doen, dan zijn we er ook van overtuigd dat we die doelstellingen voor 2030 gewoon niet gaan redden. Dus op dat punt zijn we het eens met de motie van Groninger Belang, nummer 469. Maar niet met een volksraadpleging over het hele Klimaatakkoord.

De heer KAATEE (Fractie Kaatee): Ja, aansluitend op de laatste woorden: dat roept natuurlijk een vraag op. Misschien is het wel mogelijk om een volksraadpleging te organiseren over het meest omstreden onderdeel in de energietransitie – zo neem ik aan, in mijn visie wel in ieder geval – namelijk het plaatsen van nog weer meer windmolens in de provincie Groningen. Is het College bereid om over dat specifieke aspect een volksraadpleging te organiseren?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Wij hebben eigenlijk een heel groot ontwerp-Klimaatakkoord liggen. Dat is absoluut niet geschikt voor een volksraadpleging. Het is veel, het is ingewikkeld – dat zult u met mij eens zijn, want u hebt het hopelijk gelezen.

Dan hebben we volgens mij de volgende stap, de Regionale Energiestrategie waar we met elkaar de handtekening onder hebben gezet. Daarmee zeggen we dat we nu gaan werken aan hoe en met wie we dat moeten gaan doen om uitvoering hieraan te geven. Dan krijgen we een Startdocument en pas daarna hebben we nog een half jaar de tijd om überhaupt te gaan nadenken over hoe we het allemaal met elkaar willen gaan organiseren. En pas daarna gaan we het ook daadwerkelijk doen. Ik kan me eigenlijk niet voorstellen dat onze Groningers daar geen grote rol in krijgen. In dat proces zou best wel kunnen voorkomen dat je een 'ja' of 'nee' gaat vragen aan de inwoners.

De heer KAATEE (Fractie Kaatee): Het is me nog niet helemaal duidelijk. Ik hoor toch ergens in een tussenzin dat er mogelijk een 'ja' danwel 'nee' van de burgers gevraagd kan worden. Dat klinkt als een soort volksraadpleging over dit specifieke punt. Kan de gedeputeerde misschien toch duidelijk maken of ze daar wel voor wil gaan of niet?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Wij willen het zeker meenemen voor wellicht later in het proces. Maar om op dit moment te zeggen dat we voor een volksraadpleging gaan over dit grote Klimaatakkoord of over een Regionale Energiestrategie die nog niet op papier staat: nee. Komt het in de uitwerking en kunnen mensen al dan niet een 'ja' of 'nee' geven voor iets in hun eigen omgeving: dat zou best wel een optie kunnen zijn. Alleen, om daar nu al een besluit over te nemen terwijl we nog niets op papier hebben staan, lijkt me het nu te vroeg.

De heer MASTENBROEK (SP): Ja, dan toch eigenlijk als vervolg daarop nog een vraag en dan mijn eigenlijk vraag – dus twee dingen. Zit het hem dan in de motie op de woorden 'op korte termijn' vast en wilt u wel later in het traject de mogelijkheden van een volksraadpleging serieus gaan bekijken?

En mijn oorspronkelijke vraag. Wij hebben eerder een Meldweek Leefbaarheid georganiseerd als Staten. Is het wat u betreft een idee dat wij een Meldweek Klimaatakkoord organiseren?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Volgens mij lopen er twee dingen door elkaar. We hebben het aan de ene kant over een heel groot ding, het Klimaatakkoord. Daarvan zeg ik dat het zo groot en ingewikkeld is dat het zich niet leent voor een volksraadpleging. Dat is waarom u hier als volksvertegenwoordigers zit. Daarnaast krijg je natuurlijk de uitvoering daarvan en dat is het tweede gedeelte van het eerste punt in uw motie: de gevolgen daarvan. En die gevolgen daarvan moeten uiteindelijk gaan landen met en in de omgeving van onze Groningers. Op dat moment, als we weten hoe dat eruit gaat zien en we gaan opschrijven wat daarin allemaal belangrijk is, zou je best wel een 'ja' of 'nee' kunnen vragen aan de omwonenden. Alleen, hoe dat eruitziet, weten we nog niet. We hebben alleen nog maar de handtekening gezet dat we het met elkaar gaan doen en deze voorstellen komen nog minstens twee keer bij u terug. Dus ik zou zeggen: bewaar uw suggestie. Het idee van de meldweek klinkt goed. Ik kan alleen nog niet zeggen of het er ergens in gaat passen, maar we kunnen hem wel meenemen.

Er is één groot ding – dan ik kom ook direct bij de motie van de VVD. Één ding is duidelijk: niets doen is geen optie meer. Dus om dan te zeggen, zoals in de motie van de VVD staat, 'doorzettingsmacht gebruiken' en dat soort woorden: nou, daar worden wij ook echt niet gelukkig van. Daar zijn we ook zeker weten niet voor. Maar beseft u dan wel, als u voor deze motie stemt, dat er ook iets anders tegenover staat. Namelijk dat je ook moet laten zien dat je wel wat doet en wel op de

goede manier: met de gemeenten, met onze Groningers. Ja, dat moeten we goed vormgeven en we moeten er ook voor zorgen dat de lusten c.q. de winst die het oplevert als je je huis energieneutraal en je er zelf profijt van hebt als je duurzame energie opwekt, hier blijven. Dan moeten we dat ook goed met elkaar organiseren. Dus ik kan niet zeggen dat ik geen doorzettingsmacht wil en ondertussen niets doe, want dan roep je het inderdaad over jezelf af. Daarbij moet ik wel even meegeven dat de formulering bij *'Wij roepen het College op...'* wel wat aan de harde kant is. We begonnen vandaag een aantal malen met het woord 'burgerlijke ongehoorzaamheid'. Dat is ook wel een beetje van toepassing op de formulering hier. Dus daar zou ik wel afstand van willen nemen. Maar we zijn het met u eens als u zegt dat de doorzettingsmacht wat ons betreft niet wenselijk is. Geef ons liever de instrumenten om dit goed met elkaar te organiseren.

De heer BAKKER (VVD): Het College zegt: 'Niets doen is geen optie.' Dat is ook niet de strekking van de motie. Het College zegt vervolgens dan ook dat het er ook niet zo gelukkig mee is als de minister dreigend op de provincie afkomt. Vervolgens zegt u dat we wel iets moeten doen. Maar als u onze motie afwijst, wat gaat u dan doen om heel erg duidelijk te maken in Den Haag dat dit niet de manier is? We hebben het over een volksraadpleging gehad en de bevolking erbij halen. Nog voordat dat gebeurt, zegt de minister: "Er kan gebeuren kan wat er gebeurt, maar zo gaat het." Dat is toch geen manier van doen? Bent u dat met ons eens?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Wij nemen absoluut geen afstand van de strekking van uw motie, namelijk dat het niet wenselijk is om doorzettingsmacht te gebruiken. Ik neem wel even afstand van de burgerlijke ongehoorzaamheid waartoe wordt opgeroepen. Dat lijkt ons niet zo wenselijk, want in een land waarin we toch echt verschillende bestuurslagen hebben en bepaalde taken ook bij bepaalde bestuurslagen liggen, zoals vergunningverlening, dan lijkt me het verstandig om dat te wijzigen. Dus we zijn zeker niet tegen de oproep van de motie, wel in de formulering in het dictum als het gaat om de vergunningen en het tegenwerken. Daarmee doelde ik eigenlijk op de motie van Groninger Belang: hoe moet dan wel helder zijn dat we ook echt iets met elkaar moeten gaan doen. En dat moeten we echt op de goede manier doen, dus daar vinden we elkaar ook – met de Groningers, met de jongeren over wie de ChristenUnie steeds heel vaak over heeft gesproken. We moeten eigenlijk alles gebruiken om te zorgen dat we hier gezamenlijk stappen in kunnen zetten.

De heer BAKKER (VVD): In de motie wordt opgeroepen om op geen enkele wijze mee te werken aan vergunning in inpassingsplannen. Houdt dat in dat als de minister doorzet en u het beleidsmatig eens bent, u vervolgens volgaan al die vergunningen in inpassingsplannen verleent?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Als ik het goed heb begrepen, dat is datgene wat de VVD uit wil stralen, dat doorzettingsmacht echt onwenselijk is en dat we dat echt ook op allerlei manieren uit moeten stralen. Uw manier van formuleren is door te zeggen dat we niet meewerken. Maar volgens mij moet er een manier zijn om te zeggen dat dit niet nodig is en wij het op een andere manier moeten doen. Dus als u zegt dat we uitspreken dat het absoluut onwenselijk is en u dat kracht wilt bijzetten en het zo wilt aangeven, dan zeggen wij daar 'ja' tegen.

De heer BAKKER (VVD): Ik wil de gedeputeerde van GroenLinks-huize vragen of ze kan toezeggen om de komende week net zo'n enthousiast en vurig pleidooi te houden over wat u met de Groningse samenleving voorhebt. Als u dat doet, dan kunnen de mensen volgende week woensdag in de volksraadpleging een weloverwogen keuze maken. Kunt u mij dat beloven?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Ik houd volgens mij heel vaak vurige pleidooien. Op dit moment is er natuurlijk de situatie dat we dat af en toe in verschillende rollen doen. Vandaag sta ik hier een vurig pleidooi te houden voor datgene wat wij als College u hebben gestuurd, namelijk de brief met het proces rond het ontwerp-Klimaatakkoord.

Volgens mij heb ik dan ook wel antwoord gegeven op de vragen van de PVV: onmiddellijk stoppen met het Klimaatakkoord en onmiddellijk stoppen met de intentieverklaring van de Regionale Energiestrategie. Als College zijn wij stellig van mening dat het in dit proces het minst handig is om onszelf buitenspel te zetten. Want wij weten als geen ander dat we bijvoorbeeld van het gas afmoeten. En we willen niet alleen dat we daar als Groningen het goede voorbeeld in geven en aan de bak gaan, maar we willen dat ook voor de rest van Nederland. Dit is slechts één onderdeel. Als wij de energietransitie en de CO2-reductie goed met elkaar organiseren, dan heb ik het ook bijvoorbeeld over de vergroening van de chemie, maar ook over het naar beneden halen van de kosten van je

eigen energierekening door massaal te gaan besparen en isoleren. Dan hebben wij hier ook zeker wat bij te winnen. Dus de motie van de PVV, 486, raden wij daarmee ook af.

De heer RAM (PVV): Ik ben geen GroenLinks'er – om het zo maar te zeggen. Ik vind het ook wel lastig om me te verplaatsen in GroenLinks, maar dat doe ik af en toe wel. Ik kan me weleens verplaatsen in het idee dat de wereld vergaat en je daar iets aan moet gaan doen. En dat iedereen zijn verantwoordelijkheid neemt: ja, dat snap ik ook.

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Volgens mij richt de PVV zich nu tot de fractie, want ik denk dat het goed is te benoemen dat ik hier sta als lid van het College.

De heer RAM (PVV): Nee nee nee, ik leid een vraag in.

De VOORZITTER: Ik heb ook de indruk dat u verder een vraag wilt stellen aan de vertegenwoordiger van het College – dit voor de rolzuiverheid.

De heer RAM (PVV): Het College, ja. Maar om even dat beeld te schetsen: kan de gedeputeerde onze argumenten volgen waarom wij tot de conclusie komen dat wij geen Klimaatakkoord willen?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Nee, dat kunnen wij eigenlijk niet. De meerderheid van de Staten heeft ingestemd met het Programma Energietransitie. Dit is aan de ene kant natuurlijk vastgesteld omdat wij zeggen dat wij versneld van het gas af willen en wij het goede voorbeeld daarin willen geven. En het andere zware element daarin was natuurlijk ook het tegengaan van klimaatverandering. Dat je dan iets moet doen en niet stil moet zitten en afwachten, laat dat helder zijn. Dat geldt voor heel Nederland, dat geldt eigenlijk voor de hele wereld, maar dat geldt zeker ook voor onze provincie. Dus daar willen wij wat voor doen en daar willen wij zeker aan bijdragen.

De heer RAM (PVV): Nou, in mijn woordvoering heb ik een aantal feiten aangegeven waarom wij geen impact hebben op het klimaat, dat we het gasprobleem er niet mee oplossen. Dus ja, de vraag aan dit College is dan: bent u dan niet bezig met een onzinnige weg? Welk probleem lost u nu werkelijk op? Dat is mijn concrete vraag: welk probleem lost u nu werkelijk op? Want aantoonbaar is er geen enkel effect van wat Nederland doet.

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Kijk, het is heel goed om standpunten hier met elkaar uit te wisselen. Het lijkt me niet heel goed om hier technische exercities met elkaar te houden. Maar één voorbeeld – volgens mij staat er een foute veronderstelling van de PVV in – is dat u zei dat de goedkoopste optie is om door te gaan met gas. Dat is het niet. Als we kijken naar de verhoging van de energierekening, dan zit daar inderdaad een gedeelte in dat te maken heeft met de energietransitie, namelijk de bijdrage aan de opslag voor duurzame energie. Maar een heel groot gedeelte gaat toch echt om het verhogen van de kosten op energie. En twee van de redenen daarvoor zijn dat Rusland de kosten heeft verhoogd voor aardgas. De andere grote reden is dat er in België problemen zijn met de kernreactoren, waardoor energie schaarser wordt en dus duurder. Dus we zouden wel gek zijn als we niet zeggen dat het op een andere manier gaan organiseren met elkaar. Dat is slechts een voorbeeld, maar ik denk dat er een aantal verschillende veronderstellingen zijn waar wij ons beleid baseren.

De VOORZITTER: De heer Ram, ten slotte.

De heer RAM (PVV): Ja, ik krijg eigenlijk voor een heel klein gedeelte mijn vraag beantwoord. Wat wij hebben aangetoond in onze woordvoering is dat het ingezette beleid het klimaatprobleem en het gasprobleem niet oplost. Ik vraag daarom aan het College om een concrete onderbouwing te geven. Toon aan dat het klimaatprobleem wel wordt opgelost en dat hoor ik niet. Dus daar wilde ik graag een reactie van de gedeputeerde op.

De VOORZITTER: Is helder. En mocht u dan nog niet naar tevredenheid, dan is er altijd nog een tweede termijn om daar aandacht aan te besteden.

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Laat ik even helder zijn: wij doen als provincie geen onderzoek naar klimaatverandering. Wij zien wel de effecten om ons heen, maar eigenlijk is daarvoor het IPCC

dat onderzoek doet met ontzettend veel wetenschappers. Van al die wetenschappers – aan wie ik mij echt niet kan meten – zegt het grootste deel, 97 procent, dat de klimaatverandering bestaat en dat we allemaal ons steentje moeten bijdragen daartegen. En ‘allemaal een steentje bijdragen’ betekent niet dat de een op de ander moet gaan zitten wachten. Daarvan hebben wij gezegd dat wij onze verantwoordelijkheid nemen, zoals u ook uw verantwoordelijkheid neemt.

We hebben dan nog een groot aantal moties van de Partij voor de Dieren. Ik kan ze bijna allemaal eendrachtig beantwoorden – op de motie over biomassa na. Het is namelijk zo dat over motie 471 over, simpel gezegd, het aanplanten van bossen, al heel erg veel staat in het ontwerp-Klimaatakkoord. Wij doen er al veel aan: wij hebben het project Bos & Hout, er wordt ontzettend veel herplant en dat geldt bijvoorbeeld ook voor motie 472 ‘Waterpeil omhoog’. Ook daar doen we al veel aan. En over de motie ‘Eiwittransitie’ heeft gedeputeerde Staghouwer eerder al aangegeven dat we daar al aan werken. Ik denk dat het goed is als wij zeggen dat wij hier positief over zijn. We nemen in het achterhoofd mee dat we er aan de ene kant al heel erg veel aan doen en er aan de andere kant in het ontwerp-Klimaatakkoord al heel veel staat om uit te werken. Dat we daar als provincie ook aan bij zullen dragen. Dus wij zijn positief over de moties, maar we willen niet twee dingen afzonderlijk van elkaar doen met misschien bijna hetzelfde doel, want is ons eigen beleid maken, maar ondertussen ook vanuit de afspraken uit het Klimaatakkoord nog dingen moeten doen. Dus we willen dat graag samen laten lopen. Dus we zijn positief over deze moties, maar we willen graag januari 2020 – ik zou bijna zeggen – ‘flexibel maken’, dus dat we u van tevoren al berichten of dat al dan niet gehaald gaat worden en hoe we dit kunnen stroomlijnen met het proces van het Klimaatakkoord. Dus als u die vrijheid in de moties aanbrengt, dan kunnen wij de moties aanraden.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Nou, dat is een heel leuke draai waarvan ik dacht dat die niet ging komen. Daar zijn we uiteraard heel erg blij mee, dat u ze allemaal aanraadt. Ja, het is net ook in mijn woordvoering gezegd: we moeten echt snelheid maken – dat weet u ook als gedeputeerde van GroenLinks. Dus kunnen we ervan op aan dat dit echt naar de voorgrond komt, dit soort zaken?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Ik begrijp uit uw positieve reactie dat u inderdaad er begrip voor hebt dat dit 1 januari 2020 misschien niet allemaal al ligt, maar dat we het proberen te stroomlijnen met het Klimaatakkoord en dat we u op de hoogte houden.

Dan hebt u nog het antwoord op de motie ‘Biomassa’ tegoe. Daar hebben wij al meermalen ook in deze Staten met elkaar over gesproken. Ook daarover staan voorstellen in het ontwerp-Klimaatakkoord. Daarbij wil ik u wel in de overweging meegeven dat we dit inderdaad uit onze berekening kunnen halen, maar houdt u er dan wel rekening mee dat we uiteindelijk worden afgerekend op de cijfers waarvan we landelijk met elkaar hebben afgesproken hoe we dat berekenen. Daar werkt het CPB mee, daar werkt het PBL mee, daar werkt het Rijk mee en het is natuurlijk wel zo handig als je daar zelf ook mee rekent. Je kunt het wel uit je doelstellingen halen, maar dat betekent gewoon dat je meer aan andere duurzame opwekking moet doen. Dat laten wij over aan uw Staten, of u dat wilt.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Wederom de vraag: is de gedeputeerde het met mij eens dat biomassa dus niet duurzaam is en het eigenlijk gewoon totaal niet thuishoort in onze doelstellingen? We kunnen wel zeggen dat we het in onze doelstellingen proppen, maar dan houden we onszelf voor de gek. Bent u dat met me eens?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Volgens mij ligt er nog een motie en die moet nog worden uitgewerkt, daar hebben we al uitspraken over gedaan. Wij werken al op meerdere manieren eraan dat we zoveel mogelijk in beeld moeten brengen hoe we biomassa uit onze eigen regio zoveel en zo goed mogelijk kunnen gebruiken in alle stappen van het eiwitgebruik. Dus daar krijgt u nog een reactie op. Ja, biomassa wordt wel als duurzaam bestempeld. Zo moeten wij dat ook beoordelen, want ook dat hebben wij met elkaar afgesproken. Als u aangeeft dat niet mee te rekenen, dan is dat aan u. Maar dat betekent wel dat de getallen voor duurzame energie en die al dan niet kunnen halen, wel zullen wijzigen en je dus meer aan andersoortige energieproductie moet gaan doen. Ik weet de getallen zo niet uit mijn hoofd, maar volgens wordt biomassa namelijk voor meer dan de helft meegenomen in de berekening van duurzame energie.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ja, ik wil even duidelijk maken dat het niet gaat om elke vorm van biomassa. Het gaat ons daarbij expliciet om de grootschalige verbranding van biomassa. Ik snap uw punt wel, alleen het is echt jezelf voor de gek houden als je zegt dat het duurzaam is. Het wordt wel

duurzaam genoemd, maar het is niet duurzaam. Dus die klimaatdoelstellingen worden officieel misschien gehaald, maar het klimaat heeft er niets aan. Bent u dat met mij eens?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Nee, dat ben ik niet met u eens. Om te voorkomen dat het een technische exercitie wordt: duurzaamheid wordt gebaseerd op de mate waarin er CO₂ wordt afgestaan en weer wordt opgenomen binnen een aantal jaren. Dat is waar dat op wordt gebaseerd. Wij geven daarbij dus aan: houd er wel rekening mee dat u biomassa niet wilt meerekenen, dan de verhouding qua duurzame energie verandert en dan zal dat wat betekenen voor de rest van de cijfers. Uw volgende vraag gaat met name over de grootschalige bijstook. Een groot gedeelte van die cijfers gaat ook over de grootschalige bijstook.

Volgens heb ik alle moties nu behandeld. Volgens mij heb ik dan nog een aantal vragen niet beantwoord. Tijdsplan Startdocument: voor de zomer ligt het er – dat is de planning. Een half jaar na de uitslag van het definitieve Klimaatakkoord moeten we de eerste plannen voor de ontwerp-Regionale Energiestrategie opleveren en een half jaar daarna de definitieve Regionale Energiestrategie.

Er werden nog vragen gesteld over het al dan niet meerekenen van windparken op zee voor onze eigen energieproductie. Dat kan inderdaad niet. Want als wij dat willen, dan klinkt dat allemaal hartstikke leuk en klinkt ook heel logisch, want de zee ligt boven ons en wij zien de Eemshaven als mooi doorvoerpunt. Alleen, ook daarbij geldt weer dat we landelijk hebben afgesproken dat we dat toerekenen naar rato van het aantal inwoners per provincie. Dus tenzij dat ineens exorbitant toeneemt, blijft dat voorlopig gewoon zo als het is.

Dan had Groninger Belang wel een, moet ik zeggen, terechte vraag over de 855,5 megawatt. Ik moest dat even opzoeken. Wat wij altijd hebben gedaan, is dat je met een bepaald opgesteld vermogen per windturbine rekent. Wij hebben even snel gezocht naar het rapport dat u noemde: de RvO neemt daar een ander getal voor. Dat is in ieder geval onze eerste analyse daarvan. Maar ik denk dat het voor uw vraagstelling op zich niet zo heel veel uitmaakt. Want wij zien dat in beide gevallen. Wij hebben een behoorlijk aantal windparken gepland waarvan we van een aantal gewoon nog niet zeker weten hoe dat gaat lopen. We hebben de uitspraak van de Raad van State over Windpark N33 nog niet binnen, zoals u weet. Eemshaven-West is nog niet rond, we hebben een probleem, kan ik wel zeggen, bij de Raad van State als het gaat om de uitbreiding van Windpark Delfzijl-Zuid. En we weten met z'n allen dat we meer moeten doen en daarom hebben we ook nieuw beleid voor duurzame energie ingesteld. Willen we aan 60 procent duurzame energie komen, dan zullen we daar ook nog windenergie bij nodig hebben. Dus ja, u had gelijk dat er andere cijfers staan. Onze eerste inschatting is omdat ze met een ander getal hebben gerekend. Maar in beide gevallen hebben we nog niet de zekerheid dat we de 855,5 megawatt gaan redden.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Houdt dit dan ook in dat, op het moment dat we dan een procedure bij de Raad van State verliezen, we ook dat windpark dan schrappen, omdat we onze doelstelling hebben gehaald van 855,5 megawatt?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Nee, dat is absoluut niet de bedoeling, want zoals u ons ook als opdracht hebt meegegeven, gaat de energietransitie niet over een paar jaar. Klimaatverandering gaat niet over een paar jaar. Gevolgen van de gaswinning gaan niet over een paar jaar en zijn niet zo maar afgelopen. Daar moet een langjarig perspectief in zitten en als wij naar 60 procent duurzame energie toe zouden willen, dan zou ik bijna zeggen dat we alles nodig hebben.

De heer RAM (PVV): Voorzitter, als u mij toestaat, wil ik terugkomen op een vorig punt dat de gedeputeerde opperde over de 97 procent van de wetenschappers die zogenaamd de klimaatopwarming door de mens ondersteunde. Ja, dit is een fabel volgens John Cook. Ik vraag me af of het College op de hoogte is van het werk van Richard Toll, een professor aan de Universiteit van Sussex die deze fabel echt wetenschappelijk onderbouwd heeft weerlegd. En ook of u op de hoogte bent van het *petition project* waarin 31.000 wetenschappers zeggen dat er geen consensus is over de klimaatverandering. 31.000 wetenschappers zeggen dit. Dus de fabel wordt continu herhaald van die 97 procent: dat klopt niet, dat is gewoon wetenschappelijk onderbouwd. Bent u daarvan op de hoogte en wilt u daarop uw beeld bijstellen, vraag ik aan de gedeputeerde?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): U hebt mij allerm minst horen uitspreken dat er geen mensen zijn die dit ontkennen. En er zullen ook zeker wetenschappers zijn die hier een andere visie op hebben. Maar het overgrote deel van de wetenschappers zegt wel dat dit de situatie is. Vandaar dat wij zeggen dat

wij het risico niet nemen om te denken dat het niet zo is. Dus ja, wij willen onze bijdrage leveren, nog los van het feit dat we het natuurlijk om ons heen zien.

De heer RAM (PVV): Dat blijkt dus niet uit de studie. De studie geeft aan dat meer dan 40 procent van de wetenschappers zeer sceptisch staan tegenover de klimaatopwarming door toedoen van de mensheid. En er zijn zelfs 650 wetenschappers die eerst geloofden in opwarming van de aarde door de mensheid en die nu sceptisch zijn geworden. Dus mijn verzoek aan het College is om toch uw huiswerk nog eens een keer over te doen.

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Hartelijk dank voor uw verzoek, maar ik vrees dat ik u moet teleurstellen. Wij zetten onze energie, tijd en geld liever in om te zorgen dat we aan de slag gaan, samen met onze Groningers.

De heer BAKKER (VVD): Ik wilde graag toch nog even terugkomen op de windmolens. Het College zegt dat wij eigenlijk moeten voorkomen dat de minister ingrijpt op die plaatsing en daarmee aan de gang gaat. Wij hebben nu drie heel grote windmolenparken in onze provincie. Zegt het College daarmee dat wij daar zo tussen neus en lippen door nog even twee of drie van die grote windmolenparken bij gaan zetten? Is dat de bedoeling?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Nee, absoluut niet. Dat is zeker niet de bedoeling. Dat is precies de reden waarom we het voorstel hebben gedaan voor nieuw beleid voor duurzame energie in de vorm van een maatschappelijke tender. Daarin vragen we aan de regio's onder welke voorwaarden zij wel windmolens zouden willen. Let op: er staat niet 'grote windparken', maar 'windmolens'. Juist op die manier willen we zorgen dat mensen ideeën kunnen aandragen, dat ze zelf kunnen aangeven hoe ze het wel willen en hoe ze het willen organiseren. Dat kan bijvoorbeeld door het initiatief te nemen tot energiecoöperaties, zodat het geld direct alleen maar naar de omgeving terugvloeit. Dat zij daarbij ook aangeven waar ze dat willen. Dat is echt wat anders dan dat we zeggen dat we er nog windparken bij willen. Maar of we er windmolens bij willen: ja, die mogelijkheid willen we de regio's geven.

De heer BAKKER (VVD): De minister heeft het heel nadrukkelijk over 'grote windparken' gehad en wat de consequentie zou zijn als de provincie daar niet aan mee zou werken.

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): We hebben hier geen mail, brief of zoiets van de minister over gehad. Ik heb wel begrepen dat ze hier uitspraken over heeft gedaan. De precieze formulering weet ik niet. Wat ik wel weet is dat we uiteindelijk natuurlijk met elkaar aan de ene kant CO₂-uitstoot moeten terugdringen en energie moeten besparen en aan de andere kant gewoon duurzame energie moeten opwekken. Nou, volgens mij zijn daar meerdere scenario's voor en ook meerdere samenstellingen. Er werd daarnet al over biomassa gesproken, we hebben het natuurlijk met elkaar over zonneparken gehad en de andere variant zijn windmolens op dit moment. Dus volgens mij is dat de crux, dat we met elkaar duurzame energie opwekken. En of dat dan in de vorm van windmolens is, dat hebben wij nu met elkaar als beleid vastgesteld en we gaan in de Regionale Energiestrategie aan de ene kant kijken hoe we meer duurzame opwekking krijgen op een goede manier en aan de andere kant hoe we ervoor zorgen dat het verbruik verminderd wordt door alle huizen van het gas af te halen.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Ik heb nog geen antwoord op mijn vraag. Die heb ik gesteld in mijn eerste termijn aan deze microfoon en daar heb ik nog steeds geen antwoord op. Vindt de gedeputeerde dat de inwoners voldoende betrokken zijn bij het Klimaatakkoord? U hebt wel aangegeven dat u de gemiddelde inwoner een beetje te dom vindt om 600 pagina's te kunnen lezen en begrijpen en dat wij dat hier allemaal wel kunnen. Want blijktbaar zijn wij slimmer dan de gemiddelde inwoner van Groningen. Maar u hebt geen antwoord gegeven op mijn vraag.

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Om maar even wat dingen uit elkaar te houden: dat laatste heb ik zeker niet aangegeven. Ik heb aangegeven dat het Klimaatakkoord met 600 maatregelen en 233 onderdelen niet geschikt is om voor te leggen bij een volksraadpleging. Is de burger er genoeg bij betrokken? Kijk, er is in Groningen recent onderzoek van de Rijksuniversiteit Groningen gedaan: studenten zijn langs de deuren gegaan, de universiteit heeft die gegevens verzameld en daar conclusies uit getrokken. Daaruit is heel duidelijk gebleken dat de overgrote meerderheid van de Groningers iets wil doen tegen de klimaatverandering en een bijdrage willen doen aan de energietransitie. Dus dat is volgens mij heel belangrijk om in je achterhoofd te houden. Moet je dan

inderdaad voor een Klimaatakkoord het zo gaan organiseren dat iedereen daar input aan gaat leveren? Nou, we moeten volgens mij voorkomen dat het een Poolse landdag wordt. Wat ik daarbij heb gezegd is dat het inderdaad heel goed is dat er volksvertegenwoordigers zijn gekozen die daar vervolgens hun ei over kunnen leggen.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Kan ik dan de woorden van de gedeputeerde zo samenvatten dat ze een enquête door studenten voldoende vindt om de input en betrokkenheid van de inwoners te meten bij zo'n belangrijk akkoord?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Nee, dat was even om te illustreren dat wij in ieder geval hebben gezien dat er draagvlak is om iets te doen tegen de klimaatverandering middels de energietransitie. Daarnaast is er een separaat traject over het Klimaatakkoord, waarbij we nu zitten bij het ontwerp dat wij naar u hebben gestuurd en waarbij we uitgangspunten hebben aangegeven en later daar ook een oordeel over kunnen vellen als er een definitief stuk ligt. Daarbij heb ik aangegeven dat dit soort documenten me inderdaad geschikt lijkt voor raadpleging bij de volksvertegenwoordigers. In de uitvoering daarvan zullen we inderdaad, op het moment dat het dichterbij komt, veel meer de Groningers erbij betrekken.

De VOORZITTER: Ik heb dit punt nu een keer of vijf langs horen komen, dus ik denk dat u het met de antwoorden zult moeten doen.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Nou, volgens mij lopen er twee dingen door elkaar heen.

De VOORZITTER: Een allerlaatste poging dan?

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Allerlaatste poging. Want de gedeputeerde beantwoordt onze motie en die gaat over de volksraadpleging. De vraag was: zijn de inwoners voldoende betrokken geweest bij het Klimaatakkoord? En u geeft een heel mooie procesbeschrijving, u spendeert daar een heleboel woorden aan, maar u geeft eigenlijk geen antwoord daarop. Vindt u nou dat de inwoners voldoende betrokken zijn geweest bij het Klimaatakkoord.

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Ja. Voor de status waarin zich het Klimaatakkoord op dit moment bevindt, wel ja.

De VOORZITTER: U was aan het eind van uw betoog, geloof ik? Dat betekent dat dit een mooi moment is om even te kijken of er behoefte is aan een tweede termijn. Ik zie dat dat het geval is bij mevrouw Voerman.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ja, even een opmerking. Zouden wij een schorsing kunnen krijgen van twee of drie minuten?

De VOORZITTER: Zeker. Hebt u aan twee of drie minuten genoeg?

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ja.

De VOORZITTER: Dan schors ik de vergadering voor drie minuten.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Dames en heren, de drie minuten zijn voorbij. Ik zie de beraadslagingen gewoon doorgaan en twijfel aan mijn gezag. Maar niet heel lang.

De tweede termijn is geopend, ik geef het woord aan mevrouw Voerman.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): We zijn heel erg blij mee met datgene wat de gedeputeerde ons vertelde zojuist. Ze heeft wat moeite met de datum van 1 januari 2020. We willen wel dat er snelheid komt, maar we willen haar gerust wat extra ruimte geven. Daarom zullen we de drie moties waarom het gaat, opnieuw indienen met een aangepast dictum. Daarin is steeds de passage 'voor 1 januari 2020' geschrapt.

De VOORZITTER: Dit is de (gewijzigde) motie met nummer 474, 'Plant bomen tegen klimaatopwarming'. Deze motie is ingediend door de fractie van de Partij voor de Dieren: 'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 13 maart 2019, Constaterende dat

- de ontbossing in ons land volgens Wageningen University & Research procentueel vergelijkbaar is met de ontbossing in het Amazonegebied;
- recentelijk in Groningen zeer veel bos is gekapt om plaats te maken voor landbouwgrond en er ook kap heeft plaatsgevonden om andere natuurtypen mogelijk te maken;
- voor slechts een zeer klein gedeelte van deze bossen een herplantplicht geldt;

Overwegende dat

- ontbossing tot grote broeikasemissie leidt;
- vastlegging van CO₂ door bomen een belangrijke factor is in de strijd tegen klimaatopwarming;
- het College geen duidelijk beleid heeft geformuleerd inzake ontbossing en aanplant van nieuw bos;
- dit voor het behalen van de klimaatdoelstellingen wel noodzakelijk is;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om

1. te onderzoeken waar in de provincie bomen en bossen – natuurbossen, voedselbossen en moerasbossen – aangeplant kunnen worden en wat de kosten en baten daarvan zijn;
2. de resultaten voor te leggen aan de Staten;

En gaan over tot de orde van de dag!

Ten tweede is er dan de (gewijzigde) motie met nummer 475, 'Waterpeil omhoog in veengebied'. Deze motie is ingediend door de fractie van de Partij voor de Dieren:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 13 maart 2019,

Constaterende dat

- de veengebieden in onze provincie door verdroging veel problemen kennen, onder andere verzakking van huizen en infrastructuur;
- vasthouden aan laag waterpeil in de nabije toekomst tot hoge maatschappelijke kosten gaat leiden;
- vasthouden aan laag waterpeil ingrijpende gevolgen gaat hebben voor de bewoners van veengebieden;
- het op een natuurlijk peil brengen van de grondwaterstanden in de veengebieden noodzakelijk is voor het terugdringen van CO₂-uitstoot door veenoxidatie;

Overwegende dat

- mogelijk lagere opbrengsten door veranderend landgebruik niet opwegen tegen de ingrijpende gevolgen en hoge kosten van verdroging en klimaatverandering;
- wachten op toezeggingen voor compensatie door het Rijk onnodige vertraging oplevert;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om

1. een plan van aanpak op te stellen om verdere veenoxidatie tegen te gaan, met daarin een sleutelrol voor het verhogen van de grondwaterstand;

En gaan over tot de orde van de dag!

En ten derde is er dan de (gewijzigde) motie met nummer 476, 'Eiwittransitie'. Deze motie is ingediend door de fractie van de Partij voor de Dieren:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 13 maart 2019,

Constaterende dat

- het vergroten van de consumptie van plantaardige eiwitten in het ontwerp-Klimaatakkoord als een belangrijke bijdrage aan de klimaatopgave wordt genoemd;

Overwegende dat

- tot op heden de eiwittransitie nog geen onderdeel uitmaakt van het Programma Duurzame Landbouw;
- regionale teelt van plantaardige eiwitten niet alleen bijdraagt aan het verkleinen van de provinciale voetafdruk, maar ook positieve effecten kan hebben op natuur en biodiversiteit;
- regionale teelt van plantaardige eiwitten extra klimaatwinst oplevert door de korte transport- en verwerkingsketen;
- teelt van plantaardige eiwitten een nieuw verdienmodel biedt;
- de provincie waar mogelijk in haar beleid het voortouw zou moeten nemen om de eiwittransitie aan te jagen;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om

1. te inventariseren welke mogelijkheden er in Groningen zijn om vaart te zetten achter de eiwittransitie en op welke wijze aangepast of nieuw provinciaal beleid hieraan kan bijdragen; En gaan over tot de orde van de dag!

De heer BAKKER (VVD): Even heel kort. Onze motie is geen oproep tot burgerlijke ongehoorzaamheid en is ook geen oproep om de wet te overtreden – dit nog even als toelichting.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Wie verder? Geen anderen?

Dan geef ik nu het woord aan de gedeputeerde in tweede termijn.

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Ik begrijp dat er geen aangepaste motie ligt van de VVD. Dan zou ik u willen aangeven dat we als College zeggen dat we het inderdaad totaal onwenselijk vinden dat de doorzettingsmacht gebruikt gaat worden. Veel liever pakken we de handschoen op om met elkaar het goed te gaan organiseren zodat dit niet nodig is en daartoe alle zeilen bij te zetten. Maar de oproep aan het College om niet mee te werken bij het gebruiken van doorzettingsmacht – als dat aan de orde zou zijn – vinden we te ver gaan. Omdat als er doorzettingsmacht danwel rijkscoördinatie wordt gepleegd, dan wordt ook verwacht van de verschillende overheden daaronder dat daaraan wordt meegewerkt.

De heer BAKKER (VVD): Ik heb expres in tweede termijn gezegd dat het geen oproep is om de wet te overtreden. Dus daar wettelijk dan meegewerkt moet worden, gaan wij ervan uit dat het College dan ook meewerkt. Juist die toelichting heb ik gegeven om die onduidelijkheid, die er blijkbaar was, nader te duiden. Kan het College daarmee leven?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): We houden wat moeite met de formulering dan. Dus wellicht kunnen we elkaar daarin vinden dat u gewoon een toezegging hierop hebt. En dat wij zeggen dat wij het met elkaar eens zijn en wij willen uitspreken dat het totaal onwenselijk is dat er doorzettingsmacht wordt gebruikt. Want de formulering houdt daar toch echt aan vast. Dus ik snap dat u zegt dat u geen wetten wilt overtreden, maar het niet-uitvoeren en niet-meewerken aan vergunningen voor inpassingsplannen op het moment dat het wel vereist wordt, spreekt dat elkaar toch wat tegen. Dan zou ik zeggen: wellicht kunt u leven met de toezegging, dan vinden we elkaar dan.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Dan zijn wij toe aan het sluiten van de beraadslaging om te stemmen over de moties. Wat denkt u? Denkt u dat u het, na de mondelinge toelichting op de wijziging van de moties van de Partij voor de Dieren, het wel trekt? Of moet ik even wachten tot ze zijn rondgedeeld? Wie wil er even wachten? Niemand? Dan gaan we door.

De heer Bakker.

De heer BAKKER (VVD): Wij kunnen leven met de toezegging van het College dat de strekking van onze motie wordt uitgevoerd en wij willen haar bij dezen graag intrekken.

Ik zit nog even in de richting van de heer Kaatee te kijken, want hij is medeondertekenaar. Ik hoop dat hij het ermee eens is.

De heer KAATEE (Fractie Kaatee): Jazeker.

De VOORZITTER: Dan is die motie ingetrokken, maar dan resteert er nog een bosje andere moties. De beraadslaging is gesloten.

Wie wil er een toelichting geven op zijn of haar stemgedrag? Ik kondigde zonet aan dat ik daar iets over zou zeggen. In het vorige rondje ben ik heel coulant geweest met tamelijk polemiserende stemverklaringen. Daar zijn ze niet voor, maar toen was het om een derde termijn te voorkomen. Dat is nu niet het geval, dus graag een korte heldere toelichting op het stemgedrag, als u dat nodig vindt.

Ik begin bij de heer Schmaal.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Motie 466: nou, mooi dat de doorrekening er vandaag is. Wij gaan dus mee met deze motie, omdat de verdeling niet goed is.

Motie 468: daar gaan we in mee, omdat wij vinden dat de inwoners niet voldoende betrokken zijn bij het Klimaatakkoord.

Onze eigen motie houden we gewoon in stand. Want een volksraadpleging die de gedeputeerde wil, is kiezen tussen 200 of 300 meter hoge windmolens.

Motie 470: daar gaan we niet in mee.

Dat geldt ook voor motie 474, 475 en 476.

De heer MASTENBROEK (SP): Ja, ik ga toch weer de randjes opzoeken, want ik had nog iets willen zeggen over motie 467 dat wij daarvoor zouden stemmen. Jammer dat die is ingetrokken, mooi dat er een toezegging is.

En nu zal ik me weer netjes aan de orde houden. Bij motie 469 gaan wij tegen stemmen. Het punt zit wat ons betreft dan in de korte termijn waarop die raadpleging dan zou moeten zijn. Voor ons is een meldweek en een raadpleging wel van heel groot belang in het verdere proces.

Motie 470: daar zullen wij uiteindelijk tegen stemmen. Wel met de opmerking dat wij het absoluut eens zijn met de mening dat de grootschalige biomassa-bijstook niet duurzaam is en dat die eigenlijk ook niet zou moeten worden meegenomen bij die klimaatdoelstellingen. Maar voor ons is een overweging dat die biomassa-bijstook wel is meegenomen bij de doelstellingen. Dus als wij dat er nu uit schrappen, dan zullen wij op heel korte termijn heel grote dingen weer moeten gaan toevoegen. Dus dat maakt dat wij ertegen zijn, maar wij zijn wel tegen die biomassa-bijstook.

De heer KAATEE (Fractie Kaatee): Ik ga tegen motie 466 stemmen van de SP en de Partij van de Arbeid. Ten eerste wordt er gesteld dat het om vervuilende bedrijven gaat. Nou, we hebben het over biomassa: biomassa gedijt uitstekend met CO₂, dus zo vervuilend is het allemaal niet. Bovendien wekt het de illusie dat de kosten niet bij de burgers terechtkomen. Die komen linksom of rechtsom toch bij de burger terecht, dus vandaar.

De heer MIEDEMA (GroenLinks): Motie 466 van de SP over de klimaatrechtvaardigheid zullen wij steunen – dat heb ik in mijn woordvoering al toegelicht.

Motie 468 van de PVV: daar zijn wij het volstrekt mee oneens. Dus die zullen wij niet steunen.

Van motie 469 over de volksraadpleging heb ik ook in mijn woordvoering aangegeven dat we die niet zullen steunen. We zijn voor dat onderdeel 2 om de bevolking c.q. de inwoners beter te betrekken bij de Regionale Energiestrategie.

Dan de vier moties van de Partij voor de Dieren. Een algemene opmerking is dat we het op zich wel jammer vinden dat die grote onderwerpen verder zonder inhoudelijke discussie nu als moties worden ingediend. Maar inhoudelijk kunnen wij met alle vier moties instemmen.

Bij motie 470 zaten wij een beetje over hetzelfde te dubben als de SP, over het niet-meenemen van die biomassa in de klimaatdoelstellingen. Maar we vinden toch belangrijk dat dat grootschalige verbranden van biomassa met houtpallets enzo uit het buitenland, echt niet duurzaam is en dat we zeker op termijn uit de doelstellingen zouden moeten halen.

De heer VAN DEN BORN (ChristenUnie): Op de agenda staan de procesbrief en de intentieverklaring naar aanleiding van het klimaatdebat. De inhoudelijke discussie zal wat de ChristenUnie betreft plaatsvinden bij het vaststellen van de Startnotitie, die naar wat wij hoorden zo rond de zomer zal komen. Daar horen wat ons betreft de ingediende moties thuis. Indien de moties niet worden aangehouden, zullen wij tegen alle moties stemmen.

De heer DE WIT (CDA): Wij kunnen ons aansluiten bij de woorden van de ChristenUnie. Wij willen ook niet voor de muziek aan lopen.

Mevrouw BEENEN (PvdA): Motie 468 steunen we niet.

Motie 469: hoewel punt 2 in het dictum voor ons een vanzelfsprekendheid is, gaan we de motie niet steunen omdat wij ook vinden dat het Klimaatakkoord te groot en te complex is voor een volksraadpleging.

Motie 470 steunen we niet onder dezelfde argumentatie als GroenLinks en de SP.

Motie 474 zullen we steunen, omdat het onderzoek de moeite waard is en het eventueel betrokken kan worden bij de verdere uitwerking van de RES.

Motie 475 steunen we.

Motie 476 zullen we ook steunen. Want op basis van een werkbezoek dat we kortgeleden aan AVEBE hebben gebracht, zijn wij naar aanleiding daarvan er ook overtuigd van geraakt dat we deze motie gaan steunen.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Motie 466: het voorliggende Klimaatakkoord leidt tot armoede en verpaupering. Het is klimaatutopie zonder draagvlak, omdat mensen gewoon niet weten wat het inhoudt. De PVV mist hierbij realisme, vandaar geen steun.

Motie 469: de PVV wil überhaupt geen uitvoering van een Klimaatakkoord waar Provinciale Staten en inwoners nooit bij zijn betrokken. Toch spreekt ons in het dictum het referendum aan, maar dan in de zin van: wel of geen Klimaatakkoord. Dat vinden wij dan wel belangrijk. Wij kiezen dan uiteraard voor geen enkel Klimaatakkoord. Maar wij steunen de motie dus wel.

Mevrouw KRUIZE (D66): D66 volgt wat betreft de moties 466, 468 en 469 de woordvoering van de ChristenUnie en het CDA.

Voor wat betreft motie 470 volgen we de woordvoering van de SP. Inderdaad geven ook wij iedere keer weer aan dat de grootschalige verbranding bij de bijstook van biomassa niet duurzaam is. We zijn het er helemaal mee eens dat die meegenomen mag worden. Alleen, we zullen de motie niet steunen om de reden die ook al door de SP is uitgelegd.

Voor wat betreft motie 474, 475 en 476 zouden deze kunnen helpen bij het opstellen van de Regionale Energiestrategie. Dus we volgen hierbij de lijn van de PvdA.

De VOORZITTER: Zie ik nog iemand over het hoofd? Dat is niet het geval. Dan kunnen we gaan stemmen.

Dat begint met motie met nummer 466, 'Klimaatrechtvaardigheid'. Wie is er voor die motie? Voor deze motie stemmen de fracties van de Partij van de Arbeid, de Partij voor de Dieren, Groninger Belang, de SP, de Partij voor het Noorden en GroenLinks. Wie is daartegen? Daartegen stemmen de fracties van de PVV, D66, de ChristenUnie, de VVD, de Fractie Kaatee en het CDA. De motie is aangenomen.

Dan motie met nummer 467, 'Geen dwang bij windmolens': die motie is ingetrokken.

Dan ben ik bij motie 468, 'Stop het Klimaatakkoord en de RES'. Wie is er voor deze motie? Voor deze motie stemmen de fracties van de PVV, Groninger Belang en de Fractie Kaatee. Wie stemt daartegen? Daartegen stemmen de fracties van de Partij van de Arbeid, de Partij voor de Dieren, de SP, D66, de ChristenUnie, de VVD, de Partij voor het Noorden, GroenLinks en het CDA. De motie is verworpen.

Dan motie 469, 'Volksraadpleging Klimaatakkoord en Energiestrategie' Wie stemt er voor deze motie? Voor deze motie stemmen de fracties van de PVV, Groninger Belang, de Fractie Kaatee en de Partij voor het Noorden. Wie stemt daartegen? Daartegen stemmen de fracties van de Partij van de Arbeid, de SP, D66, de ChristenUnie, de VVD, GroenLinks en het CDA, zodat ook deze motie is verworpen.

Dan de motie met nummer 470, getiteld 'Biomassa'. Wie is er voor deze motie? Voor deze motie stemmen de fracties van GroenLinks, de Fractie Kaatee, de Partij voor de Dieren en de PVV. Wie is daartegen? Daartegen stemmen de fracties van de Partij van de Arbeid, Groninger Belang, de SP, D66, de ChristenUnie, de VVD, de Partij voor het Noorden en het CDA. De motie is verworpen.

Dan de gewijzigde motie met nummer 474 (was 471), 'Plant bomen tegen klimaatopwarming'. Wie is er voor deze motie? Voor deze stemmen de fracties van de Partij van de Arbeid, de Partij voor de Dieren, de SP, D66, de VVD, de Fractie Kaatee, de Partij voor het Noorden en GroenLinks. Wie is daartegen? Daartegen stemmen de fracties van de PVV, Groninger Belang, de ChristenUnie en het CDA. De motie is aangenomen.

Dan ben ik bij de gewijzigde motie met nummer 475 (was 472). Daar staat boven 'Waterpeil omhoog in veengebied'. Wie is er voor deze motie? Voor deze motie stemmen de fracties van de Partij van de Arbeid, de Partij voor de Dieren, de SP, D66, de Fractie Kaatee, de Partij voor het Noorden en GroenLinks. Wie is daartegen? Daartegen stemmen fracties van de PVV, Groninger Belang, de ChristenUnie, de VVD en het CDA, zodat de motie is aangenomen.

Dan gewijzigde motie met nummer 476 (was 473), 'Eiwittransitie'. Wie is er voor die motie? Voor die motie stemmen de fracties van de Partij van de Arbeid, de Partij voor de Dieren, de SP, D66, de Fractie Kaatee, GroenLinks en de Partij voor het Noorden. Wie is daartegen? Daartegen stemmen de fracties van de PVV, Groninger Belang, de ChristenUnie, de VVD en het CDA, zodat ook deze motie is aangenomen.

Is er nog meer? Nee, dat is het. Daarmee zijn we aan het eind van deze moties gekomen en dus ook aan het einde van dit vergaderpunt.

C. Uitbreiding Camping Wedderbergen

De VOORZITTER: Dames en heren, let even op. Met dit volgende agendapunt is er iets: er zijn namelijk nieuwe ontwikkelingen sinds vandaag. Wat ik u wil voorstellen is dat de gedeputeerde, de heer Staghouwer, even vertelt wat er aan de hand is en dat u dat één, mogelijk twee agendapunten de tijd krijgt om even op u in te laten werken wat daar de consequenties van zouden moeten zijn.

De heer STAGHOUWER (gedeputeerde): Het leek mij goed u even op de hoogte te stellen van een mailbericht dat ik vanmorgen binnenkreeg. Ik heb dat ook even met de Partij voor de Dieren besproken. Het gaat om een mailbericht van de indieners van de aanvraag ter vergroting van de camping in Westerwolde. De indieners hebben gisteren een gesprek gehad met de gemeente Westerwolde en zij hebben kennisgegeven van het feit dat zij hun aanvraag voor een vergunning intrekken. Dat betekent dat de ontwikkeling die zij daar wilden gaan aanbrengen, niet meer in deze situatie gaan realiseren. Dat betekent ook dat de grond onder de subsidieverlening voor het LEADER-programma is weggefallen. Dat betekent ook dat de ingrepen die er gedaan zijn ten aanzien van het Natuurnetwerk, ongedaan gemaakt en hersteld moeten worden. Dat is een verplichting die de gemeente heeft en die daarop toe zal zien.

Dat betekent met elkaar toch wel enige invloed op dit agendapunt, vandaar dat het mij goed leek om u daarover te informeren.

De VOORZITTER: Het is aan de Staten om te beoordelen wat de impact van deze nieuwe ontwikkelingen op dit agendapunt zou moeten zijn. Ik stel u voor om dit agendapunt na agendapunt 3.E, dus over twee agendapunten, te behandelen. Ik zie dat u daarmee kunt leven. Dan hebt u even de tijd om daarover na te denken.

D. Uitkomst bestuurlijk overleg Rijk-regio BO-MIRT

De heer WOLTERS (SP): Ja, we hebben getwijfeld of ik hier nog heen zou moeten lopen. We hebben het in de commissie over dit punt, BO-MIRT, gehad. We hebben een uitgebreide toelichting gekregen over hoe die hele procedure loopt bij het BO-MIRT. Er zijn allerlei provincies die natuurlijk graag dingen willen, het Rijk moet op gegeven moment een aantal daarvan honoreren en dan zul je natuurlijk niet altijd je zin krijgen. Aangekondigd is ook dat er snel aan het begin van de volgende Collegeperiode gesproken zal worden over het provinciale MIRT. Dan komen er natuurlijk allerlei wensen en wat wij als mooie stip op de horizon willen zien en waar we naartoe willen werken, komt dan aan de orde.

Verder ben ik benieuwd wat er aan moties komt en daar zal ik dan verder op reageren.

De heer BATTERMAN (PvdA): [Houdt zijn bijdrage in het Gronings.] Het verging ons net als de SP: we hebben er in de commissievergadering uitgebreid over gesproken met elkaar. Ik ben benieuwd wat voor moties er straks zullen komen en daar zullen wij ons standpunten over aangeven.

Mevrouw VAN KLEEF (CDA): Ja, we hebben in de commissie hier natuurlijk al ruim over gesproken. Afgelopen Statenperiode heeft PS zijn ambities kunnen aangeven en die vormden ook het kader voor GS om met het Rijk in gesprek te gaan over een nieuw MIRT. De uitkomsten hiervan liggen voor in een brief.

Het CDA is wel van mening dat allerlei ontwikkelingen in onze provincie heel belangrijk zijn, met name voor het vestigingsklimaat en economische ontwikkelingen, maar ook de ontsluiting van ons Ommeland. We gaan er ook vanuit dat de gedeputeerde hier nog steeds aandacht voor blijft vragen. Zoals ook in de commissie was aangegeven, is het van belang dat ook wij, de Statenfracties, dit blijven doen bij onze Tweede Kamerfracties wat de ambities zijn van onze provincie. Dan kun je ook een-op-een aangeven waar de belangen liggen voor onze provincie.

De heer ZWERTBROEK (D66): Nu moet ik eerlijk bekennen dat ik niet eens de behoefte had om bij dit agendapunt inhoudelijk nog iets te zeggen. Maar nu ik toch de kans heb – het is mijn laatste keer – doe ik dat toch maar even.

De portee van het uitgebreide debat in de commissie ging er met name over wanneer en hoe vaak wij als commissie en als Staten moeten vergaderen over het BO-MIRT. Dat is ook de reden van het verzoek tot dit agendapunt in de Statenvergadering. Daar zal een motie over worden ingediend, is ons vooraangekondigd en mijn fractie heeft daar eigenlijk geen behoefte aan. Reden is – dat is

eigenlijk ook de oproep die ik aan eenieder hier wil doen – namelijk dat wij hier altijd alles kunnen agenderen wanneer we dat willen. Dus of het nou één keer per jaar is – wat nu gebruikelijk is bij het BO-MIRT – twee keer per jaar, twaalf keer per, misschien wel vaker: volgens mij kunnen wij dat allemaal zelf regelen. Dus mocht er een motie in die trant komen – wat ik verwacht – dan zullen wij daartegen stemmen.

Maar net als bij andere agendapunten haalt ook vandaag de actualiteit het debat weer in. Dat gaat over een project dat in het BO-MIRT staat en dat is de spoorlijn Groningen-Stadskanaal. Daarover wil ik het College – maar ook de collega's van de ChristenUnie overigens, die daar de aanvoerders van zijn geweest – complimenten maken voor hun inzet dat er vandaag een akkoord is bereikt, zodat de trein gaat rijden naar Stadskanaal. Complimenten daarvoor en ik stel voor dat we daar in de toekomst met z'n allen met de trein naartoe gaan.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Ik wil de heer Zwertbroek complimenteren met zijn galgenspeech en ik wijs de aanwezigen erop dat het gebruikelijk is dat je daarbij gewoon wel mag interromperen.

De heer BAKKER (VVD): [Houdt zijn bijdrage in het Gronings.] Het BO-MIRT, oftewel Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte & Transport, is een jaarlijks bestuurlijk overleg tussen Rijk en regio over dit programma. De afspraken die afgelopen november gemaakt zijn, liggen nu in afschrift bij ons voor. Over de afspraken zelf wil ik nog één opmerking maken. De reactivering van de spoorlijn Veendam-Stadskanaal komt er in ieder geval aan en wij willen ook het College daar een compliment over maken dat het dat voor elkaar gekregen heeft.

Wij komen er verder als het noorden wat bekaaid af als je het totale programma bekijkt. Andere provincie bedienen zich van een actieve lobby gezamenlijk, GS met PS, richting Tweede Kamerfracties en ministers. Op die manier is bijvoorbeeld de verbreding van de sluis bij Kornwerderzand met stip op de lijst terechtgekomen. Volgens ons is het verstandig om de koppen bij elkaar te steken als GS en PS en wel voor de behandeling in het Haagse.

De heer VAN DEN BORN (ChristenUnie): Als ik heel kort kan zijn, dan sluit ik mij aan bij de woordvoering van D66. Want wat is het vandaag een goede dag om te spreken over het bestuurlijk overleg over de infrastructuur. Juist vandaag hebben we mogen zien wat de waarde is van dit overleg en de Groningse inbreng. Dankzij de gezamenlijke inzet van de gemeenten, provincie en het Rijk kan de trein naar Stadskanaal gaan rijden. Dat is ontzettend goed nieuws voor de inwoners van Stadskanaal. Investerings in bereikbaarheid van onze regio zijn mogelijk als gemeenten, provincie en op landelijk niveau aanhoudend en gezamenlijk pleiten voor goede verbindingen. Voor de ChristenUnie ligt daar de sleutel tot succes.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ik wil me beperken tot het indienen van een motie. Het gaat erom dat we meer betrokken moeten worden bij dat BO-MIRT. En ook de lobby naar Den Haag en Brussel is toch ook belangrijk. Dat willen nog even kracht bijzetten met deze motie.

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 477, 'Meer grip op BO-MIRT'. Deze motie is ingediend door de fractie van de PVV:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 13 maart 2019,
Constaterende dat

- Provinciale Staten onvoldoende en niet op de juiste momenten bij het BO-MIRT wordt betrokken;
- Provinciale Staten gebaat is bij meer inzicht in de lobby met betrekking tot het BO-MIRT;
- de provincie Groningen haar visie op openbaar vervoer over de periode 2020-2040 niet consequent deelt met Den Haag en Brussel;

Overwegende dat

- Provinciale Staten meer bij het BO-MIRT zou moeten worden betrokken;
- Provinciale Staten in dat geval ook actief zijn politieke netwerk in Den Haag en Brussel kan aanwenden;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om

1. Provinciale Staten actief te betrekken bij de lobby inzake mobiliteit en infrastructuur;
2. Provinciale Staten te betrekken bij de prioritering van projecten in het BO-MIRT, waarbij Provinciale Staten zijn wensen en bedenkingen tijdig kenbaar kan maken;

En gaan over tot de orde van de dag!

Mevrouw BLINK (Groninger Belang): [Houdt haar bijdrage in het Gronings.] Het BO-MIRT is het nationaal programma voor wegen, water, spoor, ruimte en transport en daarvan vinden wij dat dat een totaal vergeten onderdeel is in deze Staten. We hebben het er eigenlijk nooit over. Daardoor ligt er geen toekomstplan voor deze provincie en daarmee voor het hele noorden. En dan hebben we het niet alleen over binnen onze provincie zelf, maar vooral onze bereikbaarheid van de Randstad. Want wij kunnen er haast niet komen, terwijl we toch ook vooral allemaal met elkaar per trein sneller die kant op moeten kunnen gaan. Want dat scheelt een hele hoop brandstof en ook nog een hele hoop uitstoot.

Wij denken dus dat als we hier zeker twee keer per jaar praten met elkaar en dan ook een duidelijker beeld krijgen van wat we nu eigenlijk hier willen voor deze provincie en het hele noorden, we daardoor onze lobbyisten met een betere en duidelijkere boodschap op pad sturen. Dan bereiken we misschien iets en hoeven we niet weer in de media te lezen dat het hele noorden niet voorkomt in de toekomstvisie van Nederland op het spoor. Daarom dienen wij de volgende motie in.

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 478, 'Een lijntje werpen'. Deze motie is ingediend door de fractie van Groninger Belang, mede namens de fracties van de PVV en de Partij voor het Noorden: 'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 13 maart 2019,

Overwegende dat

- het BO-MIRT een belangrijk Nationaal Programma is op het gebied van infrastructuur, ruimte en transport;
- tijdens de verschillende overleggen zoals de Spoortafels en overleg met het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat deze gelden worden verdeeld;
- de Provinciale Staten een controlerende en kaderstellende rol hebben;
- GS een actieve informatieplicht heeft naar PS;

Van mening zijnde dat

- een te klein deel van deze gelden de noordelijke provincies bereikt;
- dit programma een grotere rol zou moeten hebben op de agenda van de Provinciale Staten, zodat PS zijn controlerende en kaderstellende rol beter kan uitvoeren;
- GS vanuit zijn taak tot actieve informatieplicht telkens na een overleg PS dient te informeren;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om

1. het programma BO-MIRT twee keer per jaar te agenderen en daarbij Gedeputeerde Staten de opdracht te geven, Provinciale Staten van de nodige informatie te voorzien;

En gaan over tot de orde van de dag!

De heer ZWERTBROEK (D66): Ik heb eigenlijk een wat praktische vraag. Want ik snap dat de motie oproept tot meer informatie, terwijl er de informatieplicht is vanuit het College van Gedeputeerde Staten naar Provinciale Staten. Dus ik wil eigenlijk wel wat meer weten van de beweegredenen van mevrouw Blink waarom zij deze motie heeft ingediend. Dit schuurt bijna aan de orde van de Staten, daar wij individueel als Statenleden en als fractie altijd het recht hebben om informatie op te vragen, maar ook kunnen zeggen dat wij het BO-MIRT willen bespreken bij een eerstvolgende commissievergadering. Dus wat moet dit toevoegen aan het recht dat wij al hebben volgens de orde?

Mevrouw BLINK (Groninger Belang): Ik wil nog een keer duidelijk benadrukken dat wij beter geïnformeerd willen worden. En zodra de zaken besproken zijn, willen we dat ook graag meteen weer terugkrijgen en terugzien in de stukken, zodat wij als Staten ook kunnen controleren wat bij monde van de gedeputeerde namens het College nu eigenlijk ingebracht wordt.

De heer ZWERTBROEK (D66): Dus voor de laatste keer – ter verduidelijking: mevrouw Blink stelt dat op het moment dat er nieuws is, Gedeputeerde Staten dan moet rapporteren aan Provinciale Staten. Is dat niet oud nieuws?

Mevrouw BLINK (Groninger Belang): Dat zou ik wel denken, ja.

Dan tot slot: ik wil graag dat we hier met elkaar ervoor gaan zorgen dat er meer geld terugkomt van die gasbaten die hier uit onze bodem gehaald worden. Dat verdienen wij, deze provincie verdient dat, maar zeker ook onze inwoners verdienen dat. Dus laten we daar met elkaar voor gaan knokken.

De heer MIEDEMA (GroenLinks): GroenLinks vindt het van groot belang om regelmatig te spreken in de Staten over de grote infrastructurele projecten die in het landelijk bestuurlijk overleg BO-MIRT

besproken worden. We hebben in Groningen en in heel Noord-Nederland lang geprofiteerd van de zogenaamde Zuiderzeelijngelden, waardoor veel grote verkeersprojecten konden worden uitgevoerd, maar wel nu in voorbereiding zijn genomen. Dit programma loopt nu langzamerhand op zijn eind en er zijn nog geen nieuwe grote projecten vanuit Groningen op de projectlijst gezet van het BO-MIRT.

Vanuit GroenLinks zijn er wel twee spoorprojecten die daar wat ons betreft zeker voor in aanmerking komen. Dat zijn de Nedersaksenlijn, het tracé Groningen-Stadskanaal-Emmen-Enschede, en de Lelylijn tussen Groningen, Heerenveen, Emmeloord en Lelystad. Beide naast het al lopende traject van de Wunderline, de sneltrein Groningen-Bremen, die natuurlijk ook uitgevoerd moet worden.

Vanochtend kwam het goede nieuws dat het doortrekken van de spoorlijn naar Stadskanaal geregeld is. Complimenten voor het College van GS en in het bijzonder gedeputeerde Gräper dat dit toch nog voor de verkiezingen is gelukt.

Tot slot: de gedeputeerde heeft in de commissie aangegeven dat het provinciale MIRT en de OV-visie in 2020 met de nieuwe Staten besproken zullen worden. Daarom hebben wij geen behoefte aan de moties van Groninger Belang en de PVV om dit onderwerp vaker op de agenda te zetten.

De heer ZWIERS (PvH): Nog geen 1 procent van de infrastructurele werken komt naar het noorden toe – jammer, een gemiste kans, zouden wij kunnen zeggen. In de toekomstvisie of langetermijnlijst hadden wij die graag gezien. Voor de spoorlijn Veendam-Stadskanaal wel een pluim richting dit College en de gedeputeerde Gräper: goed werk en wij zijn er hartstikke blij mee dat die er komt. Wij lezen dat u bezig bent met het doortrekken van de lijn naar Emmen. Dat stuit nog op een aantal bestuurlijke belemmeringen, maar oké, het staat wel op de agenda.

Maar een bepaalde visie kun je van het College verwachten en misschien komt het komende College daar ook mee. Wij hebben gedacht aan een spoorverbinding richting Lauwersoog of een spoorverbinding naar Lelystad. En als dat niet lukt, in ieder geval een spoorverbinding van Groningen naar Drachten: dat scheelt heel veel in de ontlasting van de Stad en de vermindering van CO2-uitstoot van het woon-werkverkeer.

Onze gedeputeerde zit met haar D66-collega Van Veldhoven midden in de nacht op haar VIP-stoel heen en weer te reizen naar de Randstad. De tijdswinst is 12 minuten en dan sla je Assen, een belangrijke partner, ook nog over. Jammer, SNN. Ik las dat het SNN een heel goede instantie is, maar dat soms ook achter de rug van de mensen die lobbyen, ook nog weer bestuurders ergens heen gaan. Dat moet ook verboden worden, men moet gezamenlijk optrekken om iets binnen te halen. Want de lobby vanuit Brabant en Limburg is veel sterker dan bij ons. Dus let daarop en ga daar gezamenlijk goed mee aan de slag. Moet dit het toekomstbeeld worden, die 12 minuten? Nee. Als je Assen aan moet doen – dat ben je eigenlijk verplicht – dan doe je er nog steeds 9 minuten sneller over.

Er moet ook veel geld gestopt worden in allerlei infrastructurele maatregelen, misschien wel een miljard. Nou, dan heb je al in ieder geval een start voor de spoorbaan van Lelystad richting Groningen via de belangrijke tussenliggende plaatsen. Dan ben je al een heel eind op gang en ontkom je aan de flessenhals bij Zwolle. Want dat blijft natuurlijk ook een behoorlijk knelpunt.

Ook de verbreding van de vaarwegen, zoals Lemmer-Delfzijl, laat nog lang op zich wachten. De locatie Stroobos, wordt gezegd, komt nog op de agenda, maar wij denken aan een zeesluis bij Delfzijl en eventueel een aquaduct bij Appingedam enzovoort, enzovoort. Om werkgelegenheid te behouden in de scheepvaart zou een visie op verbreding van het Winschoterdiep vanaf Hoogezand naar de aansluiting met het Eemskanaal ook geen overbodige luxe zijn. Dat is een aantal dingen dat u mee zou moeten nemen in een visie. U hoeft ze niet van mij over te nemen, maar denk eens een keer heel breed ten aanzien van onze provincie in het kader van werkgelegenheid en mogelijkheden.

Wij zijn het eens met Groninger Belang en de PVV wat de moties betreft. Dat het MIRT gewoon structureel op de agenda moet komen en dat je dus gezamenlijk goede wensen en verbeteringen voor het noorden, inclusief Groningen, op de agenda kunt zetten.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Dan kijk even of de heer Kaatee behoefte heeft aan woordvoering. Dat is niet het geval. Dan zal namens het College gedeputeerde Gräper spreken.

Mevrouw GRÄPER (gedeputeerde): Vandaag spreken wij met elkaar over het BO-MIRT in, denk ik, aangename omstandigheden, omdat wij gisteren als College het besluit hebben kunnen nemen over de realisatie van de spoorlijn tussen Groningen en Stadskanaal. Hoewel ik namens het College de verschillende complimenten natuurlijk dankbaar aanvaard, denk ik dat dit ook wel de plek is om te benadrukken dat dit een traject is geweest dat lang heeft geduurd, maar zeker niet alleen maar een zaak is geweest van dit College. Het is alleen maar tot stand gekomen dankzij de samenwerking en

de medewerking van heel veel partijen. Vanochtend hebben wij gelukkig ook met veel van die partijen dit moment met elkaar kunnen vieren of bekrachtigen. Maar ik denk dat het hier ook wel op zijn plek is om in ieder geval speciaal daarvoor de STAR nogmaals te bedanken. Zij hebben zich bereid getoond om boven hun eigenbelang uit te stijgen en te kijken naar het belang van ons als provincie in het realiseren van deze verbinding en met ons het gesprek aan te gaan over welke consequenties dat voor hen heeft en hoe zij daar ons in kunnen helpen. Het feit dat wij met hen tot overeenstemming zijn gekomen, geeft aan de ene kant hun de mogelijkheid om de komende jaren met die stoomtreinen te blijven rijden. Tegelijkertijd stelde het ons als provincie in de gelegenheid om een passagierstreinverbinding met Stadskanaal te realiseren en dat verdient denk ik een groot compliment aan de STAR. Ik zou deze plek er ook voor willen gebruiken om dat nog eens een keer onder de aandacht te brengen.

Het project van de spoorlijn naar Stadskanaal is denk ik om meerdere redenen een goed voorbeeld om de discussie hier met elkaar ook over te voeren, omdat tot afgelopen november de spoorlijn Stadskanaal-Veendam niet op welke BO-MIRT-agenda dan ook heeft gestaan. Toch is het een project waar wij als Staten volgens mij al sinds de vorige eeuw met elkaar over spreken. Dat geeft denk ik ook wel aan hoelang dit soort trajecten in de infrastructurele wereld speelt, maar ook dat het BO-MIRT niet de enige manier, niet de enige plek en niet het enige middel is op basis waarvan wij als provincie die ambities, die wij met elkaar hebben, proberen voor elkaar te krijgen. Dus dat gaat om de keuze om met elkaar na te denken over hoe we het BO-MIRT beter kunnen gebruiken. Tegelijkertijd vind ik het ook van belang om namens het College hier te benadrukken dat dat slechts 'een' middel is, niet 'het' middel. En ook dat er vaak vele jaren aan trajecten en lobby aan voorafgaan, voordat iets op een BO-MIRT-agenda staat als sluitstuk van een proces. Ik denk dat het ook goed is om ons daar dus niet blind op te staren, maar ons vooral met elkaar bezig te houden over wat dan die bredere ambitie en die bredere agenda is die we met elkaar willen voeren en die verschillende instrumenten die wij met elkaar daarvoor hebben. Of het nou de BO-MIRT-tafel is of bijvoorbeeld de OV- en Spoortafel of het is de Tour de Force waar wij gezamenlijk met de andere provincie praten over de fiets, al die verschillende tafels zijn van belang om onze ambities en onze ideeën te realiseren.

Daarnaast denk ik dat het van belang is om met elkaar te benadrukken dat wij op verschillende momenten op verschillende tijdstippen spreken over die langetermijnambitie voor ons als provincie op het gebied van infrastructuur is.

Mevrouw BLINK (Groninger Belang): Ik vraag mij af of mevrouw Gräper het ook met mij eens kan zijn dat, om tot een goede toekomstvisie te komen op het infragebeuren BO-MIRT, je het daarom juist niet vaker met elkaar over moet hebben. Dan kun je tot een gezamenlijke, goed staande toekomstvisie komt waarmee je dan de boer op kunt om ook gericht te kunnen gaan lobbyen.

Mevrouw GRÄPER (gedeputeerde): Ja, dat is een andere vraag dan het punt dat ik net maakte. Daar kom ik zo op terug. Dat punt dat ik net maakte, ging erover dat we ons niet alleen moeten focussen op het BO-MIRT, maar dat er een breder spectrum van plekken, tafels en momenten waar wij als provincie onze ambities kunnen realiseren. Ik was nu in mijn betoog de overstap aan het maken naar wat nu die ambitie dan is en komen we volgens mij op het punt dat u probeert te maken.

Wij spreken namelijk met elkaar op verschillende momenten wel degelijk over hoe die langetermijnvisie er dan uit ziet. Dat hebben wij gedaan toen wij de Omgevingsvisie vaststelden als provincie. Daarin staat een hoofdstuk over hoe wij vinden dat het met de bereikbaarheid van onze provincie omgaat. Dan doen wij op het moment dat wij met elkaar één keer in de tien jaar het provinciale MIRT vaststellen. Dat doen wij op het moment dat wij met elkaar het hier in de Statenzaal hebben over de OV-ontwikkelagenda van Noord-Nederland: ook die is in de afgelopen Statenperiode bij u langsgeweest. Dat doen wij op het moment dat wij met elkaar praten over de Fietsstrategie. En met het ontwerp-Klimaatakkoord dat er nu ligt en de ambities die daarin omschreven staan om te komen tot regionale mobiliteitsfondsen en Regionale Mobiliteitsstrategieën, komt er ook een plek waarbij we in de integrale zin met elkaar over die visie kunnen praten. En niet onbelangrijk: elke vier jaar bij het vaststellen van het Collegeprogramma wordt er ook integraal gesproken over wat dan de ambities zijn die komende Collegeperiode van het College. Nou, daarover staan we op dit moment aan de vooravond van een nieuwe periode waarin die keuzes gemaakt worden. Dus er zijn wel degelijk verschillende momenten gedurende de periode van een College waarin we met elkaar praten en die afweging kunnen maken over hoe dan die stip aan de horizon eruit ziet: welke nieuwe onderwerpen we daaraan moeten toevoegen of dat we de dingen gaan doorzetten die we al bedacht hadden.

Daarbij is het denk ik ook belangrijk om te realiseren dat infrastructuur een kwestie van een lange, lange adem is. Niet alleen het krijgen op de agenda en vervolgens het bij elkaar krijgen van de middelen, maar er na het verkrijgen van de middelen ook nog eens een keertje vaak een vrij lange adem nodig is voor het realiseren. Ik denk dat het ook goed is om dat te beseffen, want wij zitten op dit moment midden in de uitvoeringsfase van de plannen die wij in het RSP met elkaar gemaakt hebben. Daarbij zijn wij nog niet in de buurt van het einde, zeg ik daarbij. Het besluit dat we vandaag genomen hebben is onderdeel van dat pakket, maar de realisatie van Veendam-Stadskanaal zal, zoals het er nu naar uitziet, niet eerder dan in 2024, met de dienstregeling in 2025, gerealiseerd zijn.

Moeten we dan met elkaar nog vaker spreken over het BO-MIRT? Het zou vanuit ons als College wel wat ingewikkeld zijn om u daarop voor te bereiden, want er vindt namelijk maar één keer per jaar een BO-MIRT plaats. Dus vaker u iets sturen over het BO-MIRT dan het plaatsvindt, is ingewikkeld. Tegelijkertijd hebben we wel de mogelijkheid om met elkaar om daar vaker over te spreken. Want naast de agenda van het BO-MIRT, zoals we die vandaag bespreken, leggen wij ons jaarlijks bij de Jaarrekening verantwoording af over onze RSP-projecten via de stand van zaken. Dat is volgens mij een moment dat uw Staten dat onderwerp kunnen agenderen en met elkaar van gedachten erover kunnen wisselen of wat op die agenda staat, nog steeds voldoende is.

Ik hoop oprecht dat op het moment dat wij straks met elkaar gekomen zijn tot Regionale Mobiliteitsstrategieën en we die met elkaar ook hebben kunnen vaststellen, dat dat ook mooie momenten zijn om met elkaar inderdaad weer te praten over de integrale visie over hoe we de komende jaren met elkaar daarin verdergaan. En de agendering daarbij is vervolgens weer aan u hoe u daarmee om wilt gaan.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ik zou de gedeputeerde willen vragen – mocht zij nog een termijn verder willen gaan – om dat de komende periode toch anders te doen en of ze daarvoor voelt. Het gaat er niet om om een bijeenkomst te beleggen waarin je dan meedeelt aan de Staten wat je allemaal gaat doen als College. Nee, neem ons mee in dat hele traject, zodat je dan op het eind van de rit niet met allerlei vragen komt, dat er veel commotie is, dat er veel weerstand is, dat er geen draagvlak is. Dat is wat we hier bedoelen. Denkt u daar een modus voor te kunnen vinden, mocht u verdergaan in een volgend College?

Mevrouw GRÄPER (gedeputeerde): Misschien is dit een antwoord op uw vraag: dit College heeft deze periode een Fietsstrategie samengesteld. Die hebben wij samen met allerlei stakeholders in het gebied gemaakt, maar ook samen met uw Staten. Volgens mij is dat een mooi voorbeeld van hoe je in gezamenlijkheid met elkaar een keuze kunt maken over hoe je er mee omgaat. Ik gaf net aan dat in het ontwerp-Klimaatakkoord is aangekondigd dat wij moeten gaan werken aan Regionale Mobiliteitsstrategieën. In de ogen van het College zou de wijze waarop we dat met die Fietsstrategie gedaan hebben, een mooi voorbeeld kunnen zijn van hoe we dat ook in gezamenlijkheid bij zo'n Regionale Mobiliteitsstrategie zouden kunnen doen.

Dan over het BO-MIRT zelf. De heer Zwiers vroeg daar feitelijk ook naar: kunnen we niet ook nieuwe projecten aandragen voor die BO-MIRT-lijst? Ik heb daar in de commissie met u ook al over van gedachten gewisseld, namelijk over hoe ingewikkeld het is gezien de spelregels die het BO-MIRT heeft. Het BO-MIRT gaat uit van capaciteitsproblemen, dus hoeveel autootjes er op de weg zijn en de mate waarin daarbij files ontstaan of niet. Tegelijkertijd geeft het BO-MIRT in zijn spelregels aan dat het moet gaan over bovenregionale infrastructurele projecten en ook nog eens een keertje voor een bedrag dat minimaal 112 miljoen is – in de wetenschap dat meer dan 70 procent van de BO-MIRT-middelen voor de wegeninfrastructuur zijn. Dan ontstaat er een situatie die voor ons als provincie ingewikkeld is. Het grootste deel van onze knelpunten bevindt zich namelijk niet op de weg. Gelukkig, zeg ik daar dan ook bij, want dat zegt ook heel vaak iets over de reden waarom wij het slecht doen. En die reden is ook precies waarom ik het persoonlijk in ieder geval buitengewoon aangenaam vind om in Groningen te wonen. Maar dat wel dat we daar slecht voor in aanmerking komen. In de knelpunten op de andere terreinen scoren wij beter, daar krijgen we ook middelen voor: wij hebben bij het laatste BO-MIRT ook afspraken gemaakt over bijvoorbeeld de vaarverbinding Lemmer-Delfzijl. Maar deze systematiek c.q. spelregels maken wel dat het voor ons lastig is als noorden om agendapunten op dat BO-MIRT te krijgen. Dat is ook een van de redenen waarom wij als provincie heel hard lobbyen om iets aan die spelregels te doen, om ervoor te zorgen dat we in die spelregels ook zaken als verkeersveiligheid of sociaal-economische ontwikkeling van een gebied mee mogen laten wegen in die afweging over welke infrastructurele maatregelen je nou neemt of niet. De omschakeling naar een Mobiliteitsfonds geeft ons ook perspectief daarop. Op dit moment zitten we midden in dat proces. Op dit moment zitten we echt samen met het Rijk aan tafel om te kijken hoe we

dat Mobiliteitsfonds en die mobiliteitsagenda de komende jaren vormgegeven gaat worden en onder welke spelregels daar dan ook de verdeling plaatsvindt. Maar dat is een inzet die we met elkaar de komende jaren blijven plegen om ook daarna misschien wel gemakkelijker ook onze positie als Noord-Nederland in die discussie naar voren te kunnen brengen.

Ten slotte: in de commissievergadering hebben we daar ook al met de VVD over gesproken, namelijk over welke wijze we nou met elkaar, Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten, in gezamenlijkheid de lobby voeren. Daarbij heb ik ook toegezegd dat het goed is om in ieder geval in de nieuwe Collegeperiode met elkaar te kijken hoe we dat spel, zeg ik maar even, beter kunnen spelen en daarvan ook optimaal gebruik te kunnen maken.

Dan kom ik op de twee moties. In de eerste plaats die motie 477. Daarbij kijk ik even naar het dictum. De eerste bullet is volgens mij de toezegging die ik in de commissie al gedaan heb naar de VVD-fractie en die ik net herhaald heb. Ik denk dat het verstandig is om met elkaar daar vaker na te denken over hoe we die verschillende lijntjes en posities beter vorm kunnen geven. Ik denk dat het nog wel even wat onderzoekwerk vraagt over hoe we dat het beste kunnen doen. Maar dat kan ik toezeggen namens het College. Het tweede punt in het dictum: daar heb ik net wat over gezegd. Die prioritering vindt plaats bij het vaststellen van de verschillende documenten die wij met elkaar bespreken in de Staten. Er komen in ieder geval in onze ogen twee heel belangrijke aan. Ten eerste het provinciale MIRT, want in 2020 moet er opnieuw voor de komende tien jaar een plan daarvoor gemaakt worden. En die Regionale Mobiliteitsstrategieën die eraan komen. Daarnaast heb ik u ook al toegezegd dat we in de komende periode samen met dat MIRT nagedacht zal worden over een nieuwe HOV-visie voor Groningen en daar komt een aantal van dit soort zaken bij elkaar. De vraag is daarmee of de Staten positie hebben als het gaat om die prioritering. In de ogen van het College is dat zo, waarbij het wat ons betreft niet alleen maar over het BO-MIRT, maar juist over een veel bredere agenda – zoals ik net heb gezegd. Dat maakt dat ik het tweede gedeelte van deze motie wat ingewikkeld vind om te duiden, namelijk of dat dan past binnen de wijze waarop we met elkaar gesproken hebben of dat u iets anders vraagt. En als u iets anders vraagt, dan vind ik namens het College het toch wel weer wat ingewikkeld wat u dan vraagt en of dat dan nog iets apart is.

Hetzelfde geldt voor motie 478. De facto bespreken wij twee keer per jaar of agenderen wij als College twee keer per jaar de zaken rondom BO-MIRT, namelijk bij de verantwoording over de RSP-c.q. MIRT-projecten in de Jaarrekening en bij het sturen van de resultaten van de BO-MIRT-afspraken die er zijn. Daarnaast gaat u natuurlijk zelf vooral over uw eigen agendering. U kunt volgens mij elke maand met elkaar doorpraten over de infrastructuur van onze provincie. Dus in die zin is dit vooral een motie aan u. Ik heb u in ieder geval proberen duidelijk te maken hoe wij daarover met u willen praten.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Ik kijk even of er behoefte is aan een tweede termijn. Mevrouw Blink.

Mevrouw BLINK (Groninger Belang): Even een puntje van orde. Is het mogelijk dat er eventjes geschorst kan worden?

De VOORZITTER: Hoeveel tijd hebt u nodig?

Mevrouw BLINK (Groninger Belang): Nou, niet zoveel. Zo'n twee, drie minuutjes.

De VOORZITTER: Ik ben royaal: ik schors de vergadering voor tien minuten en dan kunt u ondertussen even de benen strekken.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering en ik geef het woord aan mevrouw Blink.

Mevrouw BLINK (Groninger Belang): Ja, voorzitter, dank nog even voor de schorsing. Wij brengen onze motie 478 niet in stemming, we houden haar wel aan.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Allereerst wil ik de gedeputeerde danken voor haar toezeggingen. Daar zijn we heel blij mee natuurlijk, omdat daarbij ook de intentie wordt uitgesproken dat ze graag zich daarin wil verbeteren.

De VOORZITTER: Ik val u even in de rede. U wekt de indruk dat u nu een betoog gaat houden.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Nee hoor, maar als ik heel gehaast praat, dan is het niet goed. En als ik heel rustig mijn woorden kies, is het weer niet goed. Ik vraag me af of ik überhaupt iets goed kan doen.

De VOORZITTER: Nee, mijn opmerking ging me meer om de omvang van uw betoog.

De heer VAN KESTEREN (PVV): In de tweede plaats houden wij onze motie ook aan, omdat we het gevraagde daarin ook willen zien. Misschien is dat in de volgende periode, maar de tijd zal het leren.

De VOORZITTER: De motie met nummer 477, 'Meer grip op BO-MIRT', ingediend door de fractie van de PVV, is aangehouden. De motie met nummer 478, 'Een lijntje werpen', ingediend door de fractie van Groninger Belang, is ook aangehouden.

Dan is er denk ik alle redenen om de beraadslagingen te sluiten.

E. Onderzoek meerwaarde nieuwe verbinding N355-A7 in relatie tot aanpak Ring-West (motiedebat op verzoek van de PVV-fractie)

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ja, de verbinding N355-A7: die zou volgens de PVV doorgetrokken moeten worden naar de N46 en de Oostelijke Ringweg, om de verkeersproblemen die zich nu al dagelijks voordoen, ook in de toekomst goed het hoofd te kunnen bieden. Daarbij zien we ook graag – dat is al eerder in de commissie ook gedeeld – dat we het Zerniketerrein beter kunnen ontsluiten. Want onderzoek heeft uitgewezen dat straks vanaf 2020 daar ernstige problemen zullen komen. We hebben al eerder gepleit voor een treinverbinding daarnaartoe en dat zou fantastisch zijn. Deze motie sorteert dan ook voor op de toekomst.

Dan is nog als belangrijke tip daarin opgenomen voor een eventueel nieuw College de overweging om de aftakking en ook een treinverbinding naar Zernike te onderzoeken en ook financieel ruimte ervoor te vinden in Den Haag of Brussel. En om in D66-termen te spreken: dat zijn pas echte kansen voor de toekomst. Vandaar deze motie.

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 479, 'Ringen met een visie'. Deze motie is ingediend door de fractie van de PVV, mede namens de fractie van Groninger Belang: 'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 13 maart 2019, Constateerend dat

- het onderzoek naar de meerwaarde van een nieuwe verbinding zich richt op een beperkt gebied, namelijk Friesestraatweg-A7, met een aftakking naar de suikerfabriek;
- een verbreding van het onderzoek kan ondersteunen om tot een toekomstbestendig wegennetwerk te komen rondom en langs de stad Groningen, zodat verkeersstromen beter kunnen worden gereguleerd en het Zernikecomplex ook beter zal worden ontsloten;

Overwegende dat

- de verkeersdruk op de huidige Ring Groningen alleen maar zal toenemen en daarmee ook het aantal knelpunten;
- omwonenden overlast hebben van de toename van het verkeer op de Ring Groningen;
- door de vertraging van de Aanpak Ring-Zuid er extra tijd is voor onderzoek en dus ook een verbreding;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om

1. het onderzoek naar de meerwaarde van een nieuwe verbinding uit te breiden naar het traject A7-Friesestraatweg-Eemshavenweg, met een aftakking naar Zernike;

En gaan over tot de orde van de dag!

Mevrouw GRÄPER (gedeputeerde): Deze motie heb ik vorige maand al wel zien langskomen, maar ik wilde even snel checken of dit dezelfde motie was. Dat is het geval.

In de afgelopen periode heeft de provincie gewerkt aan het aanpakken van de doorstroming en de verkeersveiligheid op de Noordelijke en Oostelijke Ringweg. Daarmee is feitelijk de noordelijke ontsluiting weer in lijn met de eisen van de tijd en de verwachtingen voor de komende jaren. Op dit moment wordt er gewerkt aan de aanpak van de Ring-Zuid. En we hebben met elkaar afgesproken dat daarna de werkzaamheden aan de Ring-West zouden aanvangen, maar daar inmiddels al wel met de voorbereidingen daarvoor te starten.

In de debatten in de commissie en ook in de Staten die wij hier eerder gevoerd hebben over de Ring-West, hebben de Staten nadrukkelijk aandacht gevraagd voor de noord-zuidverbindingen tussen de N355 en de A7. Met het naar voren halen van het verkeersonderzoek voor deze noord-zuidverbinding in het Westerkwartier kunnen de uitkomsten daarvan ons helpen in de afweging die we straks moeten gaan maken ten aanzien van de Westelijke Ringweg. Het door de PVV gevraagde aanvullende onderzoek voor een nieuwe noord-oostverbinding, dus tussen de N355 en de Eemshavenweg N46, heeft ten aanzien van die afweging voor de Westelijke Ringweg weinig toegevoegde waarde. Nu de Noordelijke Ringweg netjes is aangepakt, ziet het College ook weinig noodzaak om daar opnieuw onderzoek naar te doen.

Daarnaast is het voor het College een dergelijke weg sowieso onwenselijk, omdat die dwars door een nogal waardevol gebied, namelijk de Koningslaagte gaat, en onderzoek doen naar een weg waar én geen behoefte aan is én ook geen wenselijkheid voor is, is in de ogen van het College zonde van de tijd, het geld en de energie.

De heer VAN KESTEREN (PVV): De gedeputeerde haalt iets door elkaar. Wij pleiten er juist voor om die verbindingsweg – daar hebt u het over – te integreren in de nieuwe Westelijke Ring. Dat is iets anders dan dat we pleiten voor iets wat naast elkaar bestaat. Dat is iets anders. We proberen duidelijk te maken dat we dat willen integreren in de Westelijke Ring.

Mevrouw GRÄPER (gedeputeerde): Een verbinding tussen de N355 en de N46, dus tussen de Friesestraatweg aan de ene kant en de Eemshavenweg aan de andere kant, doet weinig voor de ontsluitingsproblematiek van de westkant van de Stad. Die doet veel voor de ontsluiting van de noordkant van de Stad, maar doet weinig voor de westkant. Ik heb u net in mijn betoog namens het College aangegeven dat wij van mening zijn dat met de aanpak die wij hebben gedaan op de Noordelijke Ringweg, daarmee ook geen noodzaak zien om daar nu weer aanvullende investeringen in te doen, in de wetenschap dat het ook nog eens door een gebied gaat dat wij in ieder geval als zeer waardevol zien. Om die reden – zoals ik net ook al zei – zien wij geen noodzaak om daar ook onderzoek naar te doen.

Dan het punt dat de heer Van Kesteren in zijn bijdrage maakt ten aanzien van de verbinding met Zernike. Daarvan kan ik inmiddels zeggen dat in de OV-Toekomstvisie 2020-2040 die verbinding ook gezien wordt als een van de *missing links* voor Noord-Nederland op een punt waar inderdaad wel degelijk een OV-knelpunt is. Er zal dus in dat kader ook samen met het Rijk onderzocht worden hoe we daarvoor met een oplossing kunnen komen.

De heer BAKKER (VVD): In de brief die het College ons stuurt, staat als laatste zin precies wat wij als VVD altijd gevraagd hebben: *‘Op basis van het onderzoek kunt u afwegen of een nieuwe Ring-West op een alternatieve plek alsnog onderdeel moet gaan uitmaken van de scope van de verkenning van de Aanpak Ring-West.’* Dat is precies wat gevraagd is en voor ons is dan ook de motie die de PVV ingediend heeft, overbodig.

Mevrouw BLINK (Groninger Belang): Wij zijn het niet geheel eens met de woordvoering van mevrouw Gräper dat het niet van belang zou kunnen zijn. Wij zien dit veel meer als een kans dat het nu voorgenomen onderzoek om te kijken naar die nieuwe verbinding A7-Friesestraatweg, in ieder geval ervoor kan zorgen dat je de nieuwe toekomstige knelpunten kunt voorkomen, die je weer zult krijgen – bijvoorbeeld Reitdiephaven. Er is een duidelijk verzoek – ook vanuit het noordelijk deel van de provincie – om ook een goede verbinding te krijgen naar de Eemshavenweg. Dus dat is weer een extraatje. Daarmee kan het zo zijn dat als het verkeer vanuit Chemiepark Delfzijl en vanuit de Eemshaven rechtstreeks op een doorgaande route de A7 kan bereiken, je dan misschien ook minder overlast hebt en minder filevorming op de Ring-Zuid. Dus het heeft wel degelijk een toegevoegde waarde en wij denken dat we, nu we al besloten hebben om een onderzoek te gaan doen, deze kans dan moeten gaan grijpen.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ik sluit mij helemaal bij de woordvoering van Groninger Belang aan.

De VOORZITTER: Nog anderen? Niet. GS nog? Ook niet. Dan sluit ik de beraadslaging en vraag of er behoefte is aan een stemverklaring. Ik zie dat dat het geval is bij de heer Miedema.

De heer MIEDEMA (GroenLinks): De fractie van GroenLinks heeft in de commissie al aangegeven dat wij tegen het hele onderzoeksvoorstel zijn voor het alternatief voor de Ring-West. Derhalve zijn wij ook

tegen uitbreiding van dat onderzoek naar nog meer extra asfalt. Wij zijn dus tegen de motie en ook tegen het hele voorstel.

De heer WOLTERS (SP): Wij zullen hier ook niet voor gaan stemmen. Wij vinden de verbinding tussen de Friesestraatweg en de Eemshavenweg op dit moment prima. Die functioneert goed. Het gaat ons alleen om dat het stuk van de Ringweg-West, waar nog nader onderzoek naar komt. Dat is toegezegd en daar hebben wij vrede mee.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Wie verder? Niemand?

Dan kunnen we overgaan tot de stemming over de motie met nummer 479, 'Ringen met een visie'. Wie is daarvoor? Daarvoor stemmen de fracties van de PVV en Groninger Belang. Wie is daartegen? Daartegen zijn de fracties van de Partij van de Arbeid, de SP, D66, de ChristenUnie, de VVD, GroenLinks, de Fractie Kaatee, de Partij voor het Noorden, het CDA en de Partij voor de Dieren. De motie is verworpen.

C. Uitbreiding camping Wedderbergen (vervolg)

De VOORZITTER: Dan is het nu denk ik een goed moment om even terug te grijpen op een eerder agendapunt, namelijk dat van De Wedderbergen. Er is enig overleg over hoe we dat het beste zouden kunnen doen, maar de uitkomst daarvan ken ik niet. Is het goed om mevrouw Voerman even het woord te geven voor wat volgens haar de laatste stand van zaken is? Vertelt u dan eerst maar even wat u van plan bent, dan kan het zijn dat u meteen daarna aan het woord bent voor uw eerste termijn.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): We zijn nog van plan om een motie in te dienen en dan gericht op een algemeen onderzoek naar hoe die LEADER-subsidies worden toegekend. En dan een onderzoek naar wat er in het verleden is gebeurd in de afgelopen twee jaar. Er is het een en ander misgegaan en we willen graag weten of dat vaker is gebeurd – dit om het voor de toekomst uit te sluiten.

De VOORZITTER: Ik geef even de gelegenheid om iemand die iets van de orde van de vergadering mocht vinden, een klein ordedebatje te laten voeren. Want het onderwerp is daardoor onderweg wel een beetje van kleur verschoten. Wie wil daar iets over zeggen? De heer Miesen.

De heer MIESEN (VVD): Ja, op zich lijkt me dat buiten de orde op dit moment. Ik was nog wel even nieuwsgierig naar de reden waarom de vergunningaanvrager nu gestopt is met de uitbreiding.

De VOORZITTER: Daar kan mevrouw Voerman u geen uitsluitel over geven, zie ik. Dus u moet het nu wel even doen met dat feit. Wie verder? De heer Mastenbroek.

De heer MASTENBROEK (SP): Ik denk ook dat dat buiten de orde is. En als we het daarover zouden gaan hebben, dan is dat denk ik in de vorm van een motiedebat op zijn plaats. Volgens mij is de rest van het onderwerp daarmee wel weg.

De VOORZITTER: Zou u vinden dat we dat motiedebat dan nu zouden moeten voeren? Want dat is nu dan meteen aan de orde. Ik kan me ook voorstellen dat het overleg nog niet voldragen is en dat we even een paar minuten schorsen om hieruit te komen. Ja?

Ik schors de vergadering even voor – laten we zeggen – vijf minuten. Laten we dan even kijken of er enig uitsluitel over kan komen over of we hiermee doorgaan of niet.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Dames en heren, ik heropen de vergadering.

Wij hebben royaal geschorst, maar dat was ook om voldoende vegetarische hapjes tot ons te kunnen nemen, teneinde de rest van de vergadering met vertrouwen tegemoet te zien. Ik zou het woord willen geven aan mevrouw Voerman, die hoogstwaarschijnlijk de uitkomst van wat er tijdens de hapjes besproken is, met ons kan delen.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): We houden dit agendapunt nog eventjes aan voor een wat logischer moment. Dus op dit moment gaan we niet verder met dit debat wat ons betreft.

De VOORZITTER: Dan is daarmee denk ik met uw aller hartelijke instemming dit onderwerp van tafel voor dit moment. Het hangt boven de markt, zoals de talloze dingen die we in dit huis aanhouden.

G. Voorstel vreemd aan de orde van de dag: 'Geitenstop'
(motiedebat op verzoek van de PvdA-fractie)

De VOORZITTER: De volgorde van de bespreking heeft twee punten aan de orde: 'Artikel 1' en 'Geitenstop'. En ik werd tijdens een eerdere pauze – dat had ik best even kunnen communiceren – aangeschoten door iemand van D66, de heer Schijf, die zei dat hij overleg had gehad met de indieners van de motie 'Geitenstop' van de PvdA en het het chicst leek om te ruilen. Dus dat we beginnen met de motie 'Geitenstop' en we daarna de motie over artikel 1 doen. Nou plaats ik u misschien daarmee voor onoverkomelijke problemen, dus ik check ik dat even. Levert dat problemen op, als we eerst het punt 'Geitenstop' doen en dan 'Artikel 1'. Dat levert geen problemen op, dus dan doen we dat zo.

Dan kijk ik nu vragend naar de Partij van de Arbeid ten aanzien van de geitenkwestie. De heer Schoenmaker gaat het punt inleiden. En ik wijs u erop, dames en heren, dat dit de *maidenspeech* is van de heer Schoenmaker.

De heer SCHOENMAKER (PvdA): En meteen ook mijn 'galgenspeech', voorzitter. Ja, dat is nu één keer zo: op de valreep nog mijn *maidenspeech*. Ik zal geen misbruik maken van het feit dat u mij niet mag interromperen.

In 2017 is er een rapport van het RIVM verschenen getiteld 'Veehouderij en gezondheid omwonenden'. Dat rapport geeft aan dat inwoners die binnen een straal van twee kilometer rondom een geitenboerderij wonen, een verhoogd risico hebben op het ontwikkelen van longontsteking. Dat vraagt natuurlijk om nader onderzoek, want het RIVM wil dan terecht weten wat de oorzaak is van dat verhoogde risico. Dat onderzoek is nou net de aanleiding voor veel provinciebesturen geweest om een stop op de uitbreiding en de nieuwvestiging van geitenhouderijen af te kondigen. Dat heeft er ook voor gezorgd dat het kabinet zich zorgen maakt, dat zelfs de minister de provincies op het spoor zet dat zij een moratorium kunnen afkondigen.

Het heeft ertoe geleid dat de Partij van de Arbeid-fractie schriftelijke vragen heeft gesteld en over de beantwoording van die schriftelijke vragen door het College is nog wel het een en ander te zeggen. Want het College geeft weliswaar toe in de beantwoording dat het afkondigen van een stop in de verschillende provincies ertoe kan leiden dat er een verplaatsing optreedt van ondernemers naar gebieden waar het nog wel mogelijk is. Dus dat risico is natuurlijk aanwezig. Maar het College meent ook dat op grond van een artikel uit de Provinciale Omgevingsverordening een nieuwvestiging van agrarische bedrijven, behoudens uitzonderingssituaties – en daar gaat het dan natuurlijk wel over – niet mogelijk is. Het College wijst er ook op dat de

Om nu enigszins ook tegemoet te komen aan het College – maar ik hoop dat het College dat ook aan ons tegemoetkomt – willen ook wij eigenlijk een geitenstop totdat duidelijk is wat de oorzaken van de verhoogde gezondheidsrisico's zijn. Daarom willen we het College vragen via een motie om met spoed in overleg te treden met de gemeenten om te spreken over de mogelijke invoering van een tijdelijke geitenstop totdat het onderzoek verder afgerond is. En voorts om de uitkomsten van dat overleg op een zo kort mogelijke termijn voor te leggen aan onze Staten. [Applaus voor de *maidenspeech* van de heer Schoenmaker.]

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 480, 'Geitenstop'. Deze motie is ingediend door de fractie van de Partij van de Arbeid, mede namens de fracties van GroenLinks en D66:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 13 maart 2019,

Constaterende dat

- de provincies Noord-Brabant, Gelderland, Limburg, Flevoland, Zuid-Holland, Overijssel, Noord-Holland en Utrecht de realisatie en uitbreiding van geitenboerderijen aan banden hebben gelegd;
- uit het rapport 'Veehouderij en Gezondheid Omwonenden' uit 2017 van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) blijkt dat bewoners in de omgeving van geitenboerderijen iets vaker een longontsteking hebben;
- het RIVM onderzoekt nog waardoor precies het wonen in de buurt van geiten de kans op ziekte verhoogt;

Overwegende dat

- het College in de beantwoording schriftelijke vragen van de PvdA d.d. 6 maart 2018 toegeeft dat de maatregelen die in andere provincies zijn genomen, kunnen leiden tot een verplaatsingsbeweging, ook wel als het 'waterbedeffect' aangeduid;
- het College meent dat artikel 2.26.2 van PROV, inhoudende van nieuwvestiging van agrarische bedrijven, waaronder geitenboerderijen, behoudens in enige uitzonderingssituaties niet mogelijk is, tot gevolg heeft dat geen noodzaak bestaat om vergelijkbare maatregelen te nemen als in andere provincies;
- volgens het College – gelet op de Wro – het primair tot de verantwoordelijkheid van de gemeenten behoort om zich ervan te vergewissen of bestaande uitbreidings- en vestigingsmogelijkheden voor geitenhouderijen mogelijk risico's voor de volksgezondheid opleveren;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om

1. in overleg te treden met gemeenten over de mogelijke invoer van een (tijdelijke) geitenstop in de provincie Groningen in het kader van de risico's voor de volksgezondheid, in afwachting van de resultaten van het aangekondigde onderzoek van het RIVM;
2. de uitkomsten van dit overleg en zijn bevindingen op zo kort mogelijke termijn voor te leggen aan Provinciale Staten;

En gaan over tot de orde van de dag!

Daarmee besluiten we de *maïdenspeech* van de heer Schoenmaker en ik betreur met alle leden hier in de Staten het feit dat het hier vermoedelijk ook meteen de laatste bijdrage van de heer Schoenmaker is. Het smaakte naar meer.

De heer MIEDEMA (GroenLinks): Goed dat de Partij van de Arbeid dit onderwerp op de agenda heeft gezet. Ook GroenLinks maakt zich zorgen over de gezondheidsrisico's bij omwonenden als gevolg van mogelijke uitbreidingen van geitenhouderijen in Groningen. Vooral nu alle andere provincies wel de geitenhouderijen tijdelijk op slot hebben gezet.

GS geeft in antwoorden op vragen van de Partij van de Arbeid aan dat het geen aanleiding ziet voor een onmiddellijke stop. We hebben echter gemerkt dat inmiddels zowel in Westerwolde als in Oldambt twee geitenhouderijen gaan uitbreiden – behoorlijke uitbreidingen ook: in totaal vier. We willen graag nog even een reactie van de gedeputeerde op deze nieuwe ontwikkelingen en of dit voor hem ook nog aanleiding geeft om eventueel toch direct een stop in te stellen.

De heer MIESEN (VVD): Ik vroeg me het volgende af. GroenLinks maakt zich zorgen over de volksgezondheid. We hebben het over een verhoogd risico van enkele promillages en er is nog geen oorzakelijk verband aangetoond. Waar maakt u zich dan precies zorgen over?

De heer MIEDEMA (GroenLinks): Nou, er zijn in het verleden al problemen met gezondheid opgetreden bij omwonenden van geitenhouderijen, met name in Brabant. Dus er zijn vanuit het verleden al bewijzen voor dat dat ook daadwerkelijk gebeurt. En het kan zijn dat dat maar om een paar procent gaat, maar wat ons betreft is iedereen die daar longontsteking van krijgt, er een te veel.

De heer MIESEN (VVD): We hadden het over enkele promillages. En ten tweede: het RIVM heeft nog geen oorzakelijk verband aangetoond en u zegt dat wel te kunnen bewijzen. Dan ben ik er wel erg nieuwsgierig naar wat dat dan vandaan komt.

De heer MIEDEMA (GroenLinks): Nou, is er in het verleden al bewezen dat in de omgeving van geitenhouderijen problemen ontstaan, zoals in Brabant is gebeurd. Dus dat is wat ons betreft voldoende aanleiding. Het is denk ik niet voor niets dat alle andere provincies hier al voor gekozen hebben. Ik neem niet aan dat iedereen een beetje blind is op dit punt.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): De heer Miedema dient mede een motie in, die via de provincie naar de gemeenten toe gaat, terwijl de provincie ook zelf in verband met de volksgezondheid stappen kan nemen en zeggen dat zij er een slot op doet. Waarom niet direct?

De heer MIEDEMA (GroenLinks): Nou, ik heb daarover net wel ook even een vraag gesteld aan de gedeputeerde, of zij gezien de nieuwste ontwikkelingen daar nu anders over denkt. Maar het is natuurlijk ook wel aan de gemeenten die hier nauw bij betrokken zijn – zoals ik net zei: de gemeente Oldambt en de gemeente Westerwolde. Het is wel goed om daar even samen mee op te trekken.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ja, wij zullen straks een motie indienen waarin we om een directe stop vragen. Ik vroeg me af of GroenLinks ons kan steunen daarin.

De heer MIEDEMA (GroenLinks): Nou, beide moties steunen lijkt me wat ingewikkeld. Dus wij houden het bij de motie van de Partij van de Arbeid.

De heer STAR (CDA): [Houdt zijn bijdrage in het Gronings.] Een onderwerp met een hoop gemekker. De geitenhouders in onze provincie, alle elf, krijgen het er benauwd van: al dat gemekker hier in deze zaal. Deze keer komen de verkiezingen er weer aan, dus zij moeten weer eens van zich laten horen. We mogen hier in deze zaal graag praten en oordelen over andermans zaken. Deze keer doen we dat – en dat zijn mijn gedachten daarbij – omdat ze dat op andere plekken in het land ook doen. En op andere plekken zijn ze immers veel wijzer dan wij, dus wij moeten dat hier ook maar gaan doen. Op andere plekken in het land zijn er veel meer geiten en ook veel meer bewoners en die zitten heel dicht op elkaar. Dat kan mooi zijn, dicht op elkaar, maar bij geiten moet je wat afstand bewaren. Dat bewaren van de afstand regelt de gemeente: die heeft daar beleid voor, wetten en regels.

Er wonen in Groningen minder mensen dan in Brabant. Er zijn hier minder geiten dan in Brabant. De gemeenten in Groningen hebben genoeg wetten en regels en beleid om dit zelf te kunnen doen. En als het dan nodig is om geitenbedrijven te verplaatsen als mensen er te dicht op wonen, dan kan de gemeente ons vragen om mee te werken.

Het CDA gaat ervoor om met elkaar aan de slag te gaan. Niet de geiten achter slot en grendel zetten, maar met elkaar samenwerken en daar waar het niet goed loopt, samen te werken met de geitenhouder, de gemeente en de omwonenden. U weet wel hoe dat noemen hier: maatwerk samen.

De heer MIESEN (VVD): Weer een stop: ja jammer, niet nodig. Ik sluit me volledig aan bij het CDA: dat heeft volgens mij goed uitgelegd hoe dat zit en dat de gemeente hierover gaat. Wij vinden het wel bijzonder dat het weer een stukje vrijheid is dat de ondernemer wordt ontnomen en dat het weer ten koste gaat aan uitbreidingen, mogelijke verplaatsingen ten behoeve van duurzaamheid, innovatie en dierenwelzijn in de sector. U schiet zichzelf hier weer mee in de voet. Dat vinden wij erg jammer. De VVD in Groningen staat achter onze veehouders en daar wil ik het graag bij laten.

Mevrouw OUDMAN (ChristenUnie): [Houdt haar bijdragen in het Gronings.] Als ChristenUnie begrijpen wij ook niet dat die motie voorligt. Natuurlijk begrijpen wij ook wel dat wij als provincie onze eigen verantwoordelijkheid hebben en als de gezondheid bedreigt wordt, dan moeten we er ook zeker iets aan doen. Maar elke overheid heeft zijn eigen taak en de provincie heeft nog niet gehoord van alle gemeenten dat er een groot gevaar dreigt. Als er nou een Q-koorts was, was dat anders. Maar die is er niet. En als je kijkt naar de cijfers, dan is het in heel Nederland zo – zoals het CDA ook zegt – dat je waar je ook woont, een kans hebt van 1,5 procent op longontsteking. Ja, en nu blijkt uit het onderzoek bij de geitenhouders in Brabant dat die kans daar 1,8 procent is. Maar wat er ook niet staat in haar motie en wat de PvdA ook niet zegt is dat het zelfs gunstig is als je astma hebt of neusallergie. Dan heb je het juist goed als je vlak bij een geitenhouderij woont. Dat vertelt u niet. Wel dat je iets meer kans hebben op longontsteking. Maar ik vraag mij af, als je bij een rondweg of wat voor industrie woont, hoeveel kans je dan daarop hebt: die onderzoeken heb ik nog niet gezien. Het ligt weer aan die geitenhouders. 'Angst is een slechte raadgever': dat zei mijn grootmoeder al. En zij zei ook: "Je moet geen meeloper zijn."

Kijk, als heel Nederland zijn verstand niet gebruikt, laat Groningen dan zijn verstand wel gebruiken en denken: er zijn maar een paar geitenhouderijen en er zijn een paar waarbij de omwonenden er misschien te dicht op wonen, maar hoe is die situatie? Dat willen we de gemeenten zelf ook. De gedeputeerde zei bij het eerste agendapunt nog dat de gemeenten er heel goed in zijn om zelf plannen te maken. Daar moeten wij als provincie ons niet mee bemoeien en allemaal van die goedbedoelde adviezen geven. Daar moeten wij hen niet mee lastigvallen, behalve als ze er zelf mee komen. Nu komen ze daar niet mee en nu komen wij er weer mee. Ze vragen er helemaal niet om, zelfs in Winschoten hebben de burgemeester en wethouders zelf gezegd dat zij zich er zelf wel mee kunnen redden. Dus ik snap dat onderzoek van de PvdA niet, al helemaal niet als er al onderzoek is en wij de onderzoeken die nog komen moeten, moeten afwachten. Als we daar nog op moeten wachten, is dat voor mij niet logisch.

De heer KAMMINGA (D66): Ik interrompeer niet in het Gronings, want mijn *mem* leerde me vroeger: 'Voorkomen is beter dan genezen'. Nu roept deze motie op om onderzoek te doen met de gemeenten om te kijken of het nodig is voor de volksgezondheid om een stop in te stellen op de geitenstellen. Is

de ChristenUnie het niet met mij eens dat dat overleg sowieso kan plaatsvinden en dat vervolgens dat onderzoek dat gedaan wordt, weer terugkomt bij de Staten? Zodat we dan een oordeel kunnen gaan vellen over of er een stop moet komen? Dus dat inderdaad voorkomen beter is dan genezen?

Mevrouw OUDMAN (ChristenUnie): Ja, daar heeft D66 helemaal gelijk aan: voorkomen is beter dan genezen. Maar dan moet er ook een reden voor zijn en angst is geen goede raadgever. Het onderzoek ernaar moet nog komen, in het overleg is het er al. Wij hebben zelf al het antwoord gekregen dat de gedeputeerden al in overleg zijn. Dus ze houden er al rekening mee wat er kan gebeuren. Maar nu er nog geen reden toe is, is dat onderzoek ook niet nodig.

De heer KAMMINGA (D66): Ik begrijp dat de ChristenUnie zich geen zorgen maakt over het feit dat op het moment dat heel veel provincies een stop aankondigen op de stallen, er een waterbedeffect zou kunnen optreden en dat geitenhouderijen naar Groningen zouden kunnen komen. Daar maakt de ChristenUnie zich geen zorgen over?

Mevrouw OUDMAN (ChristenUnie): Nee, want zoals in de beantwoording van die schriftelijke vragen al stond, is dat niet mogelijk hier in Groningen. Zij kunnen hier niet zomaar uitbreiden, laat staan dat andere geitenhouders naar Groningen toe kunnen komen: dat kan helemaal niet. We hebben onze eigen geitenhouderijen en als zij uit kunnen breiden, moeten ze bij hun gemeente zijn of dat kan. Maar geen nieuwe bedrijven.

De heer KAMMINGA (D66): Ja, en die berichten horen we nu: dat er uitbreidingen komen. Tot hoever mag dat dan gaan van de ChristenUnie?

Mevrouw OUDMAN (ChristenUnie): Daar hebben we onze eigen Omgevingsvisie voor en wat de gemeenten zelf willen.

De heer SCHOENMAKER (PvdA): De ChristenUnie doet voorkomen alsof angst ons regeert. Maar uit mijn woordvoering hebt u kunnen opmaken dat ik doel op een rapport van het RIVM. En het RIVM heeft aangetoond dat omwonenden van een geitenhouderij een verhoogd risico lopen op longontsteking. Bent u het dan niet met ons eens dat we beter even een slag om de arm kunnen houden, een tijdelijke stop, totdat meer duidelijk is over wat dat extra risico veroorzaakt?

Mevrouw OUDMAN (ChristenUnie): Ja, dat lijkt zo. Maar weet u, dat gaat om een onderzoek in Brabant waar het een heel andere situatie is, maar waar de kans maar 1,8 procent is. Als je nu in de Stad Groningen woont, is die kans ook al 1,5 procent. En in Brabant met al die geitenhouderijen is die kans maar 0,3 procent hoger. Maar zelfs het RIVM vraagt zich af waardoor dat komt, het weet het niet eens zeker. Dus dat is allemaal nog onduidelijk. En op onduidelijkheid kun je niet bouwen, ook niet met een eventuele stop. Daar kun je je niet op baseren.

De heer SCHOENMAKER (PvdA): Zelfs het kabinet maakt zich zorgen, zelfs de minister adviseert de provincies om een moratorium in te stellen. Dat is een kabinet waar juist die partijen die hier tegen onze motie pleiten, in zitten. Bent u het niet met ons eens dat je toch voorkomen – ik hoorde het net al van D66 – beter is dan genezen en dat we toch beter maar met de gemeenten om tafel kunnen gaan om te kijken of we tot een tijdelijke stop kunnen komen?

Mevrouw OUDMAN (ChristenUnie): Het is niet zo dat wij ons geen zorgen maken. Natuurlijk moet je je hierom zorgen maken. Maar als het een uitslag is in een andere provincie, dan moet je dat in de gaten houden en zelf kijken hoe dat in je eigen provincie is. Dan nog kun je die uitslag niet een-op-een overzetten. Ja, en u hebt gelijk: dat moet dan altijd in overleg met de gemeenten – dat klopt. Maar dat doet de provincie al immers. Maar dan moet u er niet over beginnen dat we in overleg gaan over een directe stop, terwijl het ook het RIVM allemaal nog niet echt duidelijk is.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Het moge duidelijk zijn: voor het welzijn van de geiten, voor het halen van de klimaatdoelen en – dat is nu aan bod – voor de gezondheid van omwonenden vinden wij dat er een stop moet komen op de groei van het aantal geiten in onze provincie. Een paar weken geleden verschuilde de gedeputeerde zich nog achter de illusie dat het hier niet zo'n vaart zou lopen met de aanvragen. Inmiddels weten we beter – het werd net ook al even genoemd. Twee geitenhouders in Oldambt hebben inmiddels om uitbreiding gevraagd. Het ene bedrijf van 800 naar 1.245 geiten, het

andere van 1.970 naar 2.960. En ook in Westerwolde hebben twee geitenhouders inmiddels om uitbreiding gevraagd.

In ieder geval tot het moment dat het onderzoek openbaar is geworden, willen we graag dat de provincie zelf het initiatief neemt tot een stop. En daarvoor willen we een motie indienen.

De heer MIESEN (VVD): De Partij voor de Dieren wekt een beetje de illusie alsof het om enorme uitbreidingen gaat: naar 1.200 of 2.900, iets in die orde. Weet u hoeveel geiten er in Nederland überhaupt zijn?

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Nee, dat kan de heer Miesen mij vast en zeker precies vertellen. En ik weet ook wel dat het maar om een klein deel daarvan in de provincie Groningen gaat. Dus dat moeten we vooral ook niet deze kant op willen hebben.

De heer MIESEN (VVD): We hebben het over minieme uitbreidingen die goed zijn voor de bedrijfsvoering van de betreffende ondernemer en niet over een enorm waterbedeffect waardoor en tienduizenden geiten hier de provincie binnenhobbelen. Bent u dat met mij eens?

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Een waterbedeffect begint met een klein golfje en wordt steeds groter en groter en groter. Daar is gewoon het wachten op als we niets doen, dus we moeten gewoon een stop daarop hebben nu.

De heer RAM (PVV): Ik heb een punt van orde. De vorige keer hebben we een motiedebat gehad en toen mocht de PVV daarna geen motie indienen. Ik zit me af te vragen waarom dit nu wel wordt toegestaan.

De VOORZITTER: U krijgt van mij zo het woord in eerste termijn. Dit is een regulier debat geworden en dat betekent dat u ook de vrijheid hebt om een motie in te dienen.

De heer RAM (PVV): Nee, dit is een motiedebat.

De VOORZITTER: Nee. Nee, dit is een regulier debat. Dus ga rustig uw gang in uw eigen spreektijd. Er is dus een motie ingediend met nummer 481, 'Minder mekkeren'. Deze motie is ingediend door de fractie van de Partij voor de Dieren:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 13 maart 2019,
Constaterende dat

- de provincies Noord-Brabant, Gelderland, Limburg, Flevoland, Zuid-Holland, Overijssel, Noord-Holland en Utrecht de realisatie en uitbreiding van geitenboerderijen aan banden hebben gelegd;
- uit het rapport 'Veehouderij en Gezondheid Omwonenden' uit 2017 van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) blijkt dat bewoners in de omgeving van geitenboerderijen iets vaker een longontsteking hebben;
- in Nederland sinds 2007 minstens 95 mensen aan Q-koorts zijn overleden, een ziekte die van schapen en geiten op mensen overdraagbaar is;

Overwegende dat

- het College in de beantwoording schriftelijke vragen van de PvdA d.d. 6 maart 2018 toegeeft dat de maatregelen die in andere provincies zijn genomen, kunnen leiden tot een verplaatsingsbeweging, ook wel als het 'waterbedeffect' aangeduid;
- het College meent dat artikel 2.26.2 van PROV, inhoudende van nieuwvestiging van agrarische bedrijven, waaronder geitenboerderijen, behoudens in enige uitzonderingssituaties niet mogelijk is, tot gevolg heeft dat geen noodzaak bestaat om vergelijkbare maatregelen te nemen als in andere provincies;
- volgens het College, gelet op de Wro, het primair tot de verantwoordelijkheid van de gemeenten zou behoren om zich ervan te vergewissen of bestaande uitbreidings- en vestigingsmogelijkheden voor geitenhouderijen mogelijk risico's voor de volksgezondheid opleveren;
- gemeenten bovendien nog niet bij de provincie zouden hebben aangeklopt met het verzoek om een geitenstop;

Verder overwegende dat

- er in ieder geval in de gemeenten Oldambt en Westerwolde in totaal drie geitenbedrijven zijn, die flink willen uitbreiden;

- de problematiek dermate ernstig is dat in het kader van de volksgezondheid het voorzorgsprincipe leidend dient te zijn;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om

1. in de provincie Groningen in het kader van de mogelijke risico's voor de volksgezondheid een volledige 'geitenstop' in te voeren;

En gaan over tot de orde van de dag!

De heer RAM (PVV): Mijn vraag ging over de motie van de Partij voor de Dieren. Dat was mijn insteek.

Ik zal nu beginnen met mijn woordvoering. Wij zijn als PVV niet voor een stop op de geitenhouderijen op dit moment. Wij vinden dat het RIVM-rapport op dit moment niet genoeg aanleiding geeft om een volledige blokkade te rechtvaardigen. Ook bij de tijdelijkheid van zo'n blokkade is het de vraag hoe tijdelijk dat dan is. Want zolang je gezondheidsrisico's nooit 100 procent kunt uitsluiten – en dat kun je dus niet omdat er geen causaal verband is – blijft zo'n blokkade dus bestaan. Dus ik vind het dan vrij ongelukkig om van 'een tijdelijke blokkade' te spreken. Want feitelijk wordt dat dan een permanente blokkade totdat wordt aangetoond dat er eventueel geen risico meer is. Dus ik vind dat een heel lastige. We hebben hier in de Staten al een geschiedenis van grote blokkades op de veeteelt: zelfs het CDA en de ChristenUnie hebben daaraan meegedaan tot onze spijt. De VVD en de PVV zijn nu helaas de enige landbouwpartijen geworden en dat is een schrale troost in een landbouwprovincie als deze.

De heer DE WIT (CDA): Ja, dat is uitlokking natuurlijk van de PVV om hierop te reageren. Wij hebben destijds inderdaad voor die motie gestemd. Maar die had niets te maken met een blokkade op de intensieve veehouderij, maar meer op het signaal van de VVD en daar wilde ik even op gereageerd hebben.

De heer RAM (PVV): Ik hoorde geen vraag, maar eerder een blokkade.

De VOORZITTER: Die hoorde ik ook, maar dat was nog voor de vraag. Wie is er verder nog geïnteresseerd in woordvoering? Niemand? Dan geef ik nu namens het College het woord aan gedeputeerde Gräper.

Mevrouw GRÄPER (gedeputeerde): Om misschien maar meteen in de twee moties te duiken: ik denk dat ik daarmee ook meteen een aantal opmerkingen en vragen bij langsga.

De eerste motie van de PvdA, D66 en GroenLinks roept het College op om in overleg te treden met de gemeenten. Zoals wij in de schriftelijke beantwoording van de vragen ook al aangegeven hebben, waren en zijn wij voornemens om met de gemeenten in overleg te treden op dit punt. Sterker nog, dat hebben wij inmiddels ook gedaan. En wij hebben de gemeenten gevraagd in hoeverre zij problemen ervaren binnen de grenzen van hun gemeenten als het gaat om de aanwezigheid van geiten, als het gaat om mogelijke uitbreidingen van stallen, als het gaat om omschakelingen van bedrijven. Ook hebben wij gevraagd of de gemeenten ervaren dat er aanleiding is om aan de slag te gaan met bestemmingsplannen en of er behoefte is aan provinciale actie als het gaat om het wel of niet verbieden van het omschakelprincipe.

We hebben nog niet alle gemeenten gesproken, moet ik daarbij in alle eerlijkheid zeggen. Maar met de meeste gemeenten hebben we inmiddels contact gehad en die geven aan dat zij op dit moment geen problematische situaties ervaren, zowel niet ten aanzien van het uitbreiden als van het omschakelen van bedrijven en dat zij ook aangegeven dat zij op dit moment geen aanleiding zien om de provincie te vragen om met een provinciaal instrument te komen om de mogelijke komst van bedrijven onmogelijk te maken.

Wij hebben bij de vaststelling van onze Omgevingsvisie als College nadrukkelijk aangegeven dat wij vinden dat ruimtelijke ordening zo laag mogelijk georganiseerd moet zijn, dus bij de gemeenten als dat kan. Wij constateren ook dat de gemeenten de instrumenten in handen hebben om, indien zij dat wensen, de komst van bedrijven te voorkomen. Dan gaat het dus niet om nieuwvestigingen, want die zijn in de Provinciale Omgevingsvisie al uitgesloten, maar dan gaat het om het omschakelen van bestaande bedrijven naar geitenhouderijen. Wij zullen de situatie in de toekomst blijven monitoren, maar die gemeenten hebben dus bij ons nadrukkelijk aangegeven dat zij daar geen problemen ervaren en daar ook geen aanleiding toe zien om daar in de samenwerking met de provincie iets in te doen.

Daarmee kom ik ook op de tweede motie. Wij vinden die niet opportuun. Niet zozeer dat wij het eens of oneens zijn met de inhoud van de motie, maar wij vinden dit echt een verantwoordelijkheid van de gemeenten om daar hun keuze in te maken of dat nodig is of niet nodig is.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ik vind dat toch een beetje een apart standpunt. Er zijn negen provincies die inmiddels min of meer een verbod hebben ingesteld om volksgezondheidsredenen. En deze provincie zegt gewoon het maar aan de gemeenten over te laten? Ik vind het prima dat we dingen aan de gemeenten overlaten, maar hier gaat het om de volksgezondheid. Nu laat u het aan allerlei gemeenten over die allemaal hun eigen beslissingen kunnen nemen daarin, terwijl u kunt zeggen dat er even mee gestopt moet worden totdat er wat meer bekend is. Waarom neemt u de wijsheid van de andere negen provincies niet gewoon over?

Mevrouw GRÄPER (gedeputeerde): Ja, dat heeft denk ik een aantal oorzaken. In de eerste plaats is er een aantal provincies – in uw debat hebt u daar ook op gewezen – in een iets andere situatie zit als het gaat om de intensiteit dan de provincie Groningen. Dat kan een reden zijn op het moment dat die hoge intensiteit er is, dat daarmee het een provinciaal belang wordt om in te grijpen. Wij constateren in onze provincie dat die intensiteit lager is en dat daarmee de aanleiding om het tot een provinciaal belang te maken, in ieder geval kleiner is.

De tweede aanleiding is dat er inderdaad een aantal provincies is met een wat lagere intensiteit dat toch gekomen is tot een provinciaal beleid en dat is omdat in die provincies gemeenten expliciet aan de provincie hebben gevraagd of zij in een gezamenlijke aanpak – lees: provincieaanpak – een stop kan organiseren. Dit omdat het een gemakkelijker route is voor die gemeenten, omdat zij dat dan gezamenlijk voor een groter gebied kunnen doen. Maar dan is dat dus nadrukkelijk op verzoek van de gemeenten.

Wij constateren hier dat wij hier te maken hebben met beperkte aantallen, aantallen die voor de gemeenten hier prima zijn om zelf af te wegen. We constateren ook dat wij een Omgevingsvisie hebben vastgesteld met elkaar, waarin we expliciet met elkaar hebben gezegd dat wij die bevoegdheden ook graag bij de gemeenten willen neerleggen. Gemeenten – meer in het bijzonder gemeenteraden – zijn ook prima in staat om dat soort afwegingen met elkaar te maken. Bovendien hebben wij een eigen democratische legitimatie om dat soort keuzes te maken. Omdat het niet een dusdanige intensiteit is in combinatie met het feit dat wij geen signalen ontvangen van gemeenten die aangeven, behoefte te hebben aan een provinciale aanpak in dezen, kiezen wij ervoor om deze zaken ook bij de gemeenten te laten.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ja, ik constateer dan ook dat de gedeputeerde wacht tot de problemen zich gaan voordoen en daarna weer achter de feiten aan gaat lopen. Zie ik dat goed?

Mevrouw GRÄPER (gedeputeerde): Nee, dit College heeft veel vertrouwen in de mate waarin gemeenten zelf in staat zijn om hun eigen ruimtelijke-orderingsbeleid invulling te geven.

De heer MIEDEMA (GroenLinks): Ja, ik had gevraagd aan de gedeputeerde om te reageren op de vier recente uitbreidingen van geitenhouderijen in Oost-Groningen: of het College daarmee bekend is en of die eventueel nog leiden tot verandering van het standpunt.

Mevrouw GRÄPER (gedeputeerde): Het College is bekend met deze casussen, heeft daarover ook contact met die gemeenten en de gemeenten hebben aangegeven dat zij in staat zijn om daar op een goede manier mee om te gaan in hun eigen afwegingskader.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Ik kijk even rond of er behoefte aan is om in tweede termijn het woord te voeren. Die is er bij de heer Schoenmaker, zie ik.

De heer SCHOENMAKER (PvdA): Ja, ik schrik er eerlijk gezegd toch een beetje van dat de gedeputeerde helemaal niet ingaat op de gezondheidsrisico's en de verantwoordelijkheid volledig bij de gemeenten. De gezondheidsrisico's heb ik haar helemaal niet horen noemen en dat is nou juist waarom wij die motie hebben ingediend. In Gelderland is aangetoond dat toename op het risico van het ontwikkelen van een longontsteking 23 procent. Dat is echt niet gering en daarom heeft het RIVM besloten om extra onderzoek te doen. Dus laten we nu, in afwachting van dat extra onderzoek, proberen te komen tot een tijdelijke stop. Ja, ik zie niet anders in dan de noodzaak te bevestigen van het handhaven en in stemming brengen van onze motie.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Anderen nog? Dat is het niet het geval. Dan de gedeputeerde nog met een reactie.

Mevrouw GRÄPER (gedeputeerde): Ik ben inderdaad niet ingegaan op de gezondheidsrisico's in mijn betoog. Maar dat is omdat wij van mening zijn dat de afweging van die gezondheidsrisico's een afweging is die thuishoort in de gemeenteraad. En dan zou het raar zijn als wij ons hier een oordeel zouden vellen over de keuzes van de gemeenteraden heen, op het moment dat wij vinden dat die gemeenteraden aan zet zijn om hier keuzes in te maken. Wij constateren dat dat onderzoek plaatsvindt, wij constateren ook dat dat onderzoek nog niet afgerond is. Maar het is aan die gemeenten om die afweging te maken en wij hebben er vertrouwen in dat ook de gemeenten hechten aan gezondheidszorg en dat op het moment dat dat in hun gemeenten tot issues leidt, zij ook conform zullen handelen.

De heer SCHOENMAKER (PvdA): Als zelfs het voltallige kabinet zich zorgen maakt, als de minister de provincies op het spoor zet om een moratorium af te kondigen, mag ik dan aan GS vragen om daar in ieder geval rekening mee te houden en op dat spoor te gaan zitten?

Mevrouw GRÄPER (gedeputeerde): Nogmaals: dit College doet niets af aan de onderzoeken die gedaan zijn, doet ook niets af aan de zorgen die er zijn. Maar het geeft aan dat vanuit de geest van de Omgevingsvisie die wij met elkaar hebben vastgesteld, het voor de hand ligt om deze afweging een afweging te laten zijn op gemeenteniveau. Daarmee doen wij volgens mij niets af aan de zorgen die er zijn, maar constateren wij vooral dat in onze provincie dit iets is wat ook heel goed op het niveau van de gemeenten afgewogen kan worden. Dan is het aan hen, de gemeenteraden en de colleges daar, om af te wegen in hoeverre de gezondheidsrisico's en de zorgen waar u aan refereert, dusdanig zijn dat er acties moeten worden ondernomen ten aanzien van hun bestemmingsplannen.

De VOORZITTER: Dank u wel. Dan is dit het moment om de beraadslagingen te sluiten. Dat betekent dat we vanzelf in de stemming terechtkomen. Ik denk dat het goed is om bij de stemmingen even te vertellen wie er niet zijn om dit moment. Het waren mevrouw De Haas en de heren Knecht en Geijtenbeek die ik aan het begin al heb gemeld als zijnde verhinderd. Dat is zo gebeven. Inmiddels zijn ook de heer Zwertbroek, de heer Bakker, de heer Scheffers en ik denk ook de heer Van den Born niet meer in deze zaal. Mis ik dan nog iemand? Niet? Oké. De stemquorum is nog lang niet in het geding daarmee, maar bij het tellen van de stemmen zullen we met die afwezigen wel rekening houden.

Wie wil er een stemverklaring afleggen? Als eerste de heer Mastenbroek.

De heer MASTENBROEK (SP): Ja, wij hadden geen woordvoering maar wij hebben wel behoefte om onze stem op de moties toe te lichten.

Bij motie 480 zullen wij voor stemmen. Wij vinden het een goed signaal om aan te geven dat er iets aan de hand is. Er zijn ook wel voldoende duidelijke vermoedens van een verband en daarom steunen wij die motie.

Motie 481 legt ten onrechte iets op aan gemeenten en daarom zullen we daartegen stemmen.

De VOORZITTER: Wie verder? Er is al ook veel duidelijk geworden in het debat, geloof ik, hè? Niemand meer.

Dan breng ik nu de moties een voor een in stemming en dan begin ik met motie met nummer 481, 'Minder mekkeren'. Daarvan geeft de griffier aan dat deze verdergaat dan motie 480 en daar zit denk ik een onmiskenbare logica in. Dus dan beginnen we met motie 481. Wie is er voor deze motie? Ik zie dat de Dieren voor Partij voor de Dieren voor de motie stemt. Wie is er tegen? Daartegen stemmen de fracties van de Partij van de Arbeid, de PVV, Groninger Belang, de SP, D66, de ChristenUnie, de VVD, GroenLinks, de Fractie Kaatee, de Partij voor het Noorden en het CDA. De motie is verworpen.

Dat brengt ons bij motie met nummer 480, 'Geitenstop provincie Groningen'. Wie is voor die motie? Dat zijn de fracties van de Partij van de Arbeid, de Partij voor de Dieren, de SP, D66, GroenLinks, de Fractie Kaatee en de Partij voor het Noorden. Wie is daartegen? Daartegen zijn de fracties van de PVV, Groninger Belang, de ChristenUnie, de VVD en het CDA. De motie is aangenomen.

Daarmee is dit agendapunt afgesloten.

F. Voorstel vreemd aan de orde van de dag: 'Een inclusieve samenleving, artikel 1 in de provinciehal' (op verzoek van de D66-fractie)

De heer SCHIJF (D66): De Grondwet voor het Koninkrijk der Nederland werd gepubliceerd op 24 augustus 1815. En de huidige Grondwet dateert uit 1983. Deze vreemd-aan-de-orde-motie die u hebt ontvangen, concentreert zich geheel op artikel 1 van de Grondwet, een kort maar o zo belangrijk artikel. Ik citeer – voor degenen die het niet helemaal helder meer voor de geest heeft, al geldt dat natuurlijk niet voor u: *'Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan.'* Regelmatig benoemen wij in deze Groninger Staten onszelf als 'het huis van de democratie'. En dat is ook zo. Daar zijn wij trots op en daar hebben wij met elkaar in de afgelopen vier jaar – en ook daarvoor – vorm en inhoud aan proberen te geven vanuit het adagium 'hard op de inhoud, zacht op het proces'.

Maar helaas moeten we constateren dat in de samenleving discriminatie en verdeeldheid toenemen op allerlei terreinen. Ik noem de arbeidsmarkt en de woningmarkt. Ook maken wij ons in toenemende mate zorgen over de toenemende agressie in onze samenleving, terwijl er zoveel redenen zijn om trots te zijn op kernwaarden als tolerantie, vrijheid, gelijkheid, solidariteit et cetera.

De reden van het verzoek van mijn fractie middels deze motie is om de tekst van artikel 1 een vaste, prominente plek te geven in het provinciehuis. Ook omdat het goed zou zijn dat iedere inwoner van Groningen en natuurlijk iedereen daarbuiten die op bezoek is, bekend raakt met en tijd heeft voor reflectie op dit o zo belangrijke artikel uit onze Grondwet. Voorzitter, ik overhandig u de mede door andere partijen ondertekende motie.

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 482, 'Een inclusieve samenleving, artikel 1 in de provinciehal'. Deze motie is ingediend door de fractie van D66, mede namens de fracties van Partij voor de Dieren, GroenLinks en de SP:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 13 maart 2019,
Constaterende dat

- er veel verdeeldheid is in de samenleving en discriminatie toeneemt;
 - hierdoor belangrijke waarden als vrijheid, gelijkheid en solidariteit onder druk komen te staan;
- Overwegende dat

- de Grondwet het fundament vormt voor onze pluriforme democratische rechtsstaat;
- het goed is artikel 1 van de Grondwet bij iedere inwoner van Nederland bekend is;
- aan de bekendheid van artikel 1 van de Grondwet wordt bijgedragen, wanneer de tekst van het artikel op belangrijke plaatsen in de samenleving zichtbaar is;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om

1. artikel 1 van de Grondwet een prominente plek te geven in de hal van het provinciehuis en hierover medewerkers en inwoners in de provincie Groningen te informeren;

En gaan over tot de orde van de dag!

De heer VISSER (PvdA): Mijn fractie heeft uitvoerig over de voorliggende motie gesproken. Wij vonden dat ook een belangwekkende motie – laat ik dat vooropstellen – en wij zullen haar ook steunen. Maar er zijn wel wat punten die we in overweging willen geven. Misschien een formaliteit, maar we hadden het mooier gevonden als dit echt initiatief vanuit de Staten zou zijn geweest. Nu wordt de opdracht als het ware bij GS gelegd, ik vind het op zijn minst een gemeenschappelijke opdracht en ik hoop dat we dat in het vervolg ook vorm en inhoud kunnen geven.

Wij zouden het ook mooi vinden als er gekozen zou worden voor een niet-statische afbeelding van dit cruciale eerste artikel uit de Grondwet, ook al was het maar dat er discussie is over de tekst van deze Grondwet – die kan mogelijk veranderen. Maar ook omdat wij weten – we hebben hier een prachtig gedicht hangen in onze hal – dat wat er hangt, niet vanzelfsprekend leeft. Misschien zouden we de nieuwe media kunnen benutten om niet alleen artikel 1 regelmatig onder de aandacht te brengen, maar ook andere Grondwetsartikelen naar voren te halen. Ik denk dat we dat als Staten onder elkaar maar eens een keer via een initiatief na de verkiezingen zouden moeten bespreken, juist om de verbinding te leggen tussen dat cruciale artikel 1, maar ook bijvoorbeeld wat mij betreft dat artikel over de vrijheid van onderwijs. Daar kun je verschillend over denken, maar het is van groot belang dat wij ook onze taken hier serieus in nemen, temeer omdat wij toch vaak merken dat als er

leerlingen in huis zijn, er helaas – ik moet het zeggen – geen studenten geschiedenis, dat een beetje extra impuls op het gebied van de Staten geen kwaad kan.

Vandaar dat wij uw motie van harte ondersteunen, maar wij pleiten voor een wat minder statische oplossing en een goede verbinding met educatieve programma's en voorlichting. Aldus, dank u wel. Dit gezegd hebbende vind ik als Friestalige Groninger met *roots* in de Stellingwerven dat het Nedersaksisch prachtig dient te worden bevorderd. *'Nait soezen, deurbroezen.'*

De heer BRADER (SP): De voorliggende motie van D66 dienen wij graag mede in. Wat de SP-fractie betreft geeft een in het oog springende plek voor een duidelijk leesbare weergave van artikel 1 van de Grondwet een heldere boodschap af. En wel deze, namelijk dat iedereen die om wat voor reden ook dit huis bezoekt, erop mag rekenen dat alle medewerkers, bestuurders en Statenleden zonder uitzondering artikel 1 van de Grondwet in praktijk zullen brengen.

Mevrouw HEIDEKAMP (CDA): [Houdt haar bijdrage in het Gronings.] Ook het CDA is een warm voorstander van het duidelijk uitdragen van artikel 1 van de Grondwet. Want niemand kan erop tegen zijn dat eenieder recht heeft om te zijn wie hij of zij is, waar hij of zij vandaan komt en waarin hij of zij gelooft. Tot zover is deze motie een erg mooi initiatief.

Of zij ook echt helpt en ook echt de wereld zal veranderen: ja, daarvan kun je je afvragen of dat wel zo zal zijn. Maar tegelijkertijd is goed dat deze Staten geen mogelijkheid onbenut laten om elke keer weer uit te dragen hoe belangrijk dit is. Dus wij steunen deze motie van harte.

Mevrouw DIJKSTRA (VVD): 'Een inclusieve samenleving' – maar dan zonder de geiten. Als VVD-dochter in een PvdA-gezin spreekt mij dat natuurlijk bijzonder aan. Het is gewoon heel belangrijk dat je de vrijheid hebt om je eigen keuzes te maken en dat je daarin ook geaccepteerd wordt. Daarom hebben we nu ook voor ons liggen de oproep om artikel 1 op te hangen. Hier aan de voorkant of bij de ingang: het moet nog even blijken waar. Nou, als bijna afgestudeerd rechtenstudente gaat mijn hart daar natuurlijk sneller van kloppen.

De VVD vindt het wel wat jammer dat dit universele grondrecht in de context van een toch wat D66-stokpaardje geplaatst wordt. In de motie wordt bijvoorbeeld de gelijkheid benadrukt, maar echte liberalen hebben het natuurlijk liever over gelijkwaardigheid. Iedereen is uniek en gelijke gevallen worden gelijk behandeld: in die context.

Dat gezegd hebbende kunnen we ons wel vinden in het dictum en dan met name in hoe de PvdA dat dan verder verwoordt. Wij zien niet zozeer de noodzaak, maar vinden het ook wel mooi om daar aandacht aan te besteden. De grondrechten zijn wat ons betreft heel belangrijk.

Dit is ook mijn laatste Statenvergadering. Ik ga nu verder en ik wil u ook nog heel erg bedanken dat ik u allemaal heb leren kennen. Afscheid nemen doet soms pijn, maar om u later weer te zien maakt de vreugde dan alleen nog maar groter. Dank u wel. [Applaus.]

De VOORZITTER: Dank u wel, mevrouw Dijkstra. Ik hoop u bij de volgende Statenvergadering gewoon weer te zien om afscheid te nemen. Maar het kan zijn dat u daar niet het woord voert, natuurlijk.

De heer STEENBERGEN (ChristenUnie): Mevrouw Dijkstra weet al wat zij hierna gaat doen. Ik nog steeds niet. Als ik de polls heb begrepen, kan ik ook met pensioen. Maar dan kunnen we pas achteraf vaststellen dat dit mijn 'galgenspeech' is.

Wij zijn hier allemaal begonnen met het afleggen van de eed en belofte en we hebben allemaal gezworen en beloofd dat wij trouw zouden zijn aan de Grondwet. Mooi om daar nu in de laatste reguliere vergadering deze periode op terug te komen. Wij zijn allemaal opgegroeid met artikel 1 van de Grondwet en toch kennen wij verschillende interpretaties daarvan. Pim Fortuyn gaf in 2001 aan dat hij wel kon leven zonder artikel 1. Dat leidde toen tot de breuk tussen Leefbaar Nederland en Pim Fortuyn. Geert Wilders heeft ook een andere invulling daarvan en die staat nog steeds in het verkiezingsprogramma van de PVV. Hij wil een aantal dingen vervangen: de joods-christelijke humanistische traditie benoemen als dominante cultuur. Dat zien we ook terugkomen.

Het is ook al genoemd: de Grondwet is nog niet zo oud. In 1815, nadat wij Napoleon weg hadden gejaagd, moest het maar eens goed geregeld worden. De vraag is hoe het daarvoor was geregeld. Natuurlijk, er waren toen ook wetten en regels, maar heel veel werd ook in afbeeldingen verrat. Tegenover ons zien wij onder de publieke tribune – oud-fractielid Stieneke van der Graaf heeft daar ook al eens een heel verhaal over gehouden – het schilderij van Herman Collenius, 'Religie en

vrijheid', geheten. Dus indirect wordt daarmee ook naar onze grondrechten en onze Grondwet verwezen.

Artikel 1: de heer Visser heeft geschiedenis gestudeerd en dat komt nu weer naar boven. Maar er zijn wel meer artikelen belangrijk. Ik denk dat wij artikel 7 hier heel veel gebruiken: de vrijheid van meningsuiting en die zit denk ik ook in de genen van ons huis. De vraag is dan ook of wij artikel 1 zichtbaar moeten laten maken voor bezoekers. Dat lijkt ons een beetje een pleonasme.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Zo heeft iedereen wel een beetje een idee bij wat er in de hal moet komen te hangen. Ik zou misschien een alternatief aan kunnen dragen dat heel kort is en recht doet aan een veelomvattend iets. Dat zou in mijn beleving, en misschien ook die van anderen, zijn: 'Tolereer geen intolerantie'. Misschien is dat een alternatief. Kunt u daarmee leven als dat in de hal zou komen te hangen?

De heer STEENBERGEN (ChristenUnie): Het gekke is dat wij daar als fractie nog niet uit zijn. En het voordeel stond ik daar alleen in, maar heb ik inmiddels 50 procent van mijn fractie daarvan weten te overtuigen. Wij zullen dan zometeen ook over de motie stemmen en dat doen we, naar het goede gebruik in dit huis, zonder last of ruggenspraak.

De heer RAM (PVV): Het is waar – de ChristenUnie zei dat al – dat de PVV een andere invulling wil van artikel 1. Met name onze cultuur en onze culturele wortels vastleggen in dat artikel, omdat we nooit mogen vergeten waar we vandaan komen.

Met een aantal constateringën kunnen wij het wel eens zijn als het gaat om de motie. Er is verdeeldheid in de samenleving en discriminatie neemt toe. Ik noem maar het voorbeeld van de achterstelling van Nederlanders op de woningmarkt als het gaat om het verkrijgen van een woning. Of de toenemende islamisering, die het gevolg is van de massa-immigratie. Ja, we weten allemaal dat de islamisering heel nare gevolgen heeft als het gaat om discriminatie van homo's en lesbiennes en dat gaat ons aan het hart.

Dus ja, het is een belangrijk goed dat er gestreefd wordt naar gelijkwaardigheid. We vinden het daarom een lastige motie om er voor of tegen te stemmen. Daar moet ik toch nog maar even goed over nadenken. Het is een belangrijk gegeven dat discriminatie geen plaats hoort te hebben in onze samenleving.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Artikel 1: nou, we zijn wel blij met onze Grondwet, dus ook met artikel 1. Een goed artikel. Eigenlijk is de aanleiding niet zo mooi. Dat er meer discriminatie is en dat dat dan de aanleiding zou moeten zijn om dat artikel wat prominenter onder de aandacht te brengen. Dus dat is wel erg jammer, voor de rest kunnen we hier eigenlijk niet op tegen zijn. Maar we hebben wel een beetje de bedenkingen die ook het CDA heeft: het zal niet heel veel helpen waarschijnlijk, als de tekst ergens hangt. Ernaar handelen is veel belangrijker.

De heer NOLLES (GroenLinks): Zo'n laatste debat dat we dan hebben in zo'n laatste Statenvergadering en de laatste spreker die ik net hoorde, Dennis Ram, zie je op gegeven moment wat zoeken naar woorden. En ik denk dan: we zijn het weleens oneens met de PVV, maar wat zal hij dan nu gaan zeggen? En dan zegt hij dat het een belangrijk gegeven is dat er geen discriminatie moet zijn. Daar ben ik het volledig en van harte mee eens. Dat tekent ook hoezeer dat artikel 1 van de Grondwet iets is wat we met z'n allen onderschrijven en wat voor ons allen leidend is in deze Staten.

Om die reden is het ook heel mooi als die tekst hier bij de ingang zou hangen. En in deze week, waarin we allemaal proberen om Gronings te spreken, heb ik eraan gedacht of dit artikel misschien niet in het Gronings zou moeten worden opgesteld. Dus ik heb even gegoogled of dit artikel ooit eens heel mooi is vertaald. Ik kon er niet zoveel over vinden, maar ik zag dat mevrouw Tiny Veldhuis, sommigen van u bekend, een keer een boekje heeft laten drukken in 2011: zeventig exemplaren met de Groningse vertaling van artikel 1. Ik heb mevrouw Veldhuis vanochtend even gemaild of zij die Groninger tekst had voor mij, omdat ik er deze dag graag uit zou willen citeren. Heel erg in spanning heb ik erom gezeten deze dag, niet eens zozeer vanwege dit onderwerp in deze Statenvergadering natuurlijk, maar vooral of mevrouw Veldhuis mij zou gaan antwoorden. En jawel, om twee uur had ik een antwoord: *'Geachte heer Nolles, ik zou u zeer graag ten dienste willen zijn, maar momenteel zijn wij onze boekenkast aan het reorganiseren.'* Dat ging dus niet. Maar ik ga ervan uit dat als wij het College met deze motie vragen om artikel 1 op een herkenbare en zichtbare manier in dit gebouw aanwezig te laten zijn, het College daar nog weleens een keer het contact met mevrouw Veldhuis over kan opnemen en ervoor zorgen dat ook die mooie tekst hier komt te hangen.

Mevrouw DE WREDE (PvdD): Het is een lange dag geweest en aan het eind van de dag moeten we dan nog iets zeggen over artikel 1. Ja, je kunt er van alles van vinden dat dit nu is geagendeerd, maar ik denk dat we D66 – en in het bijzonder de heer Schijf – moeten bedanken voor het feit dat hij eigenlijk zo'n mooi einde van deze Statenperiode tot stand heeft gebracht. Dus dat in de eerste plaats.

Voor een emancipatiepartij als de Partij voor de Dieren is dit natuurlijk ook een heel belangrijk artikel. Voor ons is echter één woord dat mist in dit artikel en dat is het woord 'soort'. Als je namelijk tot de soort mens behoort, dan ben je in deze maatschappij vogelvrij. Wij mogen dan wel niet discrimineren op basis van huidskleur, maar we mogen dat wel op basis van soort. Niet-menselijke dieren mogen worden blootgesteld aan medische experimenten, worden hun leven lang opgesloten, hun lichamelijke integriteit wordt aangetast, hun kinderen afgepakt en zij worden voortijdig gedood. Dit speciesisme stelt dat alleen de mens meetelt binnen onze morele cirkel, omdat alleen die rationeel kan handelen. Over in hoeverre dat laatste klopt, bestaat er veel wetenschappelijk onderzoek en u begrijpt dat de visie van Descartes over dieren als zijnde een soort dingen, ondertussen behoorlijk achterhaald is.

En met die nadruk op de ratio van de mens duurde het nog een tijdje voordat vrouwen mee mochten doen en als volwaardig mens binnen die morele cirkel werden toegelaten. Volgens critici zou de vraag dan ook niet moeten zijn: 'Kan een wezen denken?', maar: 'Kan een wezen lijden?'. En als we dan kijken naar de opnames gemaakt in slachthuizen en varkensfokkerijen, dan weten we toch eigenlijk allemaal wel dat we in deze wereld zo ontzettend fout bezig zijn dat dit artikel een stap in de goede richting is, maar jaarlijks in Nederland alleen al voor ruim 650 miljoen wezens ernstig tekortschiet.

Maar er is natuurlijk meer. Artikel 1 is een zogenaamd negatief grondrecht. Wat heb je aan vrijheid van discriminatie als je onder de armoedegrens zit en je kinderen in een onleefbare wereld terechtkomen vanwege klimaat- en biodiversiteitsissues? Willem Schinkel zei onlangs in het onvolprezen opinieblad De Groene Amsterdammer: *'De mens is in het liberalisme bedacht als een door privébezit gekenmerkte eenling. En geen bezitting zonder bezetting van die gratis aarde. Grondstoffen, dieren, mensen: wij allen zijn grondstof voor het liberalisme.'* De vrijheid van het liberalisme is volgens Schinkel – ik heb het niet zelf bedacht – niets anders dan het vrijmaken van de aarde voor bezetbaarheid en bezitbaarheid.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Kijk, dat is mijn angst en zorg. Als straks dat artikel daar hangt, wordt het gebruikt door allerlei mensen om hun gelijk te halen en om anderen de maat te nemen. Vindt u ook niet dat die zorg terecht is van mij? Of zegt u: nee, dat vind ik niet? Want als dat artikel daar hangt, dan moeten we ook niet om de haverklap, om ons gelijk te halen, verwijzen naar wat er in de gang hangt. Want die bui zie ik hangen en daar wil ik voor waken, dat we daar de komende periode niet mee te maken krijgen. Vindt u dat ook? Of zegt u: daarom hangt het er juist?

Mevrouw DE WREDE (PvdD): Ja, ik vind het wel een aardig betoog van de heer Van Kesteren. Maar ik ben eigenlijk wel benieuwd wat in mijn woordvoering precies zijn reactie heeft uitgelokt. Want ik kan niet helemaal het verband zien tussen de angst van de heer Van Kesteren en het betoog dat ik tot dusver hield.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Nou, dan zal ik heel concreet worden: ik bespeur enige discriminatie tegen het liberalisme.

Mevrouw DE WREDE (PvdD): Liberalisme is natuurlijk per definitie eigenlijk een stroming die de vrijheid voor iedereen en alle wezens voorop zou moeten stellen en dus per definitie niet discriminerend is. Maar ja, het wordt wel een theoretisch debat dan.

Dus ik zal mijn betoog voortzetten. Nogmaals: de vrijheid van het liberalisme is volgens Schinkel niets anders dan het vrijmaken van de aarde voor bezetbaarheid en bezitbaarheid. Dat is de manier waarop het tegenwoordig wordt toegepast – of uitgelegd, kan ik beter zeggen. En binnen die uitgangspunten die maken dat wij talloze diersoorten uitroeien, leefgebieden kapotmaken en de aarde tot een hel maken voor talloze dieren, plaatsen wij wat punten en wat komma's.

En dat doen wij ook bij dezen: we dienen mede de motie in.

De heer KAATEE (Fractie Kaatee): Op het Student Hotel in Groningen staat in levensgrote kapitalen de aanstootgevende tekst: *'Everybody should like everybody.'* Ik houd niet van IS-leider Abu Bakr al-Baghdadi. Ik vind terroristen en neonazi's niet aardig, net zo min als u misschien niet gesteld bent op

president Donald Trump, Geert Wilders, Thierry Baudet of Ronald Kaatee. Het is onfatsoenlijk om van een verkrachte vrouw te vragen haar verkrachter aardig te vinden. Maar het klinkt wel lekker inclusief: *'Everybody should like everybody.'* Ik vermoed dat het de fractie van D66, de aanvrager van dit debat, als muziek in de oren zal klinken.

Ik dank de collega's van D66 voor de gelegenheid om een andere invalshoek te kiezen. Laat ik om te beginnen de helaas te vroeg overleden arabist Hans Jansen te citeren: *'Door de impliciete dreiging met sluipmoord waaronder Nederland leeft sinds de sluipmoord op Theo van Gogh in 2004, is er de laatste jaren in dit koninkrijk geleidelijk aan een einde gekomen aan de vrijheid van meningsuiting. Naast de beroepsmoslims zijn het de uitgevers en de theaterdirecteuren zelf die hieraan schuldig zijn. Zij hoeden zich er wel voor om ook maar iets aan het publiek voor te zetten dat ook maar één moslim boos zou kunnen maken. (...) Omdat uitgevers en theaterdirecteuren zelf natuurlijk niet weten wat moslims wel en niet boos maakt, gaan ze vrijwillig en zonder het zelf te merken, hierin steeds verder en verder. Het einde is een soort DDR, of eigenlijk de NMR, Nederlandse Moslimrepubliek. Alles wat mogelijk in strijd zou kunnen zijn met de regelgeving van de islamitische sharia, wordt door theaterdirecteuren, uitgevers en schooldirecteuren uit voorzorg – zucht – veiligheidshalve vrijwillig nagelaten. Je weet immers maar nooit.'*

Ik ben een fervent voorstander van het principe van gelijkheid voor de wet en tegenstander van het anders behandelen van mensen om redenen waar ze zelf niets aan kunnen doen, zoals hun huidskleur, geslacht of seksuele geaardheid. Maar ik ben ook voorstander van de vrijheid van meningsuiting. Kritiek, ook messcherpe kritiek, op met name totalitaire religies, levensovertuigingen en ideologieën moet mogelijk zijn. Dat je daarmee het risico loopt als islamofob en dus als racist weggezet te worden, is een diep treurig gegeven. Artikel 1 van de Grondwet is daar instrumenteel in. Maar wat moeten we met een religieuze ideologie die vrouwen, homo's en joden minderwaardig vindt, de sharia boven de Grondwet stelt en de democratie wil afschaffen? Moeten we dergelijke intolerante opvattingen tolereren?

Ik zou ervoor willen pleiten om niet artikel 1 van de Grondwet, maar een andere tekst een prominente plek in de hal van het provinciehuis te geven en de medewerkers en inwoners van onze provincie daarover te informeren en dat heb ik verwoord in de navolgende motie.

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 483, 'Een volk dat voor tirannen zwicht'. Deze motie is ingediend door de Fractie Kaatee:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 13 maart 2019,
Overwegende dat

- de vrijheid van meningsuiting een wezenlijk onderdeel van onze westerse beschaving is;
- Constaterende dat

- de vrijheid van meningsuiting meer en meer onder druk staat;
- deze toenemende druk op de vrijheid van meningsuiting vooral een gevolg is van de groei in Nederland en Europa van de islam, een nieuwe totalitaire dreiging – na het nationale en het internationale socialisme;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om

1. de dichtregels *'Een volk dat voor tirannen zwicht, zal meer dan lijf en goed verliezen, dan dooft het licht...'* een prominente plek te geven in de hal van het provinciehuis en hierover medewerkers en inwoners van de provincie Groningen te informeren;

En gaan over tot de orde van de dag!

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Ik heb altijd geleerd – en mij velen van u waarschijnlijk – dat je heel veel letters op papier kunt zien, maar uiteindelijk je gedrag het allerbelangrijkste is. En ik denk dat het heel erg belangrijk is in tijden waarin polarisatie toch wel aan de orde van de dag is en we iedere keer nadenken over artikel 1 van de Grondwet: *'Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan.'* En wij allen hebben dat artikel in dit huis beaamd. Helaas moeten we wel met elkaar constateren dat het geen kwaad kan om daar wat vaker met z'n allen aan te denken door dit inderdaad ergens in het provinciehuis een prominente plek te geven.

Dat willen wij graag ondersteunen met het aanbod – noem ik het maar – van Facilitaire Zaken en we willen ook graag met u in overleg over wat nu de beste manier is om dit vorm te geven in de hal van het provinciehuis. Waar wij volgende week het feestje vieren van de democratie, zou het inderdaad volgens mij ook heel passend zijn om dat met de opening van artikel 1 nogmaals te doen. Daarmee raden wij motie 482 aan.

Ik heb de andere moties nog niet in ontvangst mogen nemen. Maar op basis van de reacties uit de zaal, waarin we hebben kunnen ervaren dat er erg veel bijstand voor artikel 1, lijkt het me heel fatsoenlijk en een aanrader van ons College om op motie 482 in te zetten.

De VOORZITTER: Het lijkt me gepast om even te wachten totdat iedereen beschikt over de motie van de Fractie Kaatee. Ik schors de vergadering daarom voor enkele ogenblikken.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering en verzoek de leden hun plaatsen weer in te nemen.

Ik weet niet heel scherp meer of ik nog de gelegenheid heb geboden voor een tweede termijn? Nee, dus. Daar begint het mee, hè? De gedeputeerde wilde eerst nog iets zeggen over de tweede motie. Die gelegenheid wil ik eerst geven, daarna kijk ik inventariserend rond voor de tweede termijn.

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Ja, u had net inderdaad wel de oproep van het College gehoord, maar wij hadden nog niet kennis kunnen nemen van de constatering in de motie van de Fractie Kaatee. Wij willen graag even benadrukken dat wij als College echt afstand nemen van deze constatering en dat wij ook echt adviseren om de andere motie over te nemen, omdat vooral de relatie die in de motie van de Fractie Kaatee wordt gelegd, absoluut niet kies is.

De VOORZITTER: Dan kijk ik, zoals beloofd, nu inventariserend rond of er iemand behoefte heeft aan een tweede termijn. Ik zie dat daar behoefte aan is bij de heer Schijf. Hij krijgt het woord.

De heer SCHIJF (D66): Laat ik beginnen te zeggen dat ik zeer dankbaar ben voor de reacties uit de Staten. Dat maakt me zelfs wel een beetje trots, dat u reageert zoals u reageert.

Ik heb ook de behoefte om in te gaan op de woorden van de heer Visser. Want ik vind zijn voorstellen ruimschoots de moeite waard: maak het een Statenactiviteit, dus niet een Collegeactiviteit. En presenteer het zo dat je – tenminste, zo vertaal ik het, meneer Visser – niet statisch bent, maar behalve artikel 1 ook heel gemakkelijk andere artikelen uit de Grondwet kunt presenteren. Dat maakt het ook wat levendiger. Ik vind dat met behoud van de motie zoals die nu hier ligt, dat kan en ik hoop dat de Staten een commissie in het leven roepen om dat met elkaar vorm te geven.

De VOORZITTER: Anderen nog? Wie wil het woord voeren? Niemand? De gedeputeerde nog misschien? Dat is het geval.

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Ja, wij ondersteunen die aanvulling namens de heer Visser natuurlijk ook graag. Ik denk dat dat duidelijk moge zijn.

De VOORZITTER: Ik sluit de beraadslagingen en ik geef de gelegenheid om een stemverklaring af te geven en ik kijk daarvoor als eerste naar de heer Van Kesteren.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Iedereen zijn mening. Maar goed, ik vraag me af of dat wel zo is. Want in de interruptie heb ik een belangrijke regel genoemd: 'Tolereer geen intolerantie.' Maar direct al werd deze gepraktiseerd in de reactie van de gedeputeerde naar de inhoud van de motie van de heer Kaatee. Daarom vind ik ook dat we ons goed moeten realiseren dat de tekst daar wel komt te hangen, maar het meteen misgegaan is in de beoordeling van de motie-inhoud van de Fractie Kaatee. Wij steunen deze motie, omdat wij vinden dat vrijheid van meningsuiting belangrijk is. Maar dat niet alleen, de inhoud van die motie zegt heel veel over wat er gaande is in onze vrije westerse wereld. En daarom steunt onze fractie deze motie dan ook heel expliciet.

De VOORZITTER: Oké. Een uitnodiging aan de anderen om de stemverklaring iets korter te houden. Wie verder nog? De heer Steenbergen.

De heer STEENBERGEN (ChristenUnie): Voorzitter, ik liet u een beetje in spanning en met u alle anderen. Ik moet zeggen: *I've made my mind up* en doorslaggevend was vooral de tweede termijn van de heer Schijf. Ik kan u dan ook medelen dat de ChristenUnie niet verdeeld zal stemmen.

De VOORZITTER: Ik zie grote opluchting. Wie verder? Niemand?

Dan kunnen wij gaan stemmen. Ik meld nog even dat er nog één lid extra afwezig is: mevrouw Beenen. Er zijn twee moties ingediend, ik zie geen reden om af te wijken van de volgorde van de indiening.

Dan is eerst aan de orde de motie met nummer 482, 'Een inclusieve samenleving, artikel 1 in de provinciehal'. Wie is er voor die motie? Voor die moties stemmen de fracties van de Partij van de Arbeid, de PVV, de Partij voor de Dieren, Groninger Belang, de SP, D66, de ChristenUnie, de VVD, de Partij voor het Noorden, GroenLinks en het CDA. Wie stemt daartegen? Daartegen stemt de Fractie Kaatee. De motie is aangenomen.

Dan de motie met nummer 483, onder de titel 'Een volk dat voor tirannen zwicht'. Wie is daarvoor? Voor deze motie stemmen de fractie van de PVV en de Fractie Kaatee. Wie is daartegen? Daartegen stemmen de fracties van de Partij van de Arbeid, de Partij voor de Dieren, Groninger Belang, de SP, D66, de ChristenUnie, de VVD, GroenLinks, de Partij voor het Noorden en het CDA. Daarmee is de motie verworpen.

Daarmee zijn we door de besprekstukken heen en zijn wij aanbeland bij de hamerstukken.

4. Hamerstukken

A. Voordracht Aanbevelingen Noordelijke Rekenkamer 'Energie in transitie' (2019-01)

De heer RAM (PVV): De fractie van de PVV wordt geacht tegen gestemd te hebben.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Dat geldt ook voor ons.

De VOORZITTER: De heer Kaatee geeft ook aan dat hij geacht wordt tegen te hebben gestemd.

Zonder beraadslaging of stemming conform besloten, waarbij de fracties van de PVV, Groninger Belang en de Fractie Kaatee worden geacht tegen te hebben gestemd.

B. Voordracht Afkoopsom bij overdracht areaal na realisatie project

Groot Onderhoud N363 (2019-02)

Zonder beraadslaging of stemming conform besloten.

C. Voordracht Projectvoorstel Cybersecurity Noord-Nederland (2019-03)

Mevrouw VOERMAN (PvdD): De Partij voor de Dieren is tegen deze voordracht.

Zonder beraadslaging of stemming conform besloten, waarbij de fractie van de Partij voor de Dieren wordt geacht tegen te hebben gestemd.

D. Voordracht Vaststelling Wadloopverordening Groningen 2019, 29 januari 2019 (2019-04)

Zonder beraadslaging of stemming conform besloten.

E. Voordracht Wijziging Gemeenschappelijke Regeling Prolander 5 februari 2019 (2019-05)

Zonder beraadslaging of stemming conform besloten.

F. Voordracht Voorbereiding accountantsdiensten 2019, 5 februari 2019 (2019-06)

Zonder beraadslaging of stemming conform besloten.

G. Voordracht Reglement van Orde PS Groningen en Verordeningen burgerinitiatief en ambtelijke bijstand (2019-07)

Zonder beraadslaging of stemming conform besloten.

H. Voordracht Verordening rechtspositie decentrale politieke ambtsdragers provincie Groningen 2019, 26 februari 2019 (2019-08)

Zonder beraadslaging of stemming conform besloten.

I. Voordracht Herdenken en vieren van 75 jaar bevrijding, 5 maart 2019 (2019-09)

Zonder beraadslaging of stemming conform besloten.

J. Voordracht Wijziging vergaderschema PS 2019 (2019-10)

Zonder beraadslaging of stemming conform besloten.

5. Ingekomen brieven

A. Ingekomen brieven van Gedeputeerde Staten

-

B. Ingekomen brieven van derden

-

C. Nagekomen brieven van derden

-

6. Sluiting

De VOORZITTER: Dan kom ik toe aan eigenlijk wel het hoogtepunt van de dag en ik geef het woord aan de juryvoorzitter, mevrouw Oudman, voor het uitreiken van de Triple-V Trofee.

Mevrouw OUDMAN (juryvoorzitter Triple-V Trofee): [Houdt haar bijdrage in het Gronings.] Lest best.

Nou, aan het begin van de vergadering had ik het moeilijk. Want ik had een vakje met 'Niet via de voorzitter'. En wat stonden daar veel streepjes in. Niet van iedereen, er waren heel veel sprekers die heel veel streepjes krijgen omdat ze keurig debatteerden via de voorzitter. Maar die hadden de trofee al een keer gehad. Dus dat kon ik ook niet doen. Wat moest ik hiermee aanvangen? Waar moest ik dan naar kijken? Je moet ook kijken naar de bijdrage: of iemand geluisterd heeft naar een andere, of iemand wel goed reageerde. Toen kwam daar mevrouw Kruize uit. Want kijk, in mijn geval was er geen tijd om de trofee op mijn nachtkastje te zetten. En bij ons hebben we geen kat in huis. Maar mevrouw Kruize woont op een boerderij. En de katten hebben het daar goed, de kalveren hebben het goed en de hond heeft het daar goed. Dus ik denk dat deze heel goed bij haar op haar nachtkastje past. [Overhandigt de Triple-V Trofee aan mevrouw Kruize.]

De VOORZITTER: Daarmee zijn we toe aan het eind van deze vergadering. Ik wens iedereen precies evenveel succes toe bij zijn of haar campagneactiviteiten en ik hoop iedereen op de verkiezingsavond hier weer te zien.

De vergadering is gesloten.